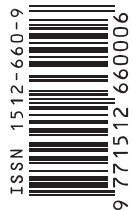

ISSN 1512-6609

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

11-12

Sarajevo

novembar-decembar 2020.

VOL. LXXXII • Str. 637-822

U ovom broju pišu:

Almir Fatić • Elmir Mašić • Hazim Fazlić • Dino Maksumić • Salem Dedović
• Ebu Abdullah Šerefuddin el-Busiri • Haris Dubravac

| Sadržaj

Tefsir

- 643-662 Prof. dr. Almir Fatić • Tefsir sure El-Fedžr
663-678 Dr. hfz. Elmir Mašić • Najpotpuniji opis vjernika - vjernice u Kur'anu:
Analiza 35. ajeta sure El-Ahzab

Aktuelne teme

- 679-688 Dr. Hazim Fazlić • Vjeronauka u doba pandemije u bošnjačkim mektebima na području Sjeverne Amerike
689-704 Dino Maksumić • Šta se o islamu objavljuje i čita na njemačkom jeziku - primjer izdavača Herder

Kulturna baština

- 705-718 Salem Dedović • Dovište na vrelu Bune - čuvar tradicije i identiteta
719-738 Ebu Abdullah Šerefuddin el-Busiri • Kasida Burda - svjetski islamski pjesnički dragulj

Pogledi

- 739-750 Haris Dubravac • Hāfiz Širāzī o dvoličju - krik jednog vremena

Naše medrese

751-762 Svršenici i svršenice naših medresa u 2020. godini

Službeni dio

765-780 Aktivnosti Vijeća muftija

781-790 Aktivnosti Rijaseta

791-809 Dekreti

فهرست

موضوعات تفسيرية

- ٦٦٢-٦٤٣ ألمير فاتيتش • تفسير سورة الفجر
٦٧٨-٦٦٣ ألمير ماشيتش • أكمل وصف قرآني للمؤمن والمؤمنة (تحليل الآية ٣٥ من سورة الأحزاب)

موضوعات راهنة

- ٦٨٨-٦٧٩ حازم فازليتش • التعليم الديني في الكتابات البوشناقية في مناطق أمريكا الشمالية في فترة تفشي الفيروس كورونا
٧٠٤-٦٨٩ دينو مقسوميتش • ماذا ينشر ويقرأ عن الإسلام باللغة الألمانية - مثال الناشر Herder

تراث ثقافي

- ٧١٨-٧٠٥ سالم ديدوفيتش • مصلى على منبع نهر بونا - حافظ التقاليد والهوية
٧٣٨-٧١٩ أبو عبد الله شرف الدين البوصري • قصيدة البردة - لؤلؤ إسلامي شعري عالمي

نظرات

- ٧٥٠-٧٣٩ حارس دوبرافاتس • أشعار حافظ شيرازي عن النفاق - صيحة زمان من أزمة

مدارسنا الإسلامية

- ٧٦٢-٧٥١ الخرجون والخريجات في مدارسنا الإسلامية عام ٢٠٢٠م

رسميات

لجنة المفتين للمشيخة الإسلامية	٧٨٠-٧٦٥
نشاطات الرئاسة	٧٩٠-٧٨١
قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة	٨٠٩-٧٩١

| Contents

Tafsir

- 643-662 Dr. Almir Fatić • Tafsīr of the Sūrah al-Fajr
663-678 Dr. Hfz. Elmir Masic • The most Complete Description of the Believer
in the Qur'an (Analysis of the 35th Verse of Sūrah Al-Ahzāb)

Current Themes

- 679-688 Dr. Hazim Fazlic • Religious Education at the Time of the Pandemic
in Bosniak Maktabas in North America
689-704 Dino Maksumic • What is Published and Read about Islam in Ger-
man – the Herder Publishing Example?

Cultural Haretage

- 705-718 Salem Dedovic • Pilgrimage Site at the River Buna Springhead -
Guardian of Tradition and Identity
719-738 Abu Abdullah Sharafuddin al-Busiri • Qasīdat al-Burda
- World Islamic Poetic Gem

Views

- 739-750 Haris Dubravac • Hāfiz Shīrāzī on Hypocrisy - The Cry of One Time

The Official Part

765-780	Activities of the Council of Muftis
781-790	The Activities of Riyasat
791-809	Decrees

Tefsir sure El-Fedžr

Prof. dr. Almir Fatić

vanredni profesor tefsirskih predmeta na fakultetu islamskih nauka u sarajevu
almirfat75@gmail.com

Sažetak

Autor u radu tumači, metodom ajet po ajet, 98. kur'ansku suru, suru El-Fedžr, koja ima trideset ajeta. Nazvana je El-Fedžr zato što se u njezinom prvom ajetu Uzvišeni kune *fedžrom* - zorom. Objavljena je u Mekki u vrijeme progona prvih muslimana. Osnovna tema sure je odgovornost za počinjena djela na ovom i nagrada ili kazna na onom svijetu. Ova tema eksplicira se putem pet tematskih cjelina: 1. prikazivanje sudbine i pogubnog završetka poricatelja Istine iz drevnih naroda (6-14); 2. objašnjenje stanja čovjeka pri ugodnosti i poteškoći na ovome svijetu (15-16); 3. velika ljubav čovjeka prema imetku koja ga sprečava da čini dobro drugima (17-20); 4. prikaz jedne od strahobnih scena Sudnjega dana i kajanje grješnika i nevjernika tom prilikom (21-24) i 5. kažnjavanje poricatelja Istine i nagrađivanje iskrenih vjernika (25-30).

Ključne riječi: tefsir, zora, drevni narodi, društvo, pojedinac, odgovornost

Uvod

Sura El-Fedžr je 98. kur'anska sura, ima trideset ajeta. Nazvana je El-Fedžr zato što se u njezinom prvom ajetu Svevišnji kune *fedžrom* - zorom. Objavljena je u Mekki u vrijeme progona prvih muslimana. U tom kontekstu sura navodi, kao primjer ili upozorenje, loš završetak naroda Ad i Semud kao i loš završetak Faraona. Spomen ovih naroda i njihove sudbine dokaz je činjenice da svemirom ne upravlja neka slijepa ili gluha sila, neki *nepokretni pokretač*, već Onaj ko je svemoćan i mudar. Ništa

nije izvan moći Onoga koji je sve stvorio i odredio. Univerzum nije kraljevstvo bezakonja, već kraljevstvo Mudrog i Pravednog, čija je mudrost i pravednost itekako vidljiva kroz nama nepoznatu i poznatu historiju. U njemu se ništa ne pojavljuje nasumično ili besmisleno, uzaludno, bez reda i mudrosti, naprotiv, u svemu tome postoji savršen i jasan plan: zna se kad nastupa noć, kad nastaje dan, kad sija Sunce, kad se pojavljuje Mjesec... Da čovjek samo uzme u obzir smjenu dana i noći, na koju Kur'an na više mjesta ukazuje i koju uzima kao argument, zaključit će o savršenom poretku kojeg je uspostavio svemoćni Gospodar, koji je isto tako moćan da ljude ponovo oživi i pozove ih na odgovornost. Kao što na ovom svijetu djeluje ono što nazivamo prirodnim (ili: Božijim) zakonom tako isto djeluje i moralni zakon koji iziskuje odgovornost za učinjena djela – nagradu ili kaznu.

U drugom dijelu sure kritizira se moralno stanje arabljanskog društva sedmoga stoljeća, posebno u njegovu dva aspekta: a) materijalistički mentalitet koji doseganje bogatstva ili položaja smatra kriterijem časti ili sramote, koji zaboravlja da bogatstvo nije nagrada niti siromaštvo kazna - i jedno i drugo su iskušenja koje Svevišnji daje čovjeku i b) neljudski stav prema jetimima, u širem smislu te riječi, i siromasima. Ovo nam daje sliku Mekke u sedmom stoljeću u kojoj su ljudi bili nezasićeni u svojoj pohlepi za bogatstvom i nikada nisu (bili) zadovoljni ma koliko bogatstva imali i gomilali. No, ova slika je i univerzalna!

Nakon ovoga apostrofira se osnovna tema sure - odgovornost za počinjena djela na ovome svijetu i nagrada ili kazna na ahiretu. I tada, na Danu suda, poricatelj će razumjeti ono što sada ne razumije - ili neće da razumije - uprkos svim opomenama i savjetima, *ali šta će mu tada koristiti dosjećanje?!* U posljednja dva ajeta sure El-Gāšije, koja prethodi suri El-Fedžr, stoji: *إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ*: *Zaista će se oni Nama vratiti, a potom će, zaista, pred Nama račun polagati* (25-26) - što govori o tematskoj povezanosti ove dvije sure.

1. Ve-l-fedžr (وَالْفَجْرُ)

Sura započinje zakletvom. U Kur'anu veći broj sura započinju zakletvom. Komentatori Kur'ana smatraju da kada se Svevišnji nečim kune, time nam skreće pažnju na ono čime se kune - predmet zakletve u smislu da o tome dobro razmislimo. U pitanju je nešto važno. Naime, drevni Arapi upotrebljavali su zakletve kada su slušaocima - pogotovo onima koji ne slušaju - htjeli skrenuti pažnju na nešto što je iznimno važno.

Ovdje se Uzvišeni kune *fedžrom* - zorom: *Tako mi zore!* Korijen *f-dž-r* i njegove izvedenice prenose značenje nečega što je potpuno pokidano, iščupano ili rastrgano. *Fedžr* je, dakle, ono što *kida* noć i omogućava pojavu svjetlosti. To je najranije vrijeme dana i početak života. Uzvišeni se kune upravo tim trenutkom, trenutkom kada započinje novi dan, novi život. Čim *pukne* zora, ptice počinju pjevati, životinje se bude i izlaze iz svojih skloništa, čine svoj tespih. Ovo njihovo buđenje je instinktivno, programirano, bez njihova izbora. Za razliku od životinja, ljudsko buđenje je slobodno i svjesno - a samo se vjernik budi po slobodnom izboru radi obožavanja Svevišnjeg Allaha. Također, ovo vrijeme je vrijeme u kojem srce najintenzivnije osjeća prisustvo Svevišnjeg Gospodara - a to je zato što se tada čovjek budi bez ikakvog ovozemaljskog razloga, ustaje ne radi posla, jela, pića, ispijanja kahve, već radi obožavanja svoga Gospodara.

Drugi učenjaci kažu da kada se Allah, dž.š., kune zorom, time se aludira na život nakon smrti. Naime, nakon *mrtve* noći dolazi novi dan, započinje *novi* život. Tako Svevišnji stalno podsjeća ljude na Njegovu moć oživljenja nakon smrti. Na tu činjenicu vjernici se podsjećaju nakon svakog buđenja, kada uče dovu: *El-Hamdu lillāhillezī ahjānā ba'demā emātenā ve ilejhi-n-nušūr* - Hvala Allahu koji nas je oživio nakon naše smrti i Njemu je naš povratak. Neki komentatori Kur'ana u ovoj zakletvi prepoznali su *zoru islama*. Naime, pošto je ova sura objavljena u Mekki, kada je bilo sve mračno i neizvjesno, ova zakletva još tada najavljuje pobjedu islama koji će ukloniti tamu kufra i širka - i tako je i bilo! Svjetlost dolazi nakon najmračnijeg dijela noći!

Neki kažu da se pod ovom zakletvom misli na sabah-namaz ili na zoru u petak. Također, u tefsirima se bilježi da se ovdje posebno misli na

zoru prvog dana Kurban-bajrama.¹ Sve su ovo specifična mišljenja kojima nedostaju čvrsti dokazi.

2. Ve lejālin ‘ašr (وَلَيَالٍ عَشْرٍ)

I (tako Mi) deset noći. Za razliku od riječi *fedžr* koja je navedena s određenim članom - *el-fedžr*, riječ *lejālin* - noći navedena je bez određenog člana. Nenavođenje određenog člana signal je da se može raditi o bilo kojih deset noći u mjesecu. I otuda u komentarima Kur’ana susrećemo različita mišljenja mufessira o tih *deset noći*. Zapravo, iskristalizirala su se dva dominantna mišljenja koja se naslanjaju na stavove ashaba, tabi’ina i istaknutih komentatora Kur’ana: 1. riječ je o posljednjih deset noći mjeseca ramazana kao posebno blagoslovljenih noći i 2. riječ je o prvih deset noći mjeseca zu-l-hidžeta, mjeseca u kojem se obavlja hadž zajedno s preporučenim postom i klanjem kurbana.² Završetak sure El-Fedžr govori o onima koji su zaslužili Džennet, a njezin početak naglašava vrijeme (noći) u kojima se najlakše zarađuje Džennet!

I prvo i drugo mišljenje sadrže snažnu simboliku: u posljednjih deset noći mjeseca ramazana je Lejletu-l-kadr, tj. početak Muhammedovog, a.s., poslanstva - zora islama, a u danima mjeseca zu-l-hidžeta Poslanik, a.s., obavio je svoj Oproštajni hadž i njegovo poslanstvo bližilo se kraju!

Prema mišljenju većine učenjaka, radi se o prvih deset noći mjeseca zu-l-hidžeta. Neki su još kazali da misli se na prvih deset dana mjeseca muharrema u kojima se nalazi Dan ašure.³

Prvih i posljednjih deset dana novog mjeseca u mjesečevom kalendaru znakoviti su po tome što su promjene na Mjesecu tada najvidljivije. Dakako, te promjene postoje i u srednjim danima mjeseca, ali nisu toliko očigledne i vidljive golim okom. Dakle, predmetnom zakletvom

1 Al-Qurtūbī, *al-Ġāmi’ li aḥkām al-Qur’ān*, Dāra-l-ḥadīṭ, Cairo, 1996, 20/41; Ibn Kaṭīr, *Tafsīr al-Qur’ān al-‘aẓīm*, Ġam’iyya ihya’ al-turāṭ al-islāmī, Kuwayt, 1996, 4/651; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur’ana*, prev. Nedžad Čeman, Libris, Sarajevo, 2014, 6/371.

2 Al-Buḥārī prenosi hadis u kome stoji: „Nema dana u kojem je učinjeno dobro djelo Allahu draže od onih u zu-l-hidžetu“ - tj. u njegovih prvih deset dana - Prisutni su upitali: „I od borbe na Allahovome putu?“ „I od borbe na Allahovome putu. Jedino je bolji postupak čovjeka koji se uputi sa svojim životom i imetkom pa izgubi i jedno i drugo.“ (Ibn Kaṭīr, *Tafsīr al-Qur’ān al-‘aẓīm*, 4/651).

3 Ibn ‘Aṭiyya, *al-Muḥarrar al-wağīz fi tafsīr Kitāb al-‘aẓīz*, Dār al-kutub al-‘ilmiyya, Beirut, 2001, 5/476; al-Qurtūbī, *al-Ġāmi’ li aḥkām al-Qur’ān*, 20/41-42; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur’ana*, 6/371-372.

skreće se pažnja na nebo i promjene na njemu; potrebno ga je samo pažljivo promatrati i proučavati! Kao što se spominjenjem zore aludira na pojavu novog dana tako se i djelomičnim viđenjem Mjeseca prve noći u kalendarskom mjesecu aludira na to da će on posta(ja)ti sve veći i veći, do svoje punine, kada će se početi povlačiti.

3. **Ve-š-šef'i ve-l-vetr (وَالشَّفَعِ وَالْوَتْرِ)**

I para i nepara. U tefsirima se bilježi čak dvadeset mišljenja o tome šta je šef, a šta vetr. Riječ šef' označava par - biti s nekim u paru, a vetr nepar. Najučestalije tumačenje ovoga ajeta jeste da se riječju šef' aludira na sve ono što je Allah, dž.š., stvorio u parovima: tama-svjetlost, muško-žensko, voda-zemlja... Zapravo, sve je stvoreno u parovima - On je sve stvorio u parovima, a Jedino On nema para - On je Vetr.

Drugi mufessiri su ovu zakletvu povezali s onom prethodnom: od prvih ili posljednjih deset noći neke su parne, a neke neparne. Također, neki su kazali da se ona odnosi na svaki dan, jer svaki dan sadrži par dan-noć, izuzev posljednjeg dana koji ne sadrži noć jer noć toga dana ulazi u novi mjesec. No, bilo kako bilo, i noć i dan su za nas Božije blagodati: danju stječemo nafaku, noću se odmaramo.

U nekim komentarima Kur'ana navodi se hadis u kome je Muhammed, a.s., rekao da se pod izrazom eš-šef' misli na prvi dan Kurban-bajrama, a pod izrazom el-vetr na Dan Arefata - kao što se od njega prenosi i da je rekao da se misli na pet dnevnih namaza od kojih su neki parnih, a neki neparnih rekata.⁴

4. **Ve-l-lejli izā jesr (وَاللَّيْلِ إِذَا يَسِرُّ)**

I noći kada nestaje - tj. kad odlazi (Ibn Abbās) ili kad prolazi. Radi se svakoj noći u godini. Bilježi se i mišljenje da je riječ o noći (boravka) na Muzdelifi (Mudžāhid i Ikrime).⁵ Ovo je četvrta zakletva i ona je poveza-

4 Imām Aḥmad prenosi od Ġābira da je Poslanik, a.s., rekao: „Deset je deseti zu-l-hidže, neparni je Dan Arefata, a parni prvi dan Kurban-bajrama.“ (Ibn Kaṭīr, *Tafsīr al-Qur'ān al-'aẓīm*, 4/652); također v.: Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr fi 'ilm al-tafsīr*, Dār al-fikr, Beirut, 2009, 8/144; Ibn Džuzejĵ, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/372.

5 Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/145; Ibn Kaṭīr, *Tafsīr al-Qur'ān al-'aẓīm*, 4/653; al-Šawkānī, *Fath al-Qadīr*, Dār al-ma'rifa, Beirut, 2007, 1617-1618.

na s onom prvom, kao i drugom i trećom zakletvom - kada noć nestaje a očekuje se *fedžr*. Prvo se navodi zakletva *fedžrom*, potom s *deset noći* pa onda s *parom i neparom* te, posljednja, s *odlaskom noći*.

5. Hel fī zālik ekasemullizīhidžr (هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِذِي حِجْرٍ)

Da li je u tome zakletva pametnome?! Riječ hidžr, koja se u Kur'anu spominje samo na ovome mjestu, u klasičnom arapskom jeziku odnosi se na razum ili intelekt - *akl*. Korijen *h-dž-r* - kao i korijen *'a-k-l* iz kojeg se izvodi riječi *akl* - nosi značenje sprečavanja i zadržavanja, a intelekt je nazvan *hidžr* jer on sprečava osobu od nepristojnog ponašanja, od ponašanja koje mu ne dolikuje. Razum je taj koji čovjeka sprečava da sebi čini štetu. Prije određenog ponašanja ili djelovanja pametan čovjek razmišlja o posljedicama takvog čina. Svevišniji ovdje razumnim ljudima postavlja pitanje da li su navedene zakletve dovoljni dokazi za ono što neki poriču. Da li su potrebne još neke druge zakletve ili drugi dokazi da je sve navedeno u Božijoj moći i mudrosti? Zar pametan čovjek ne ti trebao o tome razmisliti i u skladu s tim djelovati?! Zar navedena zakletve nisu dovoljne da nagovore razumnog čovjeka da prihvati ono s čime dolazi Muhammed, a.s.?!

6. Elem tere kejfe fe'ale Rabbuke bi 'Ād (أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ)

Zar ne znaš/ne vidiš šta je učinio tvoj Gospodar s Adom?! Konstrukcija elem tere - može se prevesti kao *zar ne znaš*, ali i *zar ne vidiš?* Naime, glagol *re'ā* - ovdje u formi *tere* poznat je kao *glagol srca* - radnja se odvija u srcu i umu, a ne nužno i u očima, te se koristi u prenesenom smislu - kao kada mi kažemo: Vidim na što mislite. Ovo *elem tere* uključuje i znanje i viđenje: ajet se prvotno obraća Muhammedu, a.s., ali i onima koji su ga slušali dok je učio ove ajete, a koji su mogli vidjeti ostatke ili ruševine plemena Ad pokraj kojih stalno prolaze. Ovaj ajet dolazi nakon zakletvi, jer ako zakletve ne utječu na nevjernike i ne odvrte ih od njihova nevjerništva, možda će na njih utjecati ono što stvarno mogu vidjeti.

Ljudi naroda ili plemena Ad su iz Jemena, treća ili četvrta generacija nakon Nuha, a.s.⁶ Bili su veoma moćni i poznati po gradnji ogromnih greda i stupova. Također, bili su visokog rasta i veoma snažni, što je odvrćalo od njih njihove potencijalne neprijetelje. Kur'an ih opisuje riječima: *وَرَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَسْطَةً*. i da vam je dao, stvarajući vas, krupan rast (El-A'rāf, 69). Često bi se zbog toga oholili postavljajući pitanje da li ima iko jači od njih: *أَدَّ قَائِمًا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً* Ad se bio uzoholio na Zemlji bez ikakva prava. Govorili su: „Ko je od nas jači?“ (Fussilet, 15) Allah, dž.š., poslao im je poslanika Huda, a.s., kojeg su oni odbacili pa ih je Uzvišeni kaznio onako kako ih je kaznio.⁷ Prolazeći pored ruševina Ada drevni Arabljani bi se pitali ne o onome šta se dogodilo tim ljudima, već kako je jedan tako moćan narod bio uništen i pobijeden. Ovdje se uništen narod Ad posljednji put spominje u tekstu Kur'ana - kao pouka, opomena i lekcija svima poslije njih.

Svevišnji ovdje od Poslanika, a.s., i svih drugih traži da razmisle o tome kako se njihov Gospodar ponio prema njima, iako se bili moćni i snažni. Ovim se šalje snažna poruka Kurejšijama: Kako se vi - ili bilo ko drugi - možete smatrati moćnim kada je Svevišnji već uništio narod koji je bio moćniji od vas?!

7. Iremzāti-I-'imād (إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ)

Iremom, visokih stuba. Neki smatraju da je Irem prva, rana generacija Ada ili drevno pleme Ad, koji se u historiji Arabije naziva Ad ūlā, a tako ga i Kur'an oslovljava: *وَإِنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ* I On je uništio drevni narod Ad (En-Nedžm, 50).⁸ Taj drevni Ad zove se još i Ad Irem, zato što je poticao od Irema, sina Semovog, sina Nuha, a.s. Prema ovome, Irem je ime čovjeka koji je osnovao pleme. Također, veli se da je Irem ime grada u Jemenu, između Sane i Hadramevta, kojeg je dao sagraditi Šeddād ibn Ad. Neki,

6 Narod 'Ad, kome je bio poslan Hud, a.s., živio je u području pješćanih dina na južnom dijelu Arabijskog poluotoka. Obožavali su više idola (Shawqi Abu Khalil, *Atlas Kur'ana*, Libris, Sarajevo, 2008, 29).

7 *وَأَمَّا عَادُ فَأَهْلِكُوا بَرِيحٍ ضَرَضٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخِرْنَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَنَهْنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا ضَرْعًا كَانْتَهُمْ أَعْنَابُ تَدُخُلُ خَاوِيَةً ﴿٧﴾ قِيلَ تَرَى لَهُمْ* وَأَمَّا عَادُ فَأَهْلِكُوا بَرِيحٍ ضَرَضٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخِرْنَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَنَهْنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا ضَرْعًا كَانْتَهُمْ أَعْنَابُ تَدُخُلُ خَاوِيَةً ﴿٧﴾ قِيلَ تَرَى لَهُمْ *A Ad je uništen vjetrom ledenim, silovitim, kome je On vlast nad njima prepustio sedam noći i osam dana uzastopnih pa si vidio ljude u njima povaljane kao debbla datulina šuplja. I vidiš li da je iko od njih ostao?* (Al-Hāqqa, 6-9)

8 Narod 'Ad koji je uništen poznat je kao *prvi narod 'Ad*; *drugi narod 'Ad* su stanovnici Jemena iz reda Kahtana, Sabe i njihovih potomaka. Medutim, također se kaže da *drugi narod Ad* nije niko drugi nego narod Semud (Abu Khalil, *Atlas Kur'ana*, 30).

pak, kažu da je u pitanju grad Damask ili Aleksandrija.⁹ Inače, ljudi iz Ada i Semuda bili su dobro poznati drevnim Arapima jer su oni živjeli u blizini njihovih ruševina ili ostataka. i zato ih Kur'an tako često spominje.

Sintagma *zāti-l-'imād* označava visoke stupove jer su ljudi Ada pravili i uveli u arhitekturu visoke zgrade (dvorce, palače) sa stupovima. Kur'an evidentira riječi Huda, a.s., upućene njima u vidu prijekora: *أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلَدُونَ* *Zašto na svakoj uzvišici palate zidate, druge ismijavajući, /i podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti* (Eš-Šu'arā', 128-129).¹⁰ Ibn Abbās, pak, smatra da je sintagma *zāti-l-'imād* zapravo alegorija - *kināje* za njihova izuzetno visoka tijela.¹¹

8. Elletī lem juhlak misluhā fi-l-bilād (الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلَهَا فِي الْبِلَادِ)

Kojima nije bilo ravna ni u jednoj zemlji. U Kur'anu se nekoliko riječi koristi za pojam grada. *Medina* je grad koji ima vođu; *misr* je grad s utvrđenim zidovima oko grada, dok je *beled* - plural *bilād* grad čije su granice utvrđene i koji ih je spreman braniti.¹² Iz perspektive tadašnjih Arapa takvi gradovi svojim građevinama i vojnom snagom predstavljali su moćnu i veliku civilizaciju koja nikad prije nije bila viđena.

Zamahšeri i Ibn Džuzejj navode da je Irem bio najljepši grad na svijetu u to vrijeme: dvorci su bili od zlata i srebra a stupovi od topaza i jakuta. Grad je obilovao drvećem i tekućim vodama. Još se navodi da je Šeddād, sin Adov, čuo za Džennet, pa je htio izgraditi njemu slično mjesto. Nakon što je završio sa svojom nakanom, poveo je svoje sunarodnjake u taj grad. Na putu do njega, Allah, dž.š., ih je uništio. Ovaj grad se nalazio u Jemenu.¹³

9 Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/145; al-Šawkānī, *Faḥḥ al-Qadīr*, 1618; Abu Khalil, *Atlas Kur'ana*, 134.

10 Hud, a.s., im je prigovarao na ovaj njihov postupak jer je to bilo traćenje vremena, bespotrebno umaranje tijela i bavljenje nečim što ne donosi ni dunjalučku ni ahiretsku korist (Ibn Kaṭīr, *Tafsīr al-Qur'ān al-'aẓīm*, 3/451).

11 Al-Qurtubī, *al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, 20/47-48; al-Šawkānī, *Faḥḥ al-Qadīr*, 1618; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/373.

12 „TafseerSurah Al Fajr“, <https://tafseerstudy.wordpress.com/juzz-amma/89-al-fajr/> (9.9.2020).

13 Al-Zamahšari, *Tafsīr al-Kaššāf*; Dār al-ma'rifa, Beirut, 2005, 1200; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/373-374. - Ibn Kaṭīr u svom tefsiru kritizira ova predanja o ljepoti tog grada smatrajući ih „pričama i legendama preuzetim iz isrā'ilijjāta koje su izmišljali bezbožnici“. (4/655).

9. Ve Semūde-l-lezīne džābu-s-sahre bi-l-vād

(وَتَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ)

I Semudom koji je klesao velike stijene u dolini. Semud su kasniji potomci Ada, drugi narod Ad, čija se loza proteže do Nuha, a.s. *Sahr* (الصَّخْرَ) je velika stijena; glagol *džābe* znači probiti, probušiti rupu kroz nešto; *vād* je dolina i ta riječ koristila se za bilo koje mjesto u kojem je tekuća voda tako da iz ovoga zaključujemo da je Semud bio na mjestu koje se navodnjavalo, što je tada bio znak napretka. Semud su bili ljudi koji su vjerovatno prvi u historiji koji su svoje nastambe urezivali ili isklesavali u veliko kamenje ili stijene.

Nastambe u kojima je živio Salihov, a.s., narod Semud nalaze se negdje između Hidžaza i Šama - Sirije i okolnih regija, u jugoistočnom dijelu Medjena, koji je istočno od Akabskog zaljeva. Isklesane u kamenu, njihove nastambe sačuvane su do danas.¹⁴

10. Ve Fir'avne zi-l-evtād (وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ)

I Faraonom, s moćnom vojskom. Ovaj ajet je tumačen na tri načina: 1. *Evtād* su klinovi, kolčici koji se koriste za pričvršćivanje šatora na zemlju; kada vojska maršira i postavlja logor, ona koristi kolčice; Faraon je imao ogromnu vojsku i zato ga Kur'an oslovljava *vlasnikom kolčica*; 2. Faraon je imao običaj mučiti ljude njihovim razapinjanjem na drvo i zabijanjem klinova u njihove udove; 3. očigledno je da su se ljudi u drevnoj egipatskoj historiji ponosili izgradnjom, a jedan od simbola njihovih konstrukcija bili su klinovi koji su prikazani u mnogim njihovim hijeroglifima. Znači, klinovi se mogu odnositi i na njihove moćne metode gradnje, odn. na velike čvrste građevine, što je mišljenje kome daje prednost mufessir Ibn Atijeje, dok je, prema Zamahšeriju, to „metafora - *isti'āra* za čvrstinu vlasti“. Ob Ibn Abbāsa se prenosi da su *evtād* - vojnici koji su učvršćivali njegovu vlast.¹⁵

¹⁴ Abu Khalil, *Atlas Kur'ana*, 37.

¹⁵ Al-Zamahšari, *Tafsir al-Kaššāf*, 920, 1200; Ibn 'Atiyya, *al-Muḥarrar al-waḡiz*, 5/478; Ibn Katir, *Tafsir al-Qur'an al-'azim* 4/656; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, 5/176. - Sintagma وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ, odn. وَفِرْعَوْنَ ذُو الْأَوْتَادِ još se spominje i u suri Šād, 12.

I Ad i Semud i Faraon bili su upozorenja Kurejšijama za čiji su moć i snagu Kurejšije očigledno znale. Svevišnji ih je uništio a bili su daleko moćniji od drevnih Arabljana tako da se oni ne bi trebali osjećati sigurnim od Njegove kazne. Iz kur'anskih kazivanja o Adu, Semudu i Faraonu, saznajemo da su svi oni poricali odgovornost na onome svijetu, a iz čega možemo izvući zaključak da negiranje budućeg svijeta i odgovornost na njemu dovodi do korupcije među jednim narodom i, na koncu, do uništenja tog naroda. Ajeti koji slijede na to sasvim jasno aludiraju - daju odgovor na pitanje zašto ih je Svevišnji uništio.

11. Ellezīne tagav fi l-bilād (الَّذِينَ طَعَوْا فِي الْبِلَادِ)

12. Fe ekserū fihe-l-fesād (فَأَكْتَرُوا فِيهَا الْفِسَادَ)

Zamjenica *ellezīne* - koji, odnosi se na Ad, Semud i Faraona. Riječ *tugjān*, od koje se derivira glagol *tagav*, označava nasilje, tiraniju, tlačjenje, ugnjetavanje, nepravdu, bezbožnost, zavođenje, pobunu (protiv Boga), poplavu. Otuda glagol *tagā* znači preći mjeru (granicu); nabujati, (iz, pre) razliti se, poplaviti /rijeka/, uzburkati se /more/, uzdignuti se /oblak/, griješiti, biti bezbožan, biti razvratan.¹⁶ Upotreba ovog glagola kazuje nam da su se Ad, Semud i Faraon pobunili protiv poslanika koji su im poslani, ismijavali ih, prkosili im i grubo im se suprotstavljali. Time su se oni, zapravo, (po)bunili protiv Svevišnjeg Allaha. Naravno, bilo je lahko pobuniti se protiv poslanika jer oni nisu imali nikakvu vojsku. Ta njihova pobuna, nepravda i tiranija zahvatila je sve njihove zemlje, ali ih je, na koncu, dovela i do uništenja! A kao posljedica te njihove pobune, nepravde i tiranije raširio se veliki nered - *fesad*, nepravda ili korupcija koja je rasla i obuhvatila sve segmente društvenog života. Da, izgradili su divne zgrade, ali su moralno nisko pali! (I danas imamo društva koja imaju veličanstvene zgrade, puteve, aerodrome..., ali se još uvijek ona nisu oslobodila npr. rasizma, kriminala, siromaštva, beskućništva). I kada je ta njihova iskvarenost doživjela svoj vrhunac:

¹⁶ Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997, 88o.

13. Fe sabbe ‘alejhim Rabbuke sevta ‘azāb

(فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ)

Pa ih je Gospodar tvoj strogo kaznio. U ovom ajetu Svevišnji se obraća poslaniku Muhammedu, a.s. - kao i onima koji ga slušaju i slijede i govori mu šta je učinio s narodima prije njega. Glagol *sabbe* doslovno znači (pro, sa)ljevati ili (iz)livati u kalup. *Sabbe alejhi [sevta]-l-azāb* - Muftić u svom rječniku navodi u značenju - strogo kazniti.¹⁷ *Sevt* je kožni bič. Ibn Atijje u svom tefsiru veli da je bič metafora - *istiāra* za kaznu jer se u tome izrazu podrazumijeva ponavljanje za razliku od mača i ostalog. Zamahšeri smatra da je bič aluzija na dunjalučku kaznu jer je ona lakša od ahiretske - kao što je bič lakši od ubistva.¹⁸

14. Inne Rabbeke le bi-l-mirsād (إِنَّ رَبَّكَ لِبِالْمِرْصَادِ)

*Zaista je tvoj Gospodar u zasjedi - mirsād (مِرْصَاد) je mjesto na kojem neko čeka neprijatelja, čekajući savršen trenutak da ga napadne, tako do žrtva nije u stanju umaći. Allah, dž.š., nas obavještava da je On u zasjedi u svakom trenutku i kada su u pitanju Kurejšije ili bilo ko drugi. Poruka je snažna: Nad onima koji čine nepravdu u svijetu, koji su zli i šire zablude i neistine ima Uzvišeni Koji ih motri i u svakom trenutku može ih žestoko kazniti. Kada se prevrši mjera zla, bič Njegove kazne bit će zasigurno spušten! Otuda izraz *mirsād* jeste izraz za Allahovu prisutnost znanjem u svakom mjestu i u svakom vremenu.¹⁹*

15. Fe emme-l-insānu izā mebtelāhu Rabbuhu fe ekremehu ve ne’amehu fe jekūlu Rabbī ekremen

(فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ)

Čovjek, kada hoće da ga iskuša Gospodar njegov pa mu počast ukaže i blagodatima ga obaspe, rekne: „Gospodar moj je prema meni plemenito postupio!“

Ovim ajetom započinje drugi dio sure. Diskurs je promijenjen: Sa grupe ili kolektiva sada se prelazi na pojedinačno ljudsko biće. Diskurs

17 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 779-780.

18 Al-Zamahšari, *Tafsīr al-Kaššāf*, 1200; Ibn ‘Atijya, *al-Muharrar al-wağiz*, 5/479.

19 Ibn Džuzejji, *Olakšani komentar Kur’ana*, 6/374.

usmjeren ka pojedincu ostavlja veći trag na njegovu dušu. U obraćanju kolektivu pojedinac se osjeća zaštićenim jer odgovornost dijeli s većim brojem članova. No, ovaj dio sure povezan je s prethodnim zato što započinje partikulom *fe* i kao da nam se hoće reći da nepravda i korupcija započinju od pojedinca, a ne naroda; kad je iskvaren veliki broj pojedinca tada je iskvaren i narod kome oni pripadaju. U Kur'anu se nekoliko glagola koristi za pojam iskušavanja, ispitivanja, stavljanja na kušnju, testiranja: glagol *imtehanē* podrazumijeva iskušavanje ili ispitivanje na način koji ne uzrokuje bol; glagol *belā* podrazumijeva iskušavanje s nečim što nosi poteškoću, dok se glagol *ibtelā* koristi za najteži i najstrožiji vid ispitivanja. I upravo ovdje se koristi taj glagol. U suri El-Bekare koristi se ovaj glagol u odnosu na Ibrahima, a.s., čiji su testovi bili veoma teški.²⁰

Uzvišeni iskušava čovjeka tako što ga učini plemenitim u društvu. Riječ *ikrām* - u bosanskom: *ićram* - iz koje se derivira glagol *ekreme* - označava da nekome ukažemo počast, pa je *kerīm* - plemeniti, počastvovani onaj kome drugi priznaju tu počast; ne može on sam sebe takvim smatrati, već mu drugi to pokazuju i iskazuju. Potom Svevišnji dodaje opis *ne'amehu*, kojim se govori da On čovjeku daje blagodati i darove koje mu olakšavaju život i čine ga ugodnijim. Oboje - počast i prestiž u društvu te ugoda i pogodnosti u kući - jeste iskušanje čovjeku i to, prema ovom ajetu, vrlo teško iskušanje.

Kao rezultat časti i raskoši koje mu je Allah dao, takav čovjek kaže - glagol *jekūl* je u sadašnjem vremenu i podrazumijeva da se izjava koja slijedi stalno govori, a ne samo da je rečena jedanput - kao što bi bilo u slučaju da je rečeno *kāle* - da ga je Svevišnji počastio - *Rabbī ekremen*. Ovaj čovjek, dakle, prepoznaje čast i ugled koji su mu dodijeljeni i poziva se na Gospodara, štaviše, priznaje Ga, ali - i u tome jeste poenta - ne iz poniznosti i zahvalnosti, već iz oholosti i bahatosti! Često se u historiji događalo - a i danas se događa - da su najmoćniji i najkorumpiraniji ljudi vjerovali da ih je Bog počastio posebnom snagom i moći. A kao posljedica toga vjerovali su da su iznad svih drugih ljudi, da su posebni i da zaslužuju imati sve te blagodati. Riječ je o vrlo opasnoj logici na ličnom nivou!

---

20 „Tafseer Surah Al Fajr“, <https://tafseerstudy.wordpress.com/juzz-amma/89-al-fajr/> (9.9.2020).

16. Ve emmā izā mebtelāhu fe kadere ‘alejhi rizkahu fe jekūlu Rabbī ehānen (وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ)

A kad mu, da bi ga iskušao, oskudnom učini opskrbu njegovu, onda rekne: „Gospodar moj me je ponizio!“ Posljednja riječ u ajetu, riječ *ehānen* označava ulaganje napora da se neko ponizi iz neprijateljstva prema njima. Takav čovjek govori da ga je Uzvišeni Allah ponizio i predmnijeva da je to zbog toga što ga On mrzi! Osoba s ovakvom logikom, dakle, nije zahvalna Svevišnjem za dobro i blagodati, a kada mu se oni uskrate, shodno vječnom Božijem određenju, ona govori da ju jē Svevišnji ponizio jer je, navodno, ne voli i izriče tvrdnje kao što su npr.: Zašto je On ljut na mene?! Šta sam to loše uradio?!

Pošto se u ajetu spominju *rizk* - nafaka, opskrba, uočavamo da se i materijalne stvari kao i čast, položaj ili ugled ubrajaju u taj pojam. Čovjek o kome se ovdje govori logicira da, ako mu Svevišnji oduzme materijalno bogatstvo, da mu je time oduzeta i čast, jer su ga ljudi oko njega poštovali samo zbog njegovog bogatstva. Takva osoba umišlja da svoju čast može povratiti jedino tako što će joj se povratiti njezino bogatstvo. Iz ovakvog poimanja stvari nisu izuzeti ni oni koji se deklariraju vjernicima, koji, pak, zaboravljaju da čast i poniženje nisu povezani za ono što posjeduju ili koliko imaju. Naime, ovdje se za čovjeka koristi riječ *insān*, čija etimologija ukazuje na *nisjān*, zaborav, tj. čovjekov zaborav odakle je došao i ko je njegov Gospodar, ali i na *ins*, naklonost ili sklonost ka stvarima ovoga svijeta pa tako čovjek zaboravi istinske i prave vrijednosti života. Ukoliko *insān* slijedi logiku da su siromaštvo i bogatstvo mjerilo stvari na ovome svijetu, onda će u neimaštini prvo kazati kako ga Svevišnji ponizio a potom će se pobuniti u smislu zašto se mora pokoravati onome ko ga je ponizio, te će, na koncu, iznalaziti opravdanje za haram-nafaku jer mu Gospodar nije dao mogućnost da zarađuje na halal-način! Tako nas ovdje, kao i na drugim mjestima, Kur'an uči o prirodi *insāna*. I ti ajeti trebaju promijeniti naše stavove o bogatstvu i časti!

17. Kellā bellā tukrimūne-l-jetīm (كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ).

Ne, nego vi ne ukazujete pažnju siročetu - diskurs ponovo prelazi na kolektiv, prvotno kolektiv Kurejšija kojima se kaže da ne poštuju, ne ukazuju pažnju siročadi. U drevnom arapskom društvu riječ *jetīm* nije označavala samo siročce, već i nekoga ko nije imao nikakvu podršku, nije imao porodicu koja bi se brinula o njemu, niko ne bi za njega pitao kako živi, da li npr. ima šta jesti i sl. Interesantno je da Svevišnji ovdje ne govori o hranjenju ili pomoći siročadi već samo o poštovanju i odavanju počasti - *tukrimūn* njima. Naime, lahko je poštovati nekoga iznad sebe, npr. svog nadređenog, učitelja, profesora, imama, ali se od nas traži da poštujemo i one ispod nas, npr. čistača ulica, sakupljača smeća i sl. Ne smijemo na njih gledati kao da su oni manje ljudi. Musliman, dakle, treba poštovati siročce i sve ljude bez obzira na njihov boju, rasu, klasu, bogatstvo, društveni položaj. Tada će i sam zaslužiti poštovanje. Onaj ko druge ne poštuje ne zaslužuje da od drugih bude poštovan! Također, trebali bismo u svom džematu znati one o kojima nema ko brinuti.

18. Ve lā tehāddūne ‘alā ta‘āmi-l-miskīn (وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ)

I jedan drugog ne podstičete da se nahrani siromah. U prethodnom ajetu spomenuto je odavanje počasti jetimu, odnosno svima onima koji su u potrebi, beskućnicima i drugim, a u ovom ajetu spominje se *hranjenje siromaha*. Oni kojima je dato bogatstvo, koji imaju poštovanje i čast, trebali bi se usmjeriti i ne zaboraviti one na koje im se ovdje skreće pažnja: jetime i siromahe. Kada prolazimo pored siromaha i beskućnika i ako im dadnemo novac, nemojmo to činiti na nedostojanstven način, nemojmo ne razgovarati s njima i ukazati im ljudsko poštovanje.

19. Ve te'kulūne-t-turāse eklen lemmā (وَتَأْكُلُونَ التَّرَاتِ أَكْلًا لَّمًّا)

I jedete nasljedstvo pohlepno. *Turās* je naslijeđeno bogatstvo. Drevni Arabljeni nisu ništa ostavljali u nasljedstvo svojim kćerima i djeci, nego samo odraslim muškarcima. Osoba je stekla *turās* bez ikakva truda, ona je, dakle, bogata, ali zaokupljena je samo time kako da to svoje bogatstvo još više uveća. I u toj pohlepnoj - *lemm* trci za bogatstvom i ljubavi

prema novcu izgubila je sebe i svoju ljudskost i humanost. Ne preže da svoje bogatstvo uveća i na račun jetima, siromaha i drugih kategorija koje su u socijalnoj potrebi, ali i svojih najbližih. Ova kritika je prvotno upućena mekanskim idolopoklonicima, ali i mnogim muslimanima koji i danas, nažalost, rade te stvari na različite načine- pogotovo kada dođe pitanje nasljedstva - tzv. ostavinske rasprave, kada su su mnogi skloni pohlepno kazati da njima treba više pripasti!

20. Ve tuhibbūne-l-māle hubben džemmā (وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا)

I volite bogatstvo pretjerano! Ovaj, 20. ajet sure El-Fedžr, spominje glavni uzrok zašto ljudi ne poštuju jetime, u širem smislu te riječi, zašto jedni druge ne podstiču na hranjenje siromaha i zašto su pohlepni za imetkom i sve većim bogatstvom, a on je - pretjerana ljubav prema imetku ili bogatstvu. Riječ *džemm* (جَمًّا) u arapskom jeziku označava da se nešto napuni ili naspe do vrha - npr. voda. Ljubav takve osobe prema imetku je, metaforički, ispunjena do vrha!

21. Kellā izā dukketi l-erdu dekken dekkā (كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا)

Ne, ne! Kada se Zemlja u komadiće zdrobi. Glagol *dekka* - ovdje u pasivnoj formi *dukket* ima široko značenje: srušiti, oboriti, srušiti za zemljom, utabati, nabiti, zaravnati, zasuti, zatrpati (bunar), napuniti, nabiti (pušku), uništiti, razvaliti, razoriti, opustošiti, istucati, zdrobiti, smrviti itd. (Muftić, 450). Ajet predočava sliku Zemlje u vrijeme Sudnjega dana, koja će postati prah ili prašina a zatim se raširiti i poravnati. U suri prije ove, suri El-Gāšije, čovjek se poziva da razmišlja o prostranstvu zemlje, o stabilnim planinama, o nebesima, dok se sada govori o drobljenju zemlje. Struktura zemlje koju znamo kao čvrstu i stabilnu *jednoga dana* postat će puka prašina. Da, i sve ono što je čovjek stekao, bogatstvo koje je zaimao pa čuvao i štedio - misleći da će vječno trajati - bit će svedeno na ništicu, beskorisnu prašinu.

22. Ve džā'e Rabbuke ve-l-meleku saffen saffā (وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا)

I kada dođe Gospodar tvoj, a melec i budu sve red do reda. Doslovno značenje riječi *džā'e Rabbuke* jeste „(i kada) dođe vaš Gospodar“. Budući da ovo značenje podrazumijeva prelazak Svevišnjeg Gospodara s jednoga mjesta na drugo, onda se ovo neminovno shvata kao alegorijski izraz kojim se prikazuje Allahova, dž.š., moć i Njegovo veličanstvo na taj Dan. Drugi kažu da se takvim iskazima misli na 'dolazak' Allahove zapovijedi i Njegova vlasti. Ovaj i ovom slični ajeti spadaju u tzv. teška mjesta - *muškilāt* u koja moramo vjerovati bez *tekjifa* - prilagođavanja ili objašnjenja kakvoće atributa Svevišnjeg Allaha i *temsila* - navođenja primjera i predodžbi za attribute Svevišnjeg Allaha.²¹

23. Ve džī'e jevme'izin bi Džehennem jevme'izin jetezekkeru-l-insānu ve ennā lehu-z-zikrā (وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ ۚ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَىٰ)

*I kad se privede tog dana Džehennem, tada će se dosjećati čovjek, a šta će mu tada koristiti dosjećanje?! Prema nekim lingvistima, riječ *džehennem* dolazi od perzijske riječi *jahnam*, što znači soba za mučenje.²² Između dva *jevme'izin* - kad, tada ne nalazi se veznik, što u semantičkom smislu podrazumijeva da će se istovremeno događati primicanje Džehennema i ljudsko dosjećanje. Dakle, kada čovjek ugleda Džehennem, on će se u potpunosti i temeljito sjetiti - *jetezekkeru* svega onoga što je učinio na ovome svijetu, i gorko će se kajati zbog toga, ali pamćenje i kajanje tada neće koristiti! Božijih znakova i propisa potrebno se sjećati ovdje, na ovome svijetu kako bismo se pripremili za onaj svijet!*

21 Al-Qurṭubī, *al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, 20/56-57; al-Baydāwī, *Anwār al-Tanzil wa asrār al-ta'wīl*, Dār al-rušd, Beirut, 2000, 3/532; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/377.

22 „Tafsir Surah Al Fajr“, <https://tafsirstudy.wordpress.com/juzz-amma/89-al-fajr/> (9.9.2020).

24. Jekūlu jā lejtenī kaddemtu li hajātī

(يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي)

Reći će: „Kamo sreće da sam se pripremio za ovaj svoj život!“ Kada se čovjek suoči sa Džehennemom sjetivši se pri tome svega što je (u)činio na dunjaluku, reći će, odnosno ponavljati - pošto je upotrijebljen glagolski oblik *jekūl*: „Kamo sreće da sam se pripremio za ovaj svoj život!“ Drugim riječima, tada će čovjek poželjeti da je, Bogdom, na dunjaluku ulagao ili investirao za ahiret, tj. za svoju budućnost i vječnost.

25. Fe jevem'izin lā ju'azzibu 'azābehu ehad

(فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ)

26. Ve lā jūtuq' ušāf'ahu ehad (وَلَا يُؤْتِقُ وَشَاقَهُ أَحَدٌ)

Toga Dana niko neće kažnjavati kao On, i niko neće u okove okivati kao On! U ova dva ajeta snažno i upečatljivo se prikazuje Božija kazna: Njegovo Lično kažnjavanje je nezamislivo kao što je nezamisliva i veća kazna od one koju je On pripremio. Ova dva ajeta moguće je razumjeti i u značenju: *Niko neće biti kažnjavan (ju'azzebu) kao čovjek i niko neće biti okivan (jūseku) u okove kao on.* I ovo je učenje - kiraet el-Kis'ija i Ebu Amra, poznatih imama u kiraetima.²³

27. Jā ejjetuhe-n-nefsu-l-mutme'inneḥ (يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ)

O ti, dušo smirena! Obraćanjem sa *jā* (o, ti) - kojim se prelazi sa trećeg na drugo lice - indicira dvije stvari: Svevišnji razgovara sa svakim pojedincem direktno i znak je Allahove blizine 'smirenim' Njegovim robovima. Prethodno se u ajetima govorilo o čovjeku koji nije 'smiren', koji je radostan samo kada ima bogatstvo, a kada ga izgubi, postaje uznemiren i govori da ga je njegov Gospodar ponizio. Za razliku od ovakvog profila čovjeka, iskreni Allahov rob je zadovoljan i spokojan, ne zamara se pustim željama. Kada nedostaje smirenosti i opuštenosti, onda se brzo javlja stres i sekiracija. Iskreni vjernik je, dakle, smiren i opušten, zna da na dunjaluku ne može sve imati - uvijek se nešto nema! Kako postići tu

²³ Al-Zamahšari, *Tafsir al-Kaššāf*, 1202; Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/149; al-Baydāwī, *Anwār al-Tanzīl*, 3/532.

smirenost? Ajeti - zakletve na početku sure aludiraju na vremena kojima se Svevišnji zaklinje i koja nam sigurno pomažu da postignemo smirenost. To su ova vremena: vrijeme sabah-namaza, posljednje noći mjeseca ramazana, prvih deset dana mjeseca zu-l-hidžeta i posljednja trećina svake noći. Ovo su vremena kada je rob najbliži svome Gospodaru i kada Mu treba iskreno robovati - klanjati, zikriti, učiti Kur'an itd.

28. Irdži'ī ilā Rabbiki rādijeten merdijeh

(اِرْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً)

Vrati se Gospodaru svome zadovoljna a i On tobom zadovoljan. Prema komentarima Kur'ana, ove riječi će smirenoj duši biti upućene prilikom smrti, a također, veli se, i prilikom proživljenja ili prilikom ulaska u Džennet. Prvo mišljenje je najpretežnije - *erdžah*, jer se prenosi da je Ebu Bekr, r.a., o tome pitao Allahovoga Poslanika, a.s., na što mu je odgovorio: „O Ebu Bekre, melek će ti ove riječi reći prilikom tvoje smrti!“²⁴ U ajetu se koriste dva pridjeva. Prvi, *rādije*, ukazuje na to da je osoba koja se vraća Gospodaru bila istinski zadovoljna sa svojim Gospodarom u svim situacijama. (Prethodno smo imali diskurs o nezahvalnoj osobi, koja, dakle, nije zadovoljna svojim Gospodarom pa, shodno tome, i ne iskazuje Mu zahvalnost!) Drugi pridjev, *merdije*, znači da je Gospodar, zauzvrat, zadovoljan takvim Svojim robom, robom koji je svoj život proveo u zahvalnosti Gospodaru. Zato, prije smrtnog povratka Gospodaru vratimo Mu se dok smo na dunjaluku!

29. Fedhulī fī 'ibādī 30. ve dhulī Džennetī

(فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَأَدْخُلِي جَنَّتِي)

Pa uđi među robove Moje i uđi u Džennet Moj. Prva nagrada zahvalnom i smirenim Božijem robu, kako je istaknuto u 27. ajetu, jeste društvo Gospodara. Druga nagrada je društvo iskrenih Allahovih robova. Uzvišeni ga želi upoznati s drugim zahvalnim i smirenim robovima: poslanicima, vjerovjesnicima, evlijama, šehidima, pravednicima. I, u posljednjem ajetu, posljednja nagrada - Džennet. Zapravo, Uzvišeni ne kaže: *i uđi u*

²⁴ Al-Qurṭubī, *al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, 20/59; Ibn Džuzejji, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/378; al-Šawkānī, *Fatḥ al-Qadīr*, 1622.

Džennet, nego kaže: i uđi u Džennet Moj, čime se ističe posebnost Njegove nagrade i Njegova Dženneta za zahvalne robove. Molimo Uzvišenog da nas počasti spomenutim nagradama!

آلمیر فاتیتش

تفسير سورة الفجر

قدم المؤلف بهذه المقالة تفسيراً للسورة القرآنية الثامنة والتسعين وهي سورة الفجر. تتألف هذه السورة من ثلاثين آية، وأما تسميتها بهذا الاسم فلأن أول آياتها أقسم فيها الله سبحانه وتعالى بالفجر. أنزلت سورة الفجر بمكة حين تعرض المسلمين الأوائل لأعمال العنف والاضطهاد من قبل الكفار والمشركين. ومن أهم ما أتت به سورة الفجر من المسائل مسؤولية الإنسان عما عمله في الحياة الدنيا من الصالحات والسيئات وجزاءه عليه في الحياة الآخرة.

Dr. Almir Fatić

Tafsīr of the Sūrah al-Fajr

Summary

Using the verse-by-verse method, the author interprets the 98th Qur'anic sūrah, Sūrah Al-Fajr, which has thirty verses. It is called Al-Fajr because in its first verse the Almighty swears by Fajr (dawn). It was revealed in Mecca at the time of the persecution of the first Muslims. The basic theme of the surah is responsibility for deeds committed in this world and reward or punishment in the hereafter.

Najpotpuniji opis vjernika - vjernice u Kur'anu Analiza 35. ajeta sure El-Ahzab

Dr. hfz. Elmir Mašić

profesor tefsira u gh medresi
elmirmasic@yahoo.com

Sažetak

Jedan kur'anski ajet je poseban po mnogo čemu. To je 35. ajet sure El-Ahzab. On u sebi sukusira sve bitne osobine koje se trebaju naći kod vjernika ukoliko on nastoji ostvariti perfekciju i savršenstvo - *ihsan*. Ajet govori o islamskim šartima - *el-muslimine ve-l-muslimat, ve-l-mutesaddikine ve-l-mutesaddikat, ve-s-saimine ve-s-saimat*, imanskim šartima - *ve-l-mu'minine ve-l-mu'minat* i osobinama koje se ubrajaju u *ihsan*, kao što su: poslušnost, iskrenost, strpljivost, poniznost, čuvanje morala i često spominjanje Allaha, dž.š. - *ve-l-kanitine ve-l-kanitat, ve-s-sadikine ve-s-sadikat, ve-s-sabirine ve-s-sabirat, ve-l-hašī'ine ve-l-hašī'at, ve-l-hafizine furudžehum ve-l-hafizat, ve-z-zakirinellahe kesiren ve-z-zakirat*. Ovaj ajet i poznati Džibrilov hadis međusobno se nadopunjuju i tumače.

Ključne riječi: islam, iman, ihsan.

Uvod

Prilikom učenja, čitanja i slušanja Kur'ana, jedan ajet uvijek je bio poseban za nas. Tonalitet i rima ovog ajeta su specifični i zanimljivi za svakog slušatelja Kur'ana, poznavao on arapski jezik ili ne. Oni koji iole razumiju arapski jezik imaju dodatni dokaz i osjećaj da je riječ o posebnom ajetu. Naime, posrijedi je sljedeći ajet:

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّامِتِينَ وَالصَّامِتَاتِ وَالْحَافِظِينَ وَالْحَافِظَاتِ وَالْمُحْسِنِينَ وَالْمُحْسِنَاتِ وَالْمُحْسِنَاتِ الْمَعْتَمِرِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرَاتِ وَالْمُحْسِنَاتِ الْمَعْتَمِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْمُحْسِنَاتِ الْمَعْتَمِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْمُحْسِنَاتِ الْمَعْتَمِرِينَ *Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjericama, i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama, i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama, i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama, i poniznim muškarcima i poniznim ženama, i muškarcima koji dijele zekat i ženama koje dijele zekat, i muškarcima koji poste i ženama koje poste, i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu, i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha - Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.*¹

Dakle, ajet taksativno nabraja deset osobina ljudi za koje se na kraju ajeta obećava oprost i velika nagrada. U ajetu se svaki put pored izraza u muškom rodu spominje i izraz u ženskom rodu. Često smo sebi postavljali pitanje zašto se baš ovdje naglašavaju oba roda, zašto se spominju konkretno ove osobine, pored svih ostalih, a pitanje koje nam se čini najzanimljivijim jeste da li je ovaj redoslijed nabiranja slučajan te samim tim ne krije neku tajnu ili redoslijed nabiranja, ipak, ima određeni smisao i skrivenu poruku.

Da bismo pokušali odgovoriti na postavljena pitanja i otkloniti spomenute dileme, prvo ćemo istražiti povod objave dotičnog ajeta i kontekst sure u kojoj se nalazi. Potom ćemo ispitati etimologiju svih spomenutih izraza i njihovu upotrebu na različitim mjestima u Kur'anu. Stoga, naš cilj u ovom istraživanju jeste da pokažemo kako Kur'an savršeno i precizno odabire svaku riječ i da se ništa ne spominje bez razloga.

Općenito o suri i ajetu

Sura El-Ahzab - Saveznici dobila je ime po tome što su se svi neprijatelji islama ujedinili kako bi zadali muslimanima konačan udarac. Tri su velike teme koje ona tretira: islamski moral, šerijatski propisi i bitke protiv saveznika i plemena Kurejza.² S obzirom na to da se ajet o kojem želimo

¹ El-Ahzab, 35.

² Sabuni, Muhammad Ali: *Safva al-tafsir*, Dar al-Qur'an al-karim, Bejrut, prvo izdanje, 1981., tom 12., str. 44-45.

govoriti nalazi na sredini sure, u njenom srcu, kao da se hoće upozoriti da su osobine čovjeka spomenute u ajetu ključ svakog uspjeha: vjerskog, moralnog i društvenog. Sura započinje pozivom Poslaniku, s.a.v.s., da se boji Allaha, dž.š., slijedi ono što mu se objavljuje i da se osloni na Njega, a završava obećanjem da će vjernicima i vjernicama biti oprošteno. Božiji oprost kao konačna želja jednog vjernika zagarantiran je onima koji se okite sa deset osobina spomenutih u središnjem ajetu sure. Zanimljiv je i sklad između završetka prethodne i početka sure El-Ahzab. Naime, na kraju sure Es-Sedžde govori se o tome da oni požuruju pobjedu, a sura El-Ahzab započinje naredbom da se bojimo Allaha, dž.š., da se oslanjamo na Njega i slijedimo Objavu. Zaključak je da će Gospodar dati pobjedu ako se prihvate naredbe spočetka sure El-Ahzab.

Kad je riječ o povodu objave samog ajeta, postoji više predaja koje govore o tome da je Umm Selema, Poslanikova, s.a.v.s., supruga, prigovorila svome mužu da se žene ne spominju u Kur'anu kao muškarci, pa je objavljen ovaj ajet.³ Ovdje uočavamo da su žene u doba Poslanika, s.a.v.s., bile društveno angažirane, hrabre i iskrene.

Nakon što je Allah, dž.š., spomenuo nagradu za žene Poslanika, s.a.v.s., i to da će imati dvostruku kaznu ukoliko ne budu poslušne svome mužu, u nastavku spominje sve ostale žene. Kao da se hoće poručiti svim ženama da one, kao i žene Poslanika, s.a.v.s., imaju priliku zaraditi dobro i ovog i onog svijeta. Sljedeći ajet govori o tome da niko, ni vjernik ni vjernica, nemaju izbora kada Allah, dž.š., i Njegov Poslanik, s.a.v.s., nešto naredi. Dakle, očit je sklad i harmonija među ajetima sure El-Ahzab.

Općenito, kada se u Kur'anu spomenu muškarci, u pogledu prava i obaveza, onda se pod tim podrazumijevaju i žene - *O vjernici..., Zaista su vjernici oni koji...* Međutim, ovih deset osobina nalazimo u oba roda. Zašto? Želi se potvrditi da su muškarci i žene jednaki u pravima i obavezama i da se šerijatski propisi ne odnose samo na muškarce.

Sada ćemo usmjeriti pažnju ka svakoj osobini spomenutoj u ajetu.

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ Muslimanima i muslimankama

3 Ibn Katir: *Tafsir al-Qur'an al-'azim*, Dar al-manar, Kairo, 2002., tom 3., str. 483-484.

Riječ *islam* je glagolska imenica arapskog glagola četvrte vrste *esleme-juslimu-islamun*, što znači: predati se, pokoriti se, potčiniti se.⁴ *Islam* je pokornost i slijeđenje onog s čime je došao Muhammed, s.a.v.s.⁵ Ragib Isfahani smatra da pojam *islam* ima dva značenja.⁶ Prvo je da *islam* označava stepen niži od *imana*, tj. *islam* je priznanje jezikom, svejedno da li postoji ubjeđenje u srcu ili ne, kao što Svevišnji kaže: قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ قَالَتْ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ نُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا *Neki beduini govore: "Mi vjerujemo!" Reci: "Vi ne vjerujete, ali recite: 'Mi se pokoravamo!'"*⁷ Drugo značenje jeste da je *islam* iznad *imana* i da *islam* obuhvata priznanje jezikom, ubjeđenje srcem, potvrdu djelima i potpuno pokoravanje Allahu, dž.š. U ovom kontekstu se spominje Ibrahim, a.s: رَبِّ الْعَالَمِينَ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ *Kada mu je Gospodar njegov rekao: "Budi poslušan!" – on je odgovorio: "Ja sam poslušan Gospodaru svjetova!"*⁸ Također, pojam *islam* nekada ima značenje religije: إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ *Allahu je prava vjera jedino – islam.*⁹

Zamahšeri tvrdi da je *muslim* onaj koji svoj slučaj prepušta Allahu, dž.š., oslanja se na Njega i iskreno Mu se preda.¹⁰ U poznatom Džibrilovom hadisu Muhammed, s.a.v.s., pravi razliku između *islama* i *imana* te pojašnjava da *islam* predstavlja vanjsku manifestaciju vjere, tj. islamske šarte.¹¹

Možemo konstatirati da pojam *islam* ima dva značenja. On označava religiju u cjelini kada se spomene zasebno, dok označava vanjsku manifestaciju religije - islamski šarti kada se spomene zajedno sa *imanom*. U ovom slučaju, muslimani i muslimanke su osobe koje su pokorne Gospodaru tako što izvršavaju pet islamskih šarta. Smatramo da je ovdje indikativno spomenuti činjenicu da su još neki važni pojmovi izvedeni

4 Muftić, Teufik: *Arapsko-bosanski rječnik*, IV izdanje, El-Kalem, Sarajevo, 2017., str. 772.

5 Ibn Manzur: *Lisan al-arab*, Dar al-hadis, Kairo, 2003., tom 4., str. 663.

6 Al-Isfahani, al-Ragib: *al-Mufradat fi garib al-Qur'an*, Dar al-'arifa, Bejrut, VI izdanje, 2010., str. 246.

7 El-Hudžurat, 14.

8 El-Bekare, 131.

9 Alu 'Imran, 19.

10 Al-Zamahšari, Mahmud b. 'Umar: *El-Kaššaf 'an haka'iki t-Tanzil ve 'ujuni l-ekavil fi vudžuhi t-te'wil*, Mektebe Misr, bez godine izdanja, tom 3., str. 564.

11 Muslim b. el-Hadždžadž el-Kušejri: *Muslimova zbirka hadisa*, prevod i komentar: Šefik Kurdić i Semir Rebronja, Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici i Centar za proučavanje orijentalne civilizacije i kulture, Zenica-N. Pazar, 2015., tom 1., str. 97-98.

iz istog korijena kao i pojam *islam*, a to su: prihvatanje tuđeg mišljenja - *teslim*, mir i sigurnost - *selam*, zdravlje i očuvanost - *selamet* itd.¹²

وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ i vjernicima i vjericama

Mu'min je osoba koja vjeruje u Allaha, dž.š., Njegovog Poslanika i u sve ostalo u što je obaveza vjerovati.¹³ Pojmovi koji su izvedeni iz istog korijena kao i pojam *iman*, a koji su neophodni da bi čovjek bio istinski vjernik, su: sigurnost - *emn*, pouzdanost i poštenje - *emanet*, povjerenik ili sekretar - *emin* i sl.¹⁴

Ragib Isfahani kaže da pojam *iman* sadrži više značenja. To je nekada Šerijat s kojim je došao Muhammed, s.a.v.s., kako stoji u Kur'anu: إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ *One koji su vjerovali, pa i one koji su bili Jevreji, kršćani i sabejci...*¹⁵ Dakle, ovdje pojam *iman* stoji zajedno sa drugim religijama. Drugi put ovaj pojam ukazuje na osobu koja je prihvatila Šerijat Božijeg Poslanika, s.v.a.s, priznajući Allaha, dž.š, i Njegovog Poslanika: وَمَا يَكْفُرُونَ بِهِ إِلَّا عُنْفُؤُنَا إِنَّ جَهَنَّمَ لَمُغْرَمَةٌ *Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim.*¹⁶ Nekada *iman* označava ubjeđenje srcem, priznanje jezikom i dobra djela, što je u kontekstu sljedećeg ajeta: وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ *Allah neće dopustiti da propadnu molitve vaše.*¹⁷ U ovom ajetu namaz je označen sa imanom.¹⁸

Dakle, s obzirom na upotrebu pojma *iman* u Kur'anu i hadisu, posebno mislimo na spomenuti Džibrilov hadis, možemo zaključiti da *iman* nekada označava Šerijat Muhammeda, s.a.v.s., u općem smislu, a kada se spomene zajedno s pojmom *islam*, u tom slučaju ukazuje na unutrašnji doživljaj vjere - imanske šarte.

وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama

Kunut upućuje na stalnu pokornost i skrušenost pred Gospodarom te potpunu koncentraciju na ibadet.¹⁹ Osim toga, ovaj pojam označava i namaz, dovu, ibadet, dugo stajanje u namazu te šutnju.²⁰ Stepem koji slijedi

12 Muftić, Teufik, nav. dj., str. 773.

13 Al-Zamahšari, Mahmud b. 'Umar, nav. dj., tom 3., str. 564.

14 Muftić, Teufik, nav. dj., str. 55.

15 El-Bekare, 62.

16 Jusuf, 106.

17 El-Bekare, 143.

18 Al-Isfahani, al-Ragib, nav. dj., str. 36.

19 Isto, str. 413-414.

20 Ibn Manzur, nav. dj., tom 7., str. 504.

nakon *islama* i *imana* jeste *kunut*, potpuna poslušnost, što bismo mogli dovesti u vezu sa *ihsanom* iz spomenutog Džibrilovog hadisa. Naime, nakon što je Poslanik, s.a.v.s., objasnio pojmove *islam* i *iman*, on u nastavku kaže da je *ihsan da obožavaš Allaha kao da ga vidiš, jer iako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi*.²¹ Obratimo pažnju na sljedeći ajet: **أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ الْأُولَاءُ الْأَلْتَابِ** *Da li je onaj koji u noćnim satima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...? Reci: "Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!"*²² Zaista je *ihsan* - perfekcija, obožavanje Allaha kao da Ga vidimo, kada čovjek u noćnim satima, dok većina ljudi spava dubokim snom, provodi vrijeme u namazu, strahujući od Džehennema i nadajući se Džennetu. Također, nakon što je hzr. Merjemi saopćeno da je odabrana nad ženama svih svjetova, naređuje joj se da bude poslušna svome Gospodaru - *uknuti*: **يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ** *O Merjema, budi poslušna svome Gospodaru i licem na tle padaj i sa onima koji molitvu obavljaju i ti obavljaj!*²³ Poslušnost ovdje dolazi prije sedžde, ruku'a i namaza u džematu, jer nema velike koristi od namaza ako mu ne prethodi potpuna poslušnost i pokornost. Kada je hzr. Merjema postigla stepen *kunuta*, bila je spremna razgovarati sa melekom i primiti vijest o čudnovatom začecu sina. U Kur'anu je samo hzr. Merjemi na ovaj način naređeno da bude poslušna.

Osim za ljude, ovaj pojama se u Kur'anu dovodi u vezu i sa kosmosom: **سُبْحَانَكَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَّهِ قَانِتُونَ** *Hvaljen neka je On! Naprotiv, Njegovo je sve ono što je na nebesima i na Zemlji. Njemu se sve pokorava*.²⁴ Očito je da u kosmosu vladaju savršeni zakoni i apsolutna poslušnost Gospodaru - *kunut* te se i od ljudi, shodno njihovim mogućnostima, traži da Mu budu apsolutno poslušni i pokorni. Vidjeli smo kako Svevišnji Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., u biti na isti način stepenuju djela: *islam* - islamski šarti, *iman* - imanski šarti i tek onda *kunut*, odnosno *ihsan* - perfekcija i apsolutna pokornost. Čini se da i Muhammed Asad na ovaj način

21 Muslim b. el-Hadždžadž el-Kušejri, nav. dj., tom 1., str. 97-98.

22 Ez-Zumer, 9.

23 Alu 'Imran, 43.

24 El-Bekare, 116.

posmatra pojam *kunuta* i ajet prevodi kao *istinski pobožne muškarce i istinski pobožne žene*.²⁵

وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama

Muhammed Asad ovaj dio razumijeva kao *i sve muškarce i žene koji su odani svojoj riječi*,²⁶ jer u osnovi ovaj pojam znači: pravo reći, istinu govoriti itd.²⁷ *Sidd* jeste identičnost onoga što mislimo i onoga što govorimo. Pojam *siddik* je hiperbola i on označava onoga koji mnogo govori istinu ili onoga koji nikada nije izgovorio laž.²⁸ Stoga je Ebu Bekr, r.a., kao najodaniji drug Muhammeda, s.a.v.s., dobio ovaj nadimak. Prema kur'anskoj skali onih kojima je Allah, dž.š., Svoju milost darovao su oni koji uvijek govore istinu - *siddikun*, odmah nakon vjerovjesnikâ, a prije šehida i dobrih ljudi: وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشَّهَدَاءِ *Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnikâ, i pravednikâ, i šehidâ, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!*²⁹ Dakle, istinoljubivi bi trebali biti paradigma onima koji hoće biti poslušni Allahu, dž.š., i Poslaniku, s.a.v.s., na njih je Gospodar prosuo Svoju milost i kaže da su oni divni drugovi.

Muhammed, s.a.v.s., u hadisu kaže: *Govorite samo istinu jer ona vodi dobročinstvu (birr), a dobročinstvo vodi u Džennet*.³⁰ Kada Kur'an opisuje dobročinstvo i dobročinitelje - *birr* u suri El-Bekare, on na kraju kaže da su oni, zapravo, iskreni i istinoljubivi: *Čestiti su oni koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet, i u meleke, i u knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rodacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji molitvu obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u nei-maštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici*.³¹ Tj. samo srca i tijela istinoljubivih mogu u sebi i na sebi nositi sva spomenuta djela. U

25 Asad, Muhammed: *Poruka Kur'ana*, s engleskog preveo Hilmo Ćerimović, El-Kalem, Sarajevo, 2004., str. 642.

26 Isto.

27 Muftić, Teufik, nav. dj., str. 914.

28 Al-Isfahani, al-Ragib, nav. dj., str. 280.

29 En-Nisa', 69.

30 Ibn Kasir, nav. dj., tom 3., str. 484.

31 El-Bekare, 177.

ovom kontekstu je zanimljiv hadis u kojem Muhammed, s.a.v.s, kaže da se vjerniku može desiti da (po svojoj prirodi) bude kukavica ili škrtac, ali mu se nikada ne može desiti da bude lažac.³² Zapravo, srce je jedno i u njemu nema mjesta za istinu i laž u isto vrijeme.

وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama

Sabur znači suzdržati se i obuzdati u nevolji, doslovno: zgrabiti, šcepiti svoju strast, *nefs*. U tom smislu se kaže: "Zatvorio sam - *sabertu* životinju bez stočne hrane", tj. potpuno sam je savladao, te: "Zgrabio sam ga - *sabertuhu* otpozadi da se nije mogao osloboditi." Dakle, *sabur* je da se čovjek potpuno posveti onome što od njega traže razum i vjera. Stoga je mjesec ramazan u hadisu nazvan mjesecom *sabura*, jer se u njemu susteže od hrane, pića i strasti.³³

Sabur može biti prilikom izvršavanja onoga što vjera traži od nas i napuštanja od onoga što je zabranjeno.³⁴ Čovjek se treba strpiti kada ga zadesi neka nedaća i znati da je tako moralo biti, bez imalo sumnje. Najvažniji i najteži *sabur* je u prvom momentu, pri samom udarcu, a kako vrijeme prolazi, *sabur* postaje lakši.³⁵

Mnogo je kur'anskih ajeta koji ukazuju na važnost i veličinu *sabura*, a neki od njih su: فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ *Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici,* وَأُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ *Oni će dobiti dvostruku nagradu zato što trpe,* وَأُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ *Samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni.*³⁶

Logično je što je strpljivost spomenuta nakon istinoljubivosti u ajetu, jer kada musliman - *muslim*, vjernik - *mu'min* poslušno - *kanit* izvršava svoje obaveze i potom je potpuno iskren i istinoljubiv - *sadik*, tada je neminovno da naiđe na poteškoće i iskušenja, pa mu treba strpljenje - *sabur*. Naime, ljudima često smeta kada im se kaže ono što se misli i onda postaju ljuti i otvoreni neprijatelji. Zato Sveznajući ovdje odgaja Svoje robove te ih polahko i postepeno vodi ka Sebi. Ovo su osobine koje

32 Sedić, Fuad: *Veliki grijesi*, Islamska pedagoška akademija u Bihaću, Bihać, 2004., str. 166.

33 Al-Isfahani, al-Ragib, nav. dj., str. 277.

34 Al-Zamahšari, Mahmud b. 'Umar, nav. dj., tom 3., str. 564.

35 Ibn Kasir, nav. dj., tom 3., str. 484.

36 El-Ahkaf, 35.

37 El-Kasas, 54.

38 Ez-Zumer, 10.

proističu jedna iz druge, onako kako ih ajet rangira. Očitu podudarnost nalazimo i u suri El-'Asr, gdje se na isti način stepenuju ove osobine: vjerovati, činiti dobro, preporučivati istinu i preporučivati strpljenje - prije toga i sam biti strpljiv.

Vjernicima je naredeno da traže pomoć u *saburu* i u namazu.³⁹ Prvo u *saburu*, jer je i za namaz potreban *sabur*. Ako nema *sabura* i skrušenost, onda to i nije namaz. Stoga je naša sljedeća osobina upravo skrušenost.

وَالْحَاشِعِينَ وَالْحَاشِعَاتِ

Hušu' u osnovi znači baciti pogled ka zemlji, oboriti ga te stišati i utihnuti glas.⁴⁰ Ovaj pojam se najčešće odnosi na tijelo, pa se kaže: "Kada je ponizno srce, tada je ponizno i tijelo - *hašea'*."⁴¹ Zamahšeri smatra da pojam *haši'* ukazuje na čovjeka koji je Allahu, dž.š., ponizan i skrušen, svojim srcem i tijelom. Kada je u namazu, on ne poznaje nikoga, ni lijevo ni desno.⁴² Ibn Kesir kaže da je *hušu'* da *obožavaš Allaha kao da ga vidiš, jer iako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi*.⁴³ Osim toga, *haši'* znači: zabačen, besputan, nenaseljen i nenastanjen,⁴⁴ što upućuje na mir, tišinu te potpunu posvećenost i skrušenost. Naravno, sva ova značenja su u skladu sa ajetom.

Kur'an dovodi ovaj pojam u vezu sa zemljom: وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْتَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً *Jedno od znamenja Njegovih je i to što ti vidiš suhu zemlju, a kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja*.⁴⁵ Naime, zemlja je suha - *haš'ia* bez kiše, tj. gladna i žedna. Također, čovjek koji je gladan i žedan on je tada najponizniji i najskrušeniji. Kao da se hoće poručiti čovjeku da se uvijek ponaša kao da je gladan i žedan, da uvijek nastoji biti ponizan i skrušen. Koliko ova riječ ima duboko i široko značenje pokazuje nam i sljedeći ajet: وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا *I pred Milostivim glasovi će se stišati i ti ćeš samo šapat čuti*.⁴⁶ Prizor je Sudnjeg dana, izlaganja djela i polaganja računa; planine će se prije toga u prah

39 El-Bekare, 45, 153.

40 Ibn Manzur, nav. dj., tom 3., str. 101.

41 Al-Isfahani, al-Ragib, nav. dj., str. 154-155.

42 Al-Zamahšari, Mahmud b. 'Umar, nav. dj., tom 3., str. 564.

43 Ibn Kasir, nav. dj., tom 3., str. 484.

44 Muftić, Teufik, nav. dj., str. 435.

45 Fussilet, 39.

46 Ta-Ha, 108.

pretvoriti i razasuti te će se glasovi, od silnog straha, stišati - *haše'at*. Također, nevjernici će na Sudnjem danu oboriti svoje poglede kad spoznaju da za njih nema spasa: *خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ Oborenih pogleda i sasvim poniženi bit će nevjernici.*⁴⁷

Hušu' se u Kur'anu posebno povezuje s namazom,⁴⁸ jer namaz predstavlja mir i tišinu, prisutnost srca, duše i razuma, skrušenost tijela, stišavanje glasa te spuštanje pogleda na zemlju.

Vidjeli smo kako se pojam *hušu'* u Kur'anu spominje na različitim mjestima i u različitim kontekstima i tek onda kada uzmemo u obzir sva ta značenja, postaje nam jasno koliko je vrijedna ova osobina kojom Gospodar opisuje Svoje robove.

وَالْمُتَّصِدِّقِينَ وَالْمُتَّصِدِّقَاتِ i muškarcima koji dijele zekat i ženama koje dijele zekat

Sadaka je ono što čovjek izdvoji iz svog imetka, kao što je zekat, s tim što je *sadaka* u osnovi dobrovoljno davanje, a zekat obaveza. Međutim, obavezno davanje se naziva *sadakom* onda kada davalac nastoji postići potpunu iskrenost u tome, kao što Kur'an kaže: *خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً Uzmi od dobara njihovih zekat.*⁴⁹ Ovaj pojam se koristi i u situaciji kada čovjek odustaje od svog prava: *فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ A onome ko od odmazde odustane, bit će mu to od grijeha iskupljenje.*⁵⁰ Dakle, kao što se udjeljuje imetak, može se udijeliti i vlastito pravo. Također, kada se oprostí dug i to je *sadaka*: *وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ A ako je u nevolji, onda pričekajte dok bude imao; a još vam je bolje da dug poklonite.*⁵¹ Naime, ko oprostí dug, kao da je podijelio *sadaku*.⁵² Kad je riječ o odnosu zekata i *sadake*, možemo slobodno kazati da je svaki zekat *sadaka*, a svaka *sadaka* nije zekat.

Sadaka je, kako navodi Ibn Kesir, dobročinstvo prema slabim i siromašnim ljudima, koji nemaju ništa i niko se ne brine za njih. *Sadaka* se daje iz viška imovine, kao znak pokornosti Stvoritelju i dobročinstva

47 El-Kalem, 43.

48 El-Mu'minin, 2 i El-Bekare, 45.

49 Et-Tevbe, 103.

50 El-Maide, 45.

51 El-Bekare, 280.

52 Al-Isfahani, al-Ragib, nav. dj., str. 281-282.

prema stvorenjima.⁵³ Jedan od razloga zašto se u ovom ajetu svaki put spominju i muškarci i žene jeste to što žena ima potpuno pravo da raspolaže sa svojim imetkom kako želi.

Kad je riječ o udjeljivanju imetka, pojam *sadake* nam želi poručiti možda i najvažniju stvar: ako davanje nije iskreno - *sidk*, od njega nema nikakve koristi. Kur'an nam poručuje da je bolje ne dati *sadaku* ako ćemo je popratiti prigovorom: *Lijepa riječ i izvinjenje vredniji su od milostinje koju prati vrijeđanje*.⁵⁴

Koliko je važna iskrenost prilikom davanje *sadake* najbolje nam ilustrira poznati hadis u kojem Muhammed, s.a.v.s., kaže da *lijeva ruka ne treba znati šta i koliko daje desna*.⁵⁵ Postoji mnogo pojmova koji se izvode iz istog korijena kao i pojam *sadaka*, a koji sami po sebi pomažu da se shvati priroda *sadake* u islamu. To su: istinu govoriti, vjerovati, održavati prijateljske veze, opremiti kćer (dati miraz), oslanjati se jedan na drugog itd.⁵⁶

وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ i muškarcima koji poste i ženama koje poste

Post je pobjeda nad neophodnostima, sustezanje od prvih potreba života, potvrda i priznanje volje, htijenja, pojačanje za preovlađivanje ljudskog nad animalnim.⁵⁷ Zašto je post jedini praktični stub islama - islamski šart - namaz, post, zekat i hadž, koji se direktno spominje u ovom ajetu? Odgovor bi mogao biti u činjenici da je post ibadet u kome nema pretvaranja; ili postite ili ne postite. Čovjek može klanjati namaz, dati zekat i otići na hadž da bi ga drugi ljudi vidjeli. Međutim, kad je riječ o postu, samo Allah, dž.š., zna da li postimo ili ne.

Savm u osnovi znači suzdržavanje od hrane, govora i hodanja. Zato se za konja koji je prestao da hoda kaže *saim*. Također, kada vjetar prestane puhati kaže se *savm*.⁵⁸ Ova značenja možemo povezati sa postom, jer postač neće ići u haram, on se suzdržava od hodanja u haramu. Također, kada vjetar prestane puhati, ljudi postanu mirni od njega i više ne stra-

53 Ibn Kasir, nav. dj., tom 3., str. 484.

54 El-Bekare, 263.

55 Ibn Kasir, nav. dj., tom 3., str. 484.

56 Muftić, Teufik, nav. dj., str. 435.

57 Kutb, Sejjid: *U okrilju Kur'ana*, s arapskog prevela grupa autora, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 1997., tom 22., str. 18.

58 Al-Isfahani, al-Ragib, nav. dj., str. 293.

huju, kao što ne bi trebali strahovati od postača i doživiti neugodnost bilo koje vrste od njega.

Muhammed Asad smatra da izraz *saim*, koji se obično prevodi kao postač, ovdje ima svoje primarno značenje "onaj koji se uzdržava (od nečega)" ili "uskraćuje sebi (nešto)".⁵⁹ Naime, ovaj izraz u suri Merjem označava "uzdržavanje od govora": *إِنِّي نَذَرْتُ لِلرُّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا*: *Ja sam se zavjetovala Milostivom da ću šutjeti, i danas ni s kim neću govoriti*.⁶⁰

Ibn Madže bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: *Post je zekat na tije- lo*.⁶¹ Naime, post jača i čisti tijelo od negativnih osobina. Ovo može biti i razlog zašto je post u ajetu spomenut odmah poslije zekata. Ibn Kesir spominje mišljenje Seida b. Džubejra da se pod postom ovdje misli na post mjeseca ramazana i post tri dana od svakog mjeseca - *bijeli dani* - 13, 14. i 15. dan svakog hidžretskog mjeseca.⁶² Zamahšeri, također, kaže da je *saim* u ovom ajetu čovjek koji posti bijele dane.⁶³

Dakle, kazat ćemo da post prije svega označava suzdržavanje od hrane, pića i intimnih odnosa, ali on isto tako znači suzdržavanje od zabranjenog govora, slušanja negativne priče, gledanja u ono što nije dozvoljeno te hodanja nemoralnim putevima. Nije li to sve *ihsan*?

وَالْحَافِظَاتِ وَالْمُحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu

Doslovan prijevod ovog dijela ajeta bio bi: *Muškarci koji čuvaju svoja stidna mjesta i žene koje (ih) čuvaju*.⁶⁴ Nakon što je spomenut post, bilo je prikladno da se tretira briga o stidnim mjestima. Naime, post je najbolji štit i regulator strasti, što potvrđuje sljedeći hadis: „O skupino mladića, ko je od vas u mogućnosti da se brine o ženi, neka se oženi, a ko nije u mogućnosti, neka posti jer će mu post pomoći da obuzda svoje strasti.”⁶⁵

Muškarac i žena su dužni čuvati svoja stidna mjesta od harama i grijeha, s tim da Kur'an na drugom mjestu upotpunjuje ovaj propis: *وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ*

59 Asad, Muhammed, nav. dj., str. 642.

60 Merjem, 26.

61 Ibn Kasir, nav. dj., tom 3., str. 484.

62 Isto.

63 Al-Zamahšari, Mahmud b. 'Umar, nav. dj., tom 3., str. 564.

64 Asad, Muhammed, nav. dj., str. 642.

65 Ibn Kasir, nav. dj., tom 3., str. 484.

الْعَادُونَ *I koji stidna mjesta svoja čuvaju – osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju – a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju.*⁶⁶

Pojam *hifz* ukazuje na pamćenje, brigu, čuvanje i pažnju. U ovom se ajetu aludira na čistoću i neporočnost.⁶⁷ Kao što se Kur'an brižno čuva i pamti, isto tako treba čuvati svoja stidna mjesta i dobro upamtiti kome su ona dopuštena. *Ferdž - furudž* jeste pukotina ili otvor između dvije stvari, kao što je pukotina u zidu. Stidno mjesto je imenovano ovim pojmom iz kurtoazije.⁶⁸

Sejjid Kutb se zaustavlja kod ovih kur'anskih riječi i kaže: "Briga o stidnim mjestima, čišćenje i obuzdavanje najjače i najdublje sklonosti u strukturi ljudskog bića. Kontrola nad nagonom koju može imati samo onaj bogobojazni koga sustigne Allahova pomoć. Sređivanje odnosa težnjom za onim uzvišenijim, onim koje je iznad animalnog u susretu žene i čovjeka. Ovaj susret mora biti pod Allahovim vjerozakonom, poradi više mudrosti radi koje je stvoren čovjek i žena, radi obnove zemlje i razvoja života."⁶⁹

وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha

To su oni koji nikada ne prestaju spominjati Allaha, dž.š., srcem ili jezikom, ili sa oboje. Također, učenje Kur'ana i bavljenje naukom se ubraja u *zikr*.⁷⁰ Kada je Muhammed, s.v.a.s., upitan o tome koji će ljudi biti najvrijedniji na Sudnjem danu, rekao je: *Muškarci koji često spominju Allaha i žene koje često spominju Allaha*. Na upit prisutnih da li je to vrednije i od borbe na Božijem putu, odgovorio je: *Kada bi čovjek polomio svoju sablju na Božijem putu, opet je onaj koji spominje Gospodara bolji od njega.*⁷¹

Zikr je spona svih čovjekovih aktivnosti i njegove vjere u Allaha, dž.š., osjećaj srca za Allahom, dž.š., u svakom momentu. Nijednog momenta to srce ne treba biti odvojeno mislima ni kretanjem od islama, te

66 El-Mu'minin, 5-7.

67 Al-Isfahani, al-Ragib, nav. dj., str. 131.

68 Isto, 377.

69 Kutb, Sejjid, nav. dj., tom 22., str. 18.

70 Al-Zamahšari, Mahmud b. Umar, nav. dj., tom 3., str. 564.

71 Ibn Kasir, nav. dj., tom 3., str. 484.

najčvršće veze.⁷² Dakle, *zikr* je svojevrstan vrhunac vjere i vjerovanja te je stoga i spomenut na kraju ajeta, kao šlag na tortu. Ko Allaha, dž.š., stalno spominje, on je u neprestanom ibadetu i praktično nema vremena da griješi i spominje druge ljude. Obožavati Gospodara kao da Ga vidimo znači biti Ga svjesni u svakom trenutku, srcem i jezikom, što je označeno kao *ihsan* u spomenutom Džibrilovom hadisu. Ako Ga zaboravimo, On će učiniti da zaboravimo sami sebe i tada sve osobine iz ovog ajeta padaju u vodu; ako prokišnjava krov na kući, to će se odraziti na sve njene dijelove. Kur'an zbori: وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ *I ne budite kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave; to su pravi grješnici.*⁷³

Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio

Ovu nagradu zaslužiti će oni kod kojih se nađu sve spomenute osobine, a koje zajedno doprinose izgradnji kompletne ličnosti vjernika. I oprost i velika nagrada se odnose na Džennet. Kao da Kur'an želi dva puta apostrofirati potpuni uspjeh i spas ljudima koji se okite naprijed spomenutim svojstvima. Pojam *edžr* označava nagradu, dunjalučku ili ahiretsku. Kur'an nekada za nagradu koristi pojam *džeza'*, ali on znači i nagradu i kaznu, za razliku od pojma *edžr* koji uvijek znači nagradu.⁷⁴ Vidimo kako je Sveznajući pažljivo odabrao pojam *edžr*, jer je on mnogo prikladniji u situaciji kada se opisuje nagrada vjernika u svojoj njegovoj punini. Pojam *azim* - velik upotrebljava se za sve što je veliko, bilo opipljivo ili neopipljivo.⁷⁵

Zaključak

Kur'anski ajet koji smo predstavili u ovom radu uistinu je veličanstven po svom tonalitetu, izrazu i značenju. Rima i muzikalnost se očituju u nizanju plemenitih osobina u akuzativu pravilne množine, uvijek u oba roda. Da je spomenuta neka osobina u nepravilnoj množini, tada bi se zasigurno izgubila ova rima i muzikalnost.

⁷² Kutb, Sejjid, nav. dj., tom 22., str. 18.

⁷³ El-Hašr, 19.

⁷⁴ Al-Isfahani, al-Ragib, nav. dj., str. 20.

⁷⁵ Isto, str. 342.

Izrazi koje ajet upotrebljava i značenja koja sadrži su, možemo slobodno kazati, suština islama kao religije. Kada je Muhammed, s.a.v.s., definirao islam kao religiju u spomenutom Džibrilovom hadisu, podučio nas je da postoje tri stupnja religije: *islam* - islamski šarti, *iman* - imanski šarti i *ihsan* - perfekcija. Ovaj ajet je zapravo u skladu sa Džibrilovim hadisom i oni jedan drugog tumače i osvjetljavaju. Naime, islamske šarte pronalazimo u riječima: *muslimanima i muslimankama, i muškarcima koji dijele zekat i ženama koje dijele zekat, i muškarcima koji poste i ženama koje poste*. Također, s namazom se povezuju *i poslušni muškarci i poslušne žene*, s obzirom na to da je *kunut* dio namaza i da se ovaj izraz koristi u kontekstu namaza kod hzr. Merjeme, kao *i ponizni muškarci i ponizne žene*, jer Kur'an na drugom mjestu kaže da su vjernici u namazu ponizni. Hadž je obred u kome se traži napuštanje svakog govora osim spominjanja Gospodara, a namaz je sam po sebi zikir u cijelosti: *i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha*. Zatim, imanske šarte čitamo u riječima: *i vjericima i vjericama*. *Ihsan* kao perfekciju i pokušaj ostvarivanja savršenstva nalazimo u velikim moralnim osobinama: *i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama, i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama, i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu*. Bez iskrenosti, strpljenja i moralnog života nema istinskog muslimana.

Dakle, spoznali smo zašto Gospodar ovdje govori u oba roda svaki put: zato što su se prve muslimanke odlikovale hrabrošću i nisu se libile da traže svoja prava. Potom smo vidjeli da ajet poentira vrhunske vjersko-moralne osobine koje su uvijek bile "na cijeni". Shvatili smo da Sveznajući mudro niže vjerničke osobine tako da se prelijevaju jedna u drugu. Ajet započinje *islamom*, tj. islamskim šartima, kao prvom stepenicom u uzdizanju vjernika ka Allahovom, dž.š., zadovoljstvu, a završava stalnim *zikrom*, tj. stanjem u kojem čovjek uvijek misli na Allaha, dž.š. - *obožava Gospodara kao da Ga vidi, jer iako on Njega ne vidi, Gospodar njega vidi*.

أكمل وصف قرآني للمؤمن والمؤمنة
(تحليل الآية ٣٥ من سورة الأحزاب)

في القرآن آية تختص بخصائص كثيرة تميزها عن باقي الآيات القرآنية وهي الآية ٣٥ من سورة الأحزاب. وتضم هذه الآية كل ما هو هام من الصفات التي يجب أن يتحلّى بها المؤمن إذا أراد أن يبلغ درجة الإحسان وذلك لأنها تتناول قسما كبيرا من شروط الإسلام (المسلمين والمسلمات، المتصدقين والمتصدقات، والصائمين والصائمات)، ثم قسما من شروط الإيمان (والمؤمنين والمؤمنات)، ثم الصفات التي تعد من الإحسان (والقانتين والقانتات والصادقين والصادقات والصابرين والصابرات والخاشعين والخاشعات والحافظين فروجهم والحافظات والذاكرين الله كثيرا والذاكرات). هذه الآية وحديث شهير من أحاديث جبريل يكمل بعضهما البعض ويفسر بعضهما البعض الآخر.

Dr. Hfz. Elmir Masic

The most Complete Description of the Believer in the Qur'an
(Analysis of the 35th Verse of Sūrah Al-Ahzāb)

Summary

One Qur'anic verse is special in many ways. This is the 35th verse of Sūrah Al-Ahzāb. This verse in itself succumbs all the essential qualities that should be found in the believer if he strives to achieve perfection - Ihsān. The verse speaks of pillars of Islam (al-muslimīnah wa'l-muslimāt, wa'l-mutesaddiqīnah wa'l-mutesaddiqāt, wa's-sāimīnah wa's-sāimāt), pillars of Īmān (wa'l-mu'minīnah wa'l-mu'mināt) and the attributes that are included in Ihsān, such as: obedience, sincerity, patience, humility, keeping morals and frequent mention of Allah, s.w.t., (wa'l-qānitīnah wa'l-qānitāt, wa's-sādiqīnah wa's-sādiqāt, wa's-sābirīnah wa's-sābirāt, wa'l-hāshī'īnah wa'l-hāshī'āt, wa'l-hāfizīnah furūjahum wa'l-hāfizāt, wa'z-zākīrīnallāha kasīran wa'z-zākīrāt). This verse and the famous hadith of Gabriel complement and interpret each other.

Vjeronauka u doba pandemije u bošnjačkim mektebima na području Sjeverne Amerike

Dr. Hazim Fazlić

imam of the islamic cultural center of greaterchicago
hazimfazlic@gmail.com

Sažetak

Ovaj rad ima za cilj istražiti odgovore bošnjačkih džemata na prostoru Sjeverne Amerike na izazov pandemije i zatvorenosti američkog društva tokom većeg dijela 2020. godine. Poseban akcent stavlja se na izvođenje vjeronauke, kao jedne od najvažnijih aktivnosti u džematima. U izradi ovog rada korištene su informacije dostupne na web-stranici Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike (IZBSA), dopisi i instrukcije imamima i džematima od strane rukovodstva IZBSA, rezultati ankete sprovedene od strane Ureda sa vjerske poslova IZBSA među imamima tokom mjeseca oktobra, a o načinu izvođenja vjerske nastave tokom pandemije. Također, autor se koristio i ličnom korespondencijom s pojedinim imamima, ali i vlastitim iskustvom rada i djelovanja kao imama tokom pandemije u široj okolini Čikaga.

Ključne riječi: vjeronauka, pandemija, izolacija, online nastava, Zoom aplikacija.

Islamska zajednica Bošnjaka u Sjevernoj Americi

Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike službeno je formirana 2003. godine kao Islamsko Udruženje Bošnjaka Sjeverne Amerike (IABNA). U godini osnutka imala je dvadesetak džamija i organizacija članica. Danas na području Sjeverne Amerike je aktivno 59 džemata kojima

je Islamska zajednica (sada IZBSA na bosanskom ili ICNAB na engleskom) krovna organizacija. Njih pedeset i pet je u Sjedinjenim Američkim Državama a četiri u Kanadi. Džemati su podijeljeni u četiri medžlisa, odnosno oblasti. Na čelu svakog medžlisa je oblasni imam. Muftija za područje Sjeverne Amerike, dr. Sabahudin-ef. Ćeman, profesionalno je angažiran na toj poziciji. Osim muftije, generalni sekretar Islamske zajednice također je uposlen puno radno vrijeme i brine o administrativnim i finansijskim stvarima Zajednice.

Osim redovnih namaza i drugih vjerskih aktivnosti, džemati organiziraju vjersku nastavu za djecu, omladinu i starije. Vjeronauka se izvodi subotom, nedjeljom ili i subotom i nedjeljom - zavisno od veličine i potrebe džemata. Pojedini imami, uz vikende, organiziraju i vjersku nastavu u poslijepodnevnim ili večernjim satima i radnim danima - u zavisnosti od veličine i potrebe džemata ali i angažiranosti imama i ostalih vjeroučitelja. Veći džemati, njih šest ili sedam, imaju i preko 200 upisane djece u mektebima, dok manje zajednice u prosjeku imaju između 50 i 100 djece.

COVID-19

Pandemija COVID-19, poznata i kao pandemija koronavirusa, uzrokovana je teškim akutnim respiratornim sindromom koronavirusom 2 (SARS-CoV-2).¹ Bolest je prvi put identificirana u decembru 2019. u Wuhanu u Kini. Međunarodna zajednica je, od samog početka, gledala na pojavu virusa sa zabrinutošću, da bi u martu 2020. njegovu pojavu proglasila globalnom pandemijom. U oktobru 2020. godine potvrđeno je 36,5 miliona slučajeva, kao i više od 1,06 miliona smrtnih slučajeva pripisanih pandemiji COVID-19.²

Vlade širom svijeta uvedene su zabrane, ograničenja i preporuke da bi se suzbilo ili usporilo širenje virusa. Preporučene preventivne mjere uključuju pranje ruku, prekrivanje usta prilikom kihanja ili kašljanja, socijalno udaljšavanje, nošenje maske za lice na javnim mjestima,

1 [https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-\(covid-2019\)-and-the-virus-that-causes-it](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-(covid-2019)-and-the-virus-that-causes-it), pristupljeno 10. oktobra 2020.

2 <https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd-40299423467b48e9ecf6>, pristupljeno 10. oktobra 2020.

dezinfekciju površina, filtriranje zraka te nadzor i samoizolaciju osoba izloženih ili sa simptomima. Primijenjena su ograničenja putovanja, zaključavanja, kontrola opasnosti na radnom mjestu i zatvaranje objekata. Pandemija i mjere odgovora doprinijele su društvenim i ekonomskim poremećajima - uključujući najveću globalnu recesiju od Velike depresije.³ Oko 100 miliona ljudi moglo bi zapasti u ekstremno siromaštvo a 130 miliona ljudi ostati gladno.⁴ Pandemija je dovela do odlaganja ili otkazivanja javnih događaja te raširene nestašice hrane i lijekova. Obrazovne institucije su djelimično ili u potpunosti zatvorene, dok su u isto vrijeme alternativni načini izvođenja nastave postali popularni.

Islamska zajednica i COVID-19

Kako se već početkom nove godine u Americi pojavljuju prvi slučajevi oboljelih od COVID-19, 11. marta 2020, muftija Islamske zajednice, dr. Sabahudin-ef. Čeman, upućuje dopis imamima i predstavnicima džemata, ističući da će rukovodstvo ICNAB-a pratiti razvoj situacije, koja varira od države do države, te se traži od imama i džematskih odbora da „aktivnosti poput mektebske nastave, džuma-namaza, dnevnih namaza kao i posebnih programa, budu u skladu s odlukama i preporukama lokalnih vlasti“.⁵

Lokalne vlasti u ovom slučaju su gradovi, kantoni - *counties* ali i države - *states*. Imajući u vidu administrativnu ustrojenost Sjedinjenih Američkih Država, države, gradovi i kantoni imaju široke lokalne ovlasti te mogu, na osnovu vlastitih procjena, uvesti mjere koje se ponekad razlikuju od susjednih država ili lokalnih zajednica. Zbog toga, ali i svakodnevnih promjena na terenu, preporuka rukovodstva Islamske zajednice nije ni mogla biti drukčija od ove da džemati slijede uputstva i preporuke lokalnih zajednica.

---

3 <https://blogs.imf.org/2020/04/14/the-great-lockdown-worst-economic-downturn-since-the-great-depression>, pristupljeno 10. oktobra 2020.

4 <https://blogs.worldbank.org/opendata/updated-estimates-impact-covid-19-global-poverty>, pristupljeno 10. oktobra 2020.

5 Dopis muftije vezan za širenje koronavirusa, <http://icnab.com/index.php/vijesti/aktuelno/1024-dopis-muftije-vezan-za-sirenje-korona-virusa>, pristupljeno 8. oktobra 2020.

Sredinom marta 2020. većina džamija i mesdžida u Americi i Kanadi se zatvara pa samim tim prestaje izvođenje nastave vjeronauke na način na koji je ona ranije izvođena. Na osnovu ankete koja je provedena među imamima u prvoj polovini mjeseca oktobra 2020. od strane Ureda za vjerske poslove Islamske zajednice, oko 85% imama navelo je da je vjeronauku vršilo preko interneta, dok je oko 15% imama vjeronauku vršilo u džamijskim prostorijama. Pojedini imami i džemati, njih 15%, u potpunosti završavaju vjeronauku u martu mjesecu i djeci daju raspust sve do početka septembra iste godine. Ostali imami nastavljaju s vjeronaukom, većinom *online*, te jedan dio njih istu završava u aprilu (oko 23%), u maju (23%) i junu (40%).⁶

Kako se kraj pandemiji i zatvorenošću država i društva nije ni sredinom ljeta nazirao, Islamska zajednica, odnosno njen Ured za vjerske poslove, uputio je imamima instrukcije vezane za vjeronaučnu školsku 2020/21. godinu. U dopisu od 13. augusta, upućenog putem *e-maila*, imamima se preporučuje da džematske aktivnosti organiziraju na način koji je moguć i prihvatljiv, odnosno da na prvom mjestu zaštite svoje zdravlje kao i zdravlje članova zajednice te svih ostalih. U istom dopisu dato je nekoliko prijedloga vezanih za vjeronauku na području Islamske zajednice Sjeverne Amerike.

Mektebska 2020/21. godina zvanično počinje 12. i 13. septembra a imamima se preporučuje da prate upute lokalnih vlasti u pogledu organiziranja nastave u svojim sredinama. Ukoliko lokalne vlasti organiziraju *online* nastavu u svojim školama, isto se preporučuje i džematima. Također, u slučaju izvođenja vjeronauke u džamijskim prostorijama i učionicama, traži se da se ispoštuju „sve mjere zaštite od virusa COVID-19“. Ipak se u daljem tekstu preporučuje da prvo polugodište bude *online* karaktera, a za drugo polugodište ostavlja se mogućnost izvođenja nastave u učionicama, pod uvjetom da se to ne kosi sa odredbama i preporukama lokalnih vlasti. Također, imamima se stavlja na slobodan izbor kako i putem kojih aplikacija i platformi će izvoditi vjeronauku.

---

6 „Vjeronauka u doba pandemije“, anketa provedena od strane Ureda za vjerska pitanja Islamske zajednice od 7. do 9. oktobra putem surveyplanet platforme.

Na osnovu ankete koja je provedena u prvoj polovini mjeseca oktobra, 60% džemata imali su isključivo *online* nastavu, 20% imalo je vjeronauku u džamijskim prostorijama, a 20% džemata je imalo takozvani hibridni pristup, gdje se nastava izvodi i *online* i u džamijskim prostorijama. U doba pandemije, od marta pa do pisanja ovog teksta sredinom oktobra, oko 80% imama i vjeroučitelja koristi neki vid *online* mektebske nastave. Kako vidimo, većina imama i vjeroučitelja opredijelila se za *online* nastavu.⁷

Iako je *online* nastava svakako najsigurniji način izvođenja nastave u vrijeme globalne pandemije, ipak je bilo džemata i imama koji su se odlučili za izvođenje nastave u džamijskim prostorijama. Ti džemati organizirali su vjeronauku poštujući naloge lokalnih vlasti vezano za socijalno odstojanje, nošenje maski i redovne dezinfekcije. Iz privatnog razgovora s jednim od imama, moglo se zaključiti da, iako se vjeronauka odvija u džamijskim prostorijama, rukovodstvo džemata pripremila je i rezervnu opciju *online* nastave. Ta opcija nastupila bi ukoliko bi neko od učenika ili učitelja bio zaražen sa COVID-19. U tom slučaju vjeronauka u džamijskim prostorijama bi bila prekinuta i prešlo bi se na *online* nastavu.

Online nastava, prema odgovorima ispitanika, ima svoje prednosti ali i nedostatke. Kao prednost 30% ispitanika navelo je lakšu komunikacija s učenicima. Međusobna komunikacija, iako *online*, olakšana je s obzirom na činjenicu da su učenici obično podijeljeni u manje grupe, te da su ispred svojih ekrana, takoreći oči u oči s učiteljem. Oni imaju ograničene mogućnosti ometanja drugih učenika ili samog procesa izvođenja nastave. Stoga ne treba iznenaditi da je oko 20% ispitanika navelo i bolju disciplinu tokom online nastave u odnosu na onu u džamijskim prostorijama. Općenito, međusobni razgovori učenika na času, radnje nevezane za čas, te nemogućnost ali i nepopularnost adekvatnog sankcioniranja polaznika vjerske nastave, nerijetko vjeroučiteljima otežavaju izvođenje iste. Jedan od većih izazova izvođačima vjerske nastave upravo je održavanje discipline, reda i mira u učionicama i džamijskim

---

7 Vjeronauka u doba pandemije.

prostorijama. S *online* nastavom disciplina učenika i mogućnost angažiranja istih je na daleko boljem nivou.

Osim navedenih prednosti, 30% ispitanika navelo je dostupnost učenika, odnosno učitelja. Činjenica je da bošnjačke porodice koje žive na sjevernoameričkom kontinentu, većinom žive u urbanim ali ipak geografski razuđenim sredinama. Većini porodica džamija je miljama daleko. Kad se tome dodaju gradske gužve, put do džamije na namaz ili vjerounauku, nerijetko to potraje do sat vremena i više. Stoga je većini porodica olakšavajuća okolnost da svoju djecu mogu uključiti na vjeronuku iz spavaće sobe ili svoga dnevnog boravka. Ta okolnost ne tiče se samo polaznika vjeronauke nego i imama i ostalih vjeroučitelja, jer i oni redovno moraju putovati do džamijskih prostorija radi izvođenja nastave.

I posljednja prednost koju je oko 10% ispitanika navelo jeste lakše prezentiranje gradiva. Savremene aplikacije komuniciranja učiteljima nude mogućnost takozvanog *sharescreen* gdje mogu svoj ekran podijeliti s učenicima. Tako učenici mogu učiti Kur'an, čitati sufaru, ponavljati sure, pa čak i raditi kvizove i vježbe - sve preko ekrana njihova vjeroučitelja. Ono što učitelju preostaje jeste samo dobra priprema prije časa i dostupnost svih materijala koje će s učenicima dijeliti.⁸

Evidentno je da *online* nastava ima, ne samo gore nabrojane već i druge prednosti, ali isto tako ima i svoje nedostatke. Oko 30% ispitanika požalilo se na nedostatak žive riječi u izvođenju nastave. Fizička blizina učenika i učitelja definitivno ima svoje učinke. Djeca, ali i odrasli, uče od svojih učitelja ne samo na osnovu onog što oni kažu već i, kako kažu, na osnovu njihovog izraza lica, pokreta ili općenitog ponašanja. Ta fizička bliskost i impresija u online nastavi nije prisutna.

Drugih 30% ispitanika navelo je nemogućnost praćenja djece tokom nastave kao nedostatak u izvođenju online nastave. Iako djeca na ekranu izgledaju fizički prisutna, ona mogu, ako hoće, biti mentalno potpuno odsutna. Vjeroučitelj ili nema mogućnost ili ne misli da je potrebno provjeravati šta učenik radi na svom ekranu tokom nastave, da li prati učenje Kur'ana tokom nastave, igra videoigrice, ili jednostavno surfa

---

8 Ibid.

internetom. Na koji način kontrolirati angažiranost učenika tokom *online* nastave, pitanje je i izazov ne samo vjeroučiteljima već edukatorima općenito.

Jedan manji broj ispitanika, njih 10%, naveo je manju zainteresiranost za pohađanje mekteba, da li roditelja ili djece, kao nedostatak online nastave. Iako se u većini državnih i privatnih škola, koledža i univerziteta nastava izvodi putem interneta, ipak su neki roditelji, čini se, skeptični po ovom pitanju. Da li zbog njihova skepticizma ili zbog mišljenja da tokom pandemije sebi i svojoj djeci mogu dati oduška barem od vjeronauke, neki se odlučuju da svoju djecu ne upisuju u mekteb dok traje pandemija. Stoga je u većini džemata na području Sjeverne Amerike primjetan manji broj upisanih polaznika u mektebskoj 2020/21.

Korištene aplikacije i programi u nastavi

U svome pristupu, oko 80% ispitanika koristilo je *zoom* aplikaciju, 10% *google classroom*, a 10% koristilo je *e-mail* korespondenciju s učenicima i njihovim roditeljima u izvođenju mektebske nastave. Kako u ovom radu spominjemo *online* nastavu, a koja se većinom izvodi putem *zoom* aplikacije i *google* učionice - *google classroom*, uputno se upoznati s ovim dvjema platformama.

Zoom aplikacija je program koji je postao popularan početkom pandemije, ne samo među vjeroučiteljima nego općenito u državnim i privatnim školama, kao i kompanijama i univerzitetima. Ipak, iza popularnosti *zoom* aplikacije stoji nekoliko godina rada i tehnološkog razvoja. Zoom je američka kompanija za komunikacijsku tehnologiju sa sjedištem u San Joseu u Kaliforniji. Pruža usluge videotelefoniје i mrežnih razgovora putem *peer-to-peer* softverske platforme i koristi se za telekonferencije, daljinsko poslovanje, obrazovanje na daljinu. Zoomova poslovna strategija fokusira se na pružanje proizvoda koji je lakši za upotrebu od konkurenata, kao i na uštedu troškova. Eric Yuan, bivši inženjer i izvršni direktor kompanije Cisco, osnovao je *Zoom* 2011. godine, a svoj softver lansirao 2013. *Zoomov* agresivni rast prihoda i percepcija lakoće upotrebe i pouzdanosti njegovog softvera rezultirali su procjenom u iznosu od milijardu dolara u 2017. godini. Kompanija je prvi put postala

profitabilna 2019. Početkom 2020. godine, upotreba softvera *Zoom* zabilježila je značajan globalni porast nakon uvođenja karantenskih mjera usvojenih kao odgovor na pandemiju COVID-19.

Google Classroom je besplatna web-usluga koju je *Google* razvio za škole čiji je cilj pojednostaviti kreiranje, distribuciju i ocjenjivanje zadataka. Primarna svrha *Google* učionice je pojednostaviti postupak dijeljenja datoteka između nastavnika i učenika. Procjenjuje se da između 40 i 100 miliona korisnika koristi *Google* učionicu. *Google* učionica integrira Dokumente, Tablice, Prezentacije, Gmail i Kalendar u kohezivnu platformu za upravljanje komunikacijom učenika i nastavnika. Učenici se mogu pozvati da se pridruže predavanju putem privatnog koda ili automatski uvesti sa školske domene. Nastavnici mogu kreirati, distribuirati i označavati zadatke u okviru *Googleovog* ekosistema. Svaki razred stvara zasebnu mapu na odgovarajućem korisničkom pogonu, gdje učenik može predati rad koji će nastavnik ocijeniti. *Google* učionica datira od 2015. godine.

Zaključak

Islamska zajednica Bošnjaka u Sjevernoj Americi, kao krovna organizacija blizu šezdeset džemata u Sjedinjenim Državama i Kanadi, naložila je svojim članovima da slijede upute lokalnih vlasti u pogledu preventivnih mjera u održavanju aktivnosti u džematima. Rukovodstvo Zajednice prepustilo je imamima i džematskim odborima da procijene da li je moguće nastaviti s džematskim aktivnostima, uključujući i mektebsku nastavu, u onom obliku kako je to uobičajeno, ili da se aktivnosti ograniče, pa čak i privremeno suspendiraju, zbog opasnosti po članove džemata i njihove porodice. Posljednjih nekoliko mjeseci vjerske nastave, tačnije od marta do juna, preko 80% džemata izvodilo je, i završilo vjersku nastavu putem interneta. Taj trend se nastavlja i sredinom mjeseca septembra kada počinje nova, vjeronaučna 20/21. godina. Iz gore navedenih podataka, evidentno je da se veći dio imama prilagodio novonastaloj situaciji koristeći već popularne platforme i aplikacije, poput *zoom* i *google* učionice. Budući da *online* nastava ima svoje prednosti, ali i nedostatke, bit će zanimljivo vidjeti u kolikoj mjeri će se *online* nastava

zadržati i primjenjivati među bošnjačkim džematima, ne samo u Americi nego općenito u svijetu.

حازم فازليتش

التعليم الديني في الكتاتيب البوشناقية في مناطق أمريكا الشمالية في فترة تفشي الفيروس كورونا

تتناول المقالة رد الجماعات الإسلامية البوشناقية في مناطق أمريكا الشمالية على تحديات التفشي للفيروس كوفيد ١٩ وحالة اقتفال المجتمع الأمريكي في المدة الغالبة من السنة ٢٠٢٠م. وتركزت مجهودات الموظفين في الهيئات الإسلامية البوشناقية في هذه الفترة على أداء التعليم الديني كأحد أهم نشاطاتها في الجماعات. استخدم المؤلف عند تأليف هذه المقالة ما هو موجود من المعطيات المتصلة بالموضوع في موقع الإنترنت الخاص بالجماعة الإسلامية البوشناقية لأمريكا الشمالية، كما استخدم كذلك مراسلاته الشخصية مع أفراد من زملائه الأئمة في الجماعات الإسلامية وذلك إضافة إلى تجربته الذاتية في أداء أعماله في المناطق الواسعة لمدينة شيكاغو أثناء تفشي المرض كوفيد.

Dr. Hazim Fazlic

Religious Education at the Time of the Pandemic in Bosniak Maktabs in North America

Summary

The paper discusses the response of Bosniak congregations in North America to the challenge of the pandemic and the lockdown of American society during most of 2020. Special emphasis was placed on conducting religious education, as one of the most important activities in congregations. This paper uses information available on the website of the Islamic Community of Bosniaks of North America on how to conduct religious instruction during a pandemic. Also, the author used personal correspondence with individual imams, but also his own experience of working as an imam during a pandemics in the Greater Chicago area.

Šta se o islamu objavljuje i čita na njemačkom jeziku primjer izdavača Herder

Dino Maksumić

glavni imam Medžlisa Islamske zajednice Mostar
dinomaksumic@hotmail.com

Sažetak

Među najtraženijim publikacijama renomirane izdavačke kuće Herder su izdanja kojima se želi postići približavanje islama kao prihvatljivog, mirotvornog i milosrdnog sistema življenja - muslimanskih i nemuslimanskih autora. Treba spomenuti publikacije o slobodi žene u muslimanskom društvu, o islamu u Evropi, o očuvanju prirodne sredine. Izdvojit ćemo i knjigu dvojice parlamentaraca u kojoj grupa autora želi postići zastrašivanje političkim islamom. Spomenut ćemo i knjigu o pitanju tolerancije koje tretira bivši njemački predsjednik, knjigu kojom se upućuju kritike islamu od strane ex-muslimana, te rad univerzitetske profesorice, porijeklom iz Mostara. Donosimo 15 aktuelnih naslova objavljenih u trećem kvartalu 2020. godine, koji tretiraju tematiku islama.

Ključne riječi: Njemačka, islam, izdanja na njemačkom, Herder, Freiburg

Uvod

Islam kao religija i životni pravac, kulturološki obrasci proistekli iz nje, vjerovanja, običaji i prakse, asimilacija i prilagođavanje zapadnom načinu življenja, tolerancija i suživot su samo neke od glavnih tema koja okupiraju misleće umove njemačkog društva. Izabrani primjeri u ovom

radu, njih 15, nude osnovni uvid u publikacije objavljene na njemačkom jeziku u renomiranoj izdavačkoj kući Herder - Der Herder Verlag sa sjedištem u gradu Frajburgu - Freiburg im Breisgau. Ova izdavačka kuća baštini 220 godina tradicije publiciranja knjiga o religiji, obrazovanju i društvenim vrijednostima. Rad se bazira na informacijama dostupnim na zvaničnoj web stranici navedene izdavačke kuće - www.herder.de te na osnovu pretrage termina *islam* i klasifikacije rezultata pretrage prema najprodavanijim naslovima. Ovaj rad nudi i uvid u publicirane knjige koje tretiraju islam u njemačkom govornom području.

Najtraženije izdanje ovog izdavača je novi prijevod Kur'ana na njemački jezik, što itekako ulijeva nadu i potvrđuje afirmativnu intelektualnu opredijeljenost zapadnog njemačkog čovjeka prema islamu.

PRIJEVOD KUR'ANA¹ - *DER KORAN* - novi, od izdavača opisan kao izvrsni prijevod Kur'ana, je drugo izdanje - tvrdi povez na 576 stranica. Prvi put je objavljen 2014. godine. Prevodioci su islamski učenjak, filozof i pjesnik Ahmad Milad Karimi, doktor filozofije, te Bernharda Ude (Uhde), katolički teolog i vjerski učenjak, koji je prijevod naučno pratio te napisao uvod.

Rezultat ovog interreligijskog dijaloga očitovanog kroz zajednički prevodilački poduhvat je maksimalno približavanje ljepote kur'anske integralne riječi i njegove fascinantnosti svima koji arapski jezik ne poznaju. Prijevod je blizak originalu kao nikad dosada, tvrdi izdavač, te dodaje da je bogatim i lijepim ukoričenjem napokon postignuta simbioza vanjskog izgleda i ljepote samog Teksta.

Ahmad Milad Karimi, glavni prevodilac i izdavač, rođen je 1979. godine u Kabulu, Afganistan. Studirao je filozofiju, matematiku te islamske nauke u njemačkim gradovima Darmštatu (Darmstadt) i Frajburgu, te u Nju Delhiju (New Delhi). Od 2016. godine je profesor za kelam, islamsku filozofiju i mistiku na Univerzitetu Minster (Münster).

Suizdavač i naučni suradnik na ovom zajedničkom projektu je Bernhard Ude, rođen 1948. godine, doktor filozofije i teologije, profesor za religijske nauke na Institutu za sistematsku teologiju Univerziteta u

---

¹ <https://www.herder.de/religion-spiritualitaet-shop/der-koran-taschenbuch/c-38/p-1852/>

Frajburgu. Objavio je mnogobrojne naučne radove o razumijevanju svjetskih religija i islama, misticismu i religijske filozofije.

KUR'AN ZA KRŠĆANE, OTKRIVANJE SLIČNOSTI² - DER KORAN FÜR CHRISTEN, GEMEINSAMKEITEN ENTDECKEN, prvo izdanje, 2016. godine, 256 stranica.

S obzirom da je islam dio savremene njemačke stvarnosti, što je nadasamo prihvaćeno, ipak postoje određene rezerve prema islamu i muslimanima. Stoga je važno upoznati svetu knjigu muslimana, Kur'an, i time formirati vlastitu sliku onoga šta islam karakterizira. Kur'an je teško štivo, tvrdi izdavač, te dodaje da je ono nastalo u nama nepoznatoj kulturi, ali napisano u izuzetno slikovitom jeziku koji otežava njegovo razumijevanje. Autor ovom knjigom želi otvoriti prilaze Kur'anu i njegovoj poruci, informirati o nastanku Kur'ana i njegovim temama, uporediti izjave Kur'ana s onima iz Biblije, otvoriti put ka razumijevanju vjerovanja muslimana te međureligijski dijalog.

Autor knjige, Herman Jozef Friš (Hermann-Josef Frisch) rođen 1947. godine, je svećenik i autor mnogih izdanja u području vjeronauke, te publikacija o radu u zajednici, teološkom obrazovanju odraslih i religijskih studija.

TAJNA SLOBODA - PUTOVANJE KA JAKIM IRANSKIM ŽENAMA³ - DIE HEIMLICHE FREIHEIT - EINE REISE ZU IRANS STARKEN FRAUEN.

Prvo izdanje 2020. godine, 224 stranice. Budućnost Irana je ženska - poručuju ovom knjigom. Diktatorska teokratska država, 40 godina od osnivanja, izgleda stabilna. Čini se da islamska teologija regulira sve segmente života. Iran svoje vanjskopolitičke interese sprovodi u Jemenu, Siriji i Iraku. Ima li tu nade za promjene u pravcu mira i slobode? Autorka, Ulrike Keding, traži neki drugi Iran.

Žene koje upoznaje ulijevaju joj nadu. One hode svojim vlastitim putem, samouvjerenе i hrabre, neovisno o državnom uređenju koje je snažno obilježeno muškarcima. Te žene predstavljaju mladu generaciju

2 <https://www.herder.de/religion-spiritualitaet-shop/der-koran-fuer-christen-gebundene-ausgabe/c-38/p-5294/>

3 <https://www.herder.de/geschichte-politik-shop/die-heimliche-freiheit-klappenbroschur/c-34/p-18003/>

zapadno orijentiranih Iranci koje teže slobodi. Upečatljivi portreti autorice jasno nam kazuju da se ne smijemo odreći Irana i njegovih građana. Autorica je rođena 1963. godine. Školovala se za urednicu radio-televizijskih sadržaja. Radi kao slobodni novinar. Često je putovala u Iran radi svojih reportaža.

KAKO ŽIVE MUSLIMANI - TRADICIJE, PRAZNICI I SVAKODNEVNICA⁴ - *WIE MUSLIME LEBEN - TRADITIONEN, FESTE, ALLTAGSLEBEN*

Izdavač navodi da je islam religija sa mnogo lica. Autor piše o tome šta su osnovne karakteristike islama. Govori šta je mistika, Šerijat, umjetnost, kultura, medicina, nauka, islamski praznici te kako izgleda život muslimana između rođenja i smrti. Knjiga je bliska svakodnevnom životu, poučna i podsticajna za dijalog s muslimanima. Govori bez predrasuda o vjerskim tekstovima islama te uzoritim dijelovima, ali i onim koji govore o upitnim praksama. Knjiga daje informacije o islamu: Muhammedu, Kur'anu, hadisima, ummetu - muslimanskoj zajednici, historiji - tako i putu islama ka svjetskoj religiji, ali i različitim licima islama. Govori i o pet stubova islama koji drže kuću islama, o iskazivanju vjere, o molitvi, postu, materijalnim davanjima i ramazanu, o muslimanskoj zajednici, o pravu - Šerijatu i ljudskim pravima, o ratu i miru, o kulturi, praznicima, o svakodnevnom životu muslimana te o odnosu islama i drugih religija te dijalogu između religija.

Autor knjige je Herman Jozef Friš, već spomenut kao autor knjige *Kur'an za kršćane, otkrivanje sličnosti*.

KULTUROLOŠKI OBRAZAC PONAŠANJA ZA ZAJEDNIČKI ŽIVOT S MUSLIMANIMA⁵ - *KULTURKNIGGE FÜR DAS ZUSAMMENLEBEN MIT MUSLIMEN*

Kompaktne i kompetentne informacije o islamskom svijetu sabrane su u ovoj knjizi, koja poručuje da integracija ima dvije strane. Prvenstveno je važno da muslimanske izbjeglice brzo razumiju šta čini njemačku kulturu i kako se unutar nje treba kretati. Sa druge strane, knjiga govori

4 <https://www.herder.de/religion-spiritualitaet-shop/wie-muslime-leben-gebundene-ausgabe/c-38/p-16326/>

5 <https://www.herder.de/religion-spiritualitaet-shop/kulturknigge-fuer-das-zusammenleben-mit-muslimen-klappenbroschur/c-38/p-7947/>

o tome kakvo znanje je potrebno nemuslimanima kako bi razumjeli muslimane. Knjiga otkriva problematična i konfliktna područja, deficite informacija koji dovode do problema u kulturološkoj komunikaciji. Tira pitanja: Kako su povezana etnička pripadnost, regionalno porijeklo, mentalitet i vjerska pitanja? Šta se treba znati o vrijednostima rodbinskih veza, porodičnim odnosima i vrijednostima? Šta je važno znati o rodnim odnosima u privatnom i javnom prostoru? Na ova i mnoga druga pitanja autor daje odgovor u ovoj knjizi.

Autor Peter Hajne (Heine) rođen je 1944. godine, profesor islamskih studija nearapskog područja i direktor Instituta za azio-afričke studije na Humboldt univerzitetu u Berlinu.

TOLERANCIJA: JEDNOSTAVNO TEŠKO⁶

- *TOLERANZ: EINFACH SCHWER*

Šta nas drži zajedno? Šta društvo i pojedinac trebaju i moraju tolerirati i gdje su granice tolerancije? Načini života, razumijevanje vrijednosti, religijske i kulturološke pozadine ljudi postaju sve raznovrsniji. Za neke je to oplemenjivanje za mnoge druge teret. Koliko drukčijeg se može trpjeti? Koliko pojedinac zapravo može trpjeti? Koliko kritike se može još izdržati? Koja zajednička pravila moraju važiti unatoč svim različitostima?

Autor Joahim Gauk (Joachim Gauck) je političar i bivši predsjednik Njemačke. Rođen je 1940. godine. Studirao je teologiju i mnogo godina radio kao vjerski službenik. Bio je predstavnik u njemačkom saveznom parlamentu od 1990. iz reda Saveza 90 - *Bündnis 90*. Od 1991. do 2000. godine je bio savezni povjerenik za dokumente Službe državne sigurnosti bivšeg DDR-a. Od 2012. do 2017. je bio 11. predsjednik Njemačke.

U ovoj knjizi zalaže se za toleranciju, jer je to jedini način na koji različiti ljudi mogu zajedno živjeti u miru. On piše da tolerancija nije ravnodušnost niti pomirenje. Tolerancija nas više uči da trpimo, izdržimo i poštujemo ono što u potpunosti i ne odobravamo. Radi toga je, tvrdi Gauk, neophodno da smo sigurni u vlastiti identitet, jer samo onaj ko zna ko je on ulazi sa sigurnošću i samopouzdanošću u dijalog ili pak u

6 <https://www.herder.de/geschichte-politik-shop/toleranz-einfach-schwer-gebundene-ausgabe/c-34/p-14915/>

nadmetanje s drugim. Tolerancija, međutim, ne smije biti neograničena. Samo ako se branimo od napada netolerantnih osoba - odakle god oni dolazili - s tim se može osigurati tolerancija a s njom i demokracija.

Giovanni di Lorenzo, njemačko-italijanski novinar i publicista, glavni urednik njemačkog sedmičnjaka *Die Zeit* je o knjizi kazao: „Rijetko sam čitao tako mudru, usmjerenu i nekonfliktnu konfrontaciju o tome zašto se ljudi udaljavaju od stranaka i institucija i odjednom idu udesno.“

ISLAM JE MILOST - OSNOVE MODERNE RELIGIJE⁷ - *ISLAM IST BARMHERZIGKEIT - GRUNDZÜGE EINER MODERNEN RELIGION*, drugo izdanje 2016. godine, 244 stranice, prvi put u njemačkom govornom svijetu: savremena islamska teologija. Muhenned Huršid (Mouhanad Khorchide - مُحَمَّد خُورْشِيد) pokazuje kako islam sam od sebe može pokazati svoju pravu sliku - što temeljno skreće prema teologiji Milostivog Boga. Ovo revidirano i prošireno izdanje odgovara na navode fundamentalističkih krugova da neki stavovi u knjizi nisu kompatibilni s islamom. Autor razjašnjava i donosi *revolucionarni projekt*, koji uvjerljivo pokazuje u svojoj knjizi, kako to kazuje profesorica Angelika Nojvirt (Neuwirth), šef katedre za arabistiku na Slobodnom univerzitetu Berlin.⁸

Autor Muhenned Huršid je islamski teolog, rođen 1971. godine u Bejrutu. Odrastao je u Saudijskoj Arabiji. Studirao je islamsku teologiju i sociologiju u Bejrutu i Beču. Od 2010. godine je profesor islamske vjeronauke na Univerzitetu Münster i voditelj Centra za islamsku teologiju. Radio je i kao imam i vjeroučitelj. Autor i koautor je više knjiga.

ISLAMSKA TEOLOGIJA OKOLIŠA - ETIKA, NORMA I PRAKSA⁹ - *ISLAMISCHE UMWELTHEOLOGIE - ETHIK, NORM UND PRAXIS*. Prvo izdanje, 2019. godina, na 240 stranica. Izdanje govori o islamu i zaštiti životne sredine. Posebna islamska teologija zaštite okoliša još je mlad naučni fenomen. Kako se može odrediti savremena ekološka etika, koji se ekološki teološki pristupi mogu koncipirati? Ovo pitanje se tretira kroz Kur'an i Sunnet, kao i kroz tradiciju islamskog misticizma - tvrde istraživanja u

7 <https://www.herder.de/religion-spiritualitaet-shop/islam-ist-barmherzigkeit-taschenbuch/c-38/p-891/>

8 https://de.wikipedia.org/wiki/Angelika_Neuwirth

9 <https://www.herder.de/religion-spiritualitaet-shop/islamische-umwelttheologie-gebundeneausgabe/c-38/p-16097/>

knjizi. Konačno, svezak je posvećen konkretnim normativnim uputama za djelovanje i njihovom provođenju, a koje su izvedene iz islamske literature, uz primjer Jordana, zemlje koja pati od ekstremnog nedostatka vode. Vjerske institucije i vlasti, poput Ministarstva vjere ili tijela za izdavanje islamskih pravnih mišljenja, igraju važnu ulogu u obrazovanju o okolišu.

Autori ovog izdanja su već spomenuti dr. Muhenned Huršid te Sara Binay. Sara je studirala arabistiku i historiju u Halleu (Njemačka) i glavnom gradu Sirije, Damasku. Nakon angažmana kao naučnog referenta i savjetnika u Bejrutu i Ammanu, danas radi u osnivačkom timu berlinskog Instituta za islamsku teologiju na Humboldt univerzitetu u Berlinu. Istraživala je arapsku kulturu šale kao i prijevode Biblije na arapski jezik.

IZAZOVI ISLAMSKJE TEOLOGIJE U EVROPI¹⁰ - HERAUSFORDERUNGEN AN DIE ISLAMISCHE THEOLOGIE IN EUROPA - CHALLENGES FOR ISLAMIC THEOLOGY IN EUROPE je zbornik radova 16 autora na njemačkom i engleskom jeziku na 240 stranica. Knjiga predstavlja jednu od prvih zahtjevnijih pozicioniranja islamske teologije u Njemačkoj. U njoj se pojavljuju izvanredni mislioci iz islamskog svijeta i islamske teologije kao i probrani predstavnici kršćanske teologije, filozofije i islamskih nauka. Cilj je je u centralnim područjima islamskih nauka primjerom ući u sadržajne debate, koje će jasno postaviti prve konture podrazumijevanja islamske teologije u Njemačkoj.

Priređivači i učesnici u kreiranju zbornika su ponovo prethodno navedeni dr. Muhenned te Klaus fon Stoš (Klaus von Stosch), doktor teologije, rođen 1971. godine. Profesor katoličke teologije (sistematska teologija) i pripadajuća didaktika. Predsjedavajući je centra za komparativnu teologiju i kulturu na Univerzitetu Paderborn. (Njemačka).

10 <https://www.herder.de/religion-spiritualitaet-shop/herausforderungen-an-die-islamische-theologie-in-europa-challenges-for-islamic-theology-in-europe-taschenbuch/c-38/p-1462/>

ISTOK I ZAPAD - DRUKČIJA HISTORIJA¹¹ - *ORIENT UND OKZIDENT - DIE ANDERE GESCHICHTE*. Prvo izdanje, 2017. godine na 240 stranica.

Diskusija između Istoka i Zapada je u savremno doba obilježena brigama, strahovima, napadima i mržnjom. U kreiranju mišljenja ulogu igraju klišeji - neki potječu čak iz srednjeg vijeka - i neznanje. Mnogi imaju utisak da je susret između Istoka i Zapada - Orijenta i Okcidenta od davnina prožet trajnim sukobima, tinjajućim i ponekad otvorenim erupcijama borbe između kultura: od ratova između Grka i Perzijanaca, preko arapsko-islamskih osvajanja nakon poslanika Muhammeda, križarskih ratova i Turaka pred Bečom do današnjih islamističkih terorističkih napada. Međutim, to je vrlo nepotpun utisak naspram stvarnog historijskog razvoja koji dovodi do pogrešnog krajnjeg zaključka. Knjiga treba biti obogaćenje za obje strane te put do relaksacije današnjih konfliktnih odnosa. Ona kritički i samokritički gleda na važne teme koje su neophodne za vođenje uspješnog dijaloga. Koje su zajedničke kulturološke tradicije? Kako je kulturološki razvoj u Evropi profitirao od Orijenta a kako Orijent od Evrope? Kako su se religije razvijale u tom kontekstu? Postoje li uopće islam i kršćanstvo? Kako se približiti Kur'anu? Teme poput: razvoj nasilja ili tolerancije naspram drugih religija i manjina, pozicija žena u društvu i religiji kao sredstvo za utvrđivanje moći dubinski se tretiraju u knjizi. Šta proizlazi za naše sadašnje djelovanje iz svega toga, kako ne bismo slijepo reagirali, nego sa znanjem o tome šta koristi i pomaže?

Autor Nevfel Cumart je rođen 1964. godine u Njemačkoj. Sin je turskih doseljenika. Studirao je turkologiju, arabistiku, iranistiku i islamske nauke u Bambergu. Radio je kao pisac, prevodilac i novinar. Za svoj spisateljski rad dobio je nekoliko nagrada za književnost a za promociju međureligijskog i interkulturološkog dijaloga dobio je *Savezni križ za zasluge*. Drugi autor je Ulrich Waas, rođen 1947. godine. Studirao je fiziku u Berlina a radio je sve do penzionisanja na konstrukciji elektrana. Pored fizike i tehničkih nauka, uvijek se interesirao za politiku i historiju.

---

¹¹ <https://www.herder.de/theologie-pastoral-shop/orient-und-okzident-%e2%80%93-die-andere-geschichte-kartonierte-ausgabe/c-37/p-10843/>

Ova knjiga je posvećena Semiyi Şimşek, koja je izgubila oca Envera u septembru 2000. godine u seriji terorističkih napada desničarskih radikala okupljenih oko nacionalno-socijalističkog podzemnog pokreta (NSU). Njezini govori o ocu i drugim žrtvama napada te knjiga pod naslovom *Bolna domovina. Njemačka i ubistvo mog oca - Schmerzliche Heimat. Deutschland und der Mord an meinem Vater* bili su inspiracija autorima da napišu šta *istočnjake* i *zapadnjake* može povezati kako bi mirno i s punim poštovanjem međusobno razgovarali i živjeli.

DIO SLOBODE JE KRITIZIRATI KUR'AN - RASPRAVA - *ZUR FREIHEIT GEHÖRT, DEN KORAN ZU KRITISIEREN*

Knjiga se bazira na raspravi između Hameda Abdel-Samada (Hamid Abdussamed *حامد عبد الصمد*) i već spomenutog Muhenneda Huršida. Jedno od ključnih pitanja rasprave je mogućnost reforme islama.

Kritičar islama Hamid Abdussamed svog oponenta Muhenneda smatra teroristom a islam nereformabilnim, nepodložnim promjeni. Teolog Muhenned govori o milosti kao centralnom osloncu liberalnog islama i njegove reforme. Debata ove dvojice poznatih lica u njemačkom govornom području koja se pojavljuje kada se govori o islamu i kritici islama, daju čitaocima jedan intelektualni duel kojim se pokušava dati odlučujuć odgovor o putu islama u budućnost i njemačko društvo. Duel je ravnodušan, nepopustljiv, edukativan i konstruktivan.

Teme debate su nasilje i miroljubivost islama, uloga Muhammeda, s.a.v.s., izazovi tzv. Islamske države. Učesnice debate između ostalog odgovaraju na pitanja poput: Kako čitati Kur'an? Da li je novi pristup islamske teologije uvjerljiv u pitanja o Bogu i čovjeku? Koju ulogu će muslimani u budućnosti moći igrati u njemačkom i evropskom društvu? Ova debata nije samo uvod u suprotstavljena mišljenja ove dvojice aktera. Prava čar se ogleda da reagiraju jedan na drugog i svoje suprotstavljene i u potpunosti različite stavove argumentima potkrepljuju. Izdavač savjetuje da oni koji se s aktuelnim pitanjima islama u njemačkom društvu žele zabaviti trebaju pročitati ovu knjigu.

O dr. Muhennedu je već bilo govora oko njegovog autorskog djela *Islam je milost - osnove moderne religije*. Njegov sagovornik, Hamid Abdussamed, u ovoj debati je izuzetno poznata spisateljska i medijska

ličnost u Njemačkoj. Rođen je 1972. godine u Egiptu. Studirao je engleski, francuski, japanski te političke nauke. Radio je za UNESCO, predavao islamske nauke na Univerzitetu Erfurt i Institutu za židovsku historiju i kulturu na Univerzitetu Minhen. Bio je član njemačke konferencije o islamu. Svoj publicitet je stekao *kritikom* islama. Napisao i objavio je sedam knjiga: 1. Moj rastanak s nebom. Iz života jednog muslimana u Njemačkoj - autobiografija - *Mein Abschied vom Himmel. Aus dem Leben eines Muslims in Deutschland*. 2. Nestanak islamskog svijeta, jedna prognoza - *Der Untergang der islamischen Welt. Eine Prognose*. 3. Rat ili mir: arapska revolucija i budućnost Zapada - *Krieg oder Frieden: Die arabische Revolution und die Zukunft des Westens*. 4. Islamski fašizam, jedna analiza - *Der islamische Faschismus: Eine Analyse*. 5. Obračun sa Muhammedom - *Mohamed - Eine Abrechnung*. 6. Kur'an: poruka ljubavi. Poruka mržnje. *Der Koran: Botschaft der Liebe. Botschaft des Hasses*. 7. Intergracija: protokol neuspjeha - *Integration: Ein Protokoll des Scheiterns*.

U autobiografiji koju je napisao na psihijatriji navodi da je kao dije-te egipatskog imama doživio dva puta seksualno zlostavljanje od strane „prijatelja - omladinca“. Kao student bio je član kairskih marksista a potom Muslimanskog bratstva. U Njemačku je došao 1995. godine. Studirao je i radio. Zbog unutarnjih teških stanja prouzrokovanih seksualnim nasiljem nad njim, duševnih nemira i konflikata, halucinacija i glasova koje čuje završava na psihijatriji u Njemačkoj. Tamo se pokušava ubiti gutanjem stakla i telefonskim kablom.

Sebe kao muslimana vidi kao onog koji jede svinjsko meso a važno mu je da je svinja zaklana po šerijatskim propisima. Tvrdi da Kur'an na arapskom i dalje zna napamet te da je on odlična knjiga s izvrsnom muzikalnošću. Za sebe tvrdi da je iz vjerovanja konvertirao u nauku. Knjigu je prvo objavio u Kairu te tako postao jedna od glavnih tema tamošnjih medija.¹²

U knjizi *Nestanak islamskog svijeta, jedna prognoza*, koja je 2010. godine ugledala svjetlo dana, kaže: „Što se tiče islama, on u trenutnoj situaciji može biti sve, ali jedno sigurno nije na osnovnu mog zapažanja. On nije moćan. Naprotiv, on je teško obolio i povlači se kako kulturološki

¹² <https://taz.de/!5156578/> („Ich bin zum Wissen konvertiert“)

tako i društveno. Religijom motivirano nasilje, islamizacija javnog prostora i grčevito ustrajavanje na vidljivosti islamskih simbola su nervozne reakcije tog povlačenja.“

Ovaj citat navodi i njemački politolog i istraživač religija Mihael Blume u svojoj knjizi *Islam u krizi, svjetska religija između radikalizacije i tihog povlačenja*¹³ te Hamida Abdussameda predstavlja kao *njemačko-egipatskog politologa i deklasiranog ex-muslimana*. U jednom videu, čije snimanje je Hamid sam organizirao, vidi se kako šeta kairskim ulicama s natpisom na majici: „God is busy, can I help you - Bog je zauzet, mogu li vam ja pomoći“, što je izazvalo mnogobrojne negativne reakcije javnosti.¹⁴

MOĆ DŽAMIJE. NEUSPJEH INTEGRACIJE NA ISLAMU? - *DIE MACHT DER MOSCHEE. SCHEITERT DIE INTEGRATION AM ISLAM?* - prvo izdanje iz 2019. godine na 304 stranice.

Kada su u septembru 2015. godine granice Njemačke otvorene za izbjeglice, niko nije postavljao pitanje mogućnosti integracije u Njemačkoj. Danas je kultura dobrodošlice iz prvih mjeseci izbljedjela, otrežnjenje dominira. Tada je ignorirana činjenica da nije riješen problem integracije mnogih muslimana koji su kao novi useljenici došli, među kojima 70% potječu iz muslimanskih zemalja. Izdavač tvrdi da je poznati TV-novinar Joachim Wagner u predmetnoj brizantnoj knjizi došao do zaključka da je proces kulturološke integracije u njemački državni i društveni poredak doživio neuspjeh. Politika je duboko ukorijenjenu vjeru islam i iz toga proisteklu kulturu mnogih muslimana, potcijenila. Škola, kao najvažniji faktor integracije, je preopterećena s obzirom na frontove na tri strane koje vodi: integracija, migracija populacije unutar Evropske unije i inkluzija. Bez radikalne promjene migracione politike, jaz između muslimana i nemuslimana produbit će se i opasnost od

13 Michael Blume, *Islam in der Krise. Eine Weltreligion zwischen Radikalisierung und stillem Rückzug*. Patmos Verlag, 2017. godina. strana 32-33.

14 Video je na svome Facebook profilu u javnost plasirao Thorsten Weiß 22. aprila ove godine, političar desničarske i djelomično radikalne njemačke političke opcije *Alternativa za Njemačku* i zastupnik u Skupštini pokrajine Berlin uz komentar: „Kritičar islama Hamed Abdel-Samad godinama doživljava napade od strane muslimana. Ovdje ide ulicom Egipta sa natpisom na majici 'God is busy, can I help you' i odmah je okružen ljutitim muslimanima. Tolerancije ovdje ima isključivo i samo za jednu religiju-njihovu vlastitu.“

socijalnih i kulturoloških konflikata povećati. Autor u knjizi ukazuje da je u integraciji muslimana nešto otišlo u neželjenom pravcu. Pri tome iznosi empirijska istraživanja, svakodnevna iskustva i intervjuje. Propituje unutrašnju sigurnost nakon priliva doseljenika i njihovu sposobnost ka integraciji te pokušava izmjeriti mogućnost konflikta koju sa sobom nosi 1,7 miliona pridošlih muslimana od 2011. godine.

Autor Joachim Wagner, doktor nauka, rođen je 1943. godine. Studirao je pravo. Do 2008. godine radio je kao zamjenik direktora glavnog studija njemačke televizije ARD a prije toga direktor studija u Londonu. Autor je više knjiga. Pisao je za mnoge printane medije. Danas radi kao slobodni novinar i autor.

MUSLIMANSKI GLASOVI IZ BOSNE I HERCEGOVINE. RAZVOJ JEDNE MODERNE ISLAMSKE TRADICIJE RAZMIŠLJANJA - *MUSLIMISCHE STIMMEN AUS BOSNIEN UND HERZOGOWINA. DIE ENTWICKLUNG EINER MODERNEN ISLAMISCHEN DENKTRADITION*, prvo izdanje 2013. godine na 272 stranice.

Bosanski muslimani su se u posljednjih stotinu godina našli u višeslojnom izazovu sučeljavanja i određivanja pozicije između islama kao religije, državnosti i etno-nacionalnog identiteta a sve to u jednom pretežno evropskom i daleko sekulariziranom okruženju. Odabrani tekstovi ovog izdanja reflektiraju posebnu dinamiku kojom se islam u BiH razvijao kroz specifične uvjete i polja napetosti između tradicije i modernizma.

Autorica knjige, prof. dr. Armina Omerika, je rođena 1976. godine u njemačkom gradu Mülheim an der Ruhr. Odrasla je u Mostaru. Nakon završene srednje škole i diplomiranja na fakultetu u Njemačkoj 2009. godine, promovirala se sa studijom iz islamskih nauka na polju historije islama u BiH u 20. stoljeću.

Dr. Omerika je, pored ove predstavljene knjige, i autor monografije: *Islam u BiH i mreže Mladih muslimana (1918–1983)*¹⁵, te knjige: *Historijski*

---

15 Originalni naslov na njemačkom jeziku: *Islam in Bosnien-Herzegowina und die Netzwerke der Jungmuslime (1918-1983)*. *Balkanologische Veröffentlichungen Geschichte - Gesellschaft - Kultur* Bd. 54. Wiesbaden: Harrasowitz 2014.

prikazi islamske teologije.¹⁶ Autorica je preko 20 stručnih radova objavljenih u različitim stručnim časopisima.¹⁷ Trenutno je angažirana kao zamjenik generalnog direktora Instituta za izučavanje kulture i vjere islama te kao profesor - junior za historiju ideja u islamu pri Goethe univerzitetu u Frankfurtu am Main.

Religija kao eksploziv? Šta danas moramo znati o islamu i kršćanstvu - *Religion als Sprengstoff? Was man heute über Islam und Christentum wissen muss*. Knjiga na 160 stranica govori o religijskoj tradiciji i njenim granicama. Riječ džihad se u naše kolektivno pamćenje duboko urezala nakon napada fundamentalista. Kakva je to religija koja ljude šalje u sveti rat? Ko izbalansirano želi razgovarati mora imati pozadinsko znanje o vjerovanjima muslimana i kršćana. Autori Melanie Wolfers i Andreas Knap predstavljaju ove dvije religije uz sve sličnosti i različitosti i time daju preduvjet za religijski dijalog.¹⁸

POLITIČKI ISLAM NE PRIPADA NJEMAČKOJ. KAKO BRANITI NAŠE SLOBODNO DRUŠTVO - *DER POLITISCHE ISLAM GEHÖRT NICHT ZU DEUTSCHLAND*. Wie wir unsere freie Gesellschaft verteidigen, prvo izdanje, 2019. godine na 288 stranica daje program za odbranu slobode. Politički islam je teška prijetnja slobodnom društvu. Istaknuti naučnici, novinari i političari, njih 13, u ovoj knjizi stoje zajedno protiv istog. U utemeljenim radovima, sabranim u ovoj knjizi, ukazuju na probleme poput finansiranja džamija iz inostranstva, izraslina šerijatskog zakona ili ugnjetavanje djevojaka i žena. Autori također objašnjavaju šta se na polju prevencije i prenošenju vrijednosti mora uraditi kako bi se politički islam suzbio. Na kraju knjige se nalazi nacrt plana mjera koje politika hitno mora sprovesti.

Priređivači ove publikacije su dr. Carsten Linnemann, rođen 1977, ekonomista i bankar te zastupnik u Njemačkom saveznom parlamentu (Bundestag) od 2009. godine ispred koalicije CDU-CSU, te prof. dr. Winfried Bausback, pravnik i političar, univerzitetski profesor za javno

16 Originalni naslov na njemačkom jeziku: *Geschichtsbilder der islamischen Theologie*. *Frankfurter Zeitschrift für islamisch-theologische Studien*, 4. thematische Ausgabe, 4/2018.

17 https://www.uni-frankfurt.de/76761581/ContentPage_76761581

18 <https://www.herder.de/religion-spiritualitaet-shop/religion-als-sprengstoff-klappenbroschur/c-38/p-13167/>

pravo, član bavarskog parlamenta, bavarski ministar pravde te zamjenik predsjedavajućeg stranke CSU u bavarskom parlamentu.

Zaključak

Njemačko društvo, po svojoj prirodi otvoreno, liberalno, kritički nastrojeno i susretljivo za drugog i drukčijeg, kroz ovaj izvod iz publikacija o islamu, potvrđuje svoju opredijeljenost za prihvatanje islama kao dijela njemačkog društva ali iskazuje i jasnu spremnost na kritiku pa i odbacivanje ili nerazumijevanje određenih detalja i praksi koje se dovode u vezu s vjerom i vjerskim propisima. Ta kritika se muslimanima može svidjeti ili ne, u onoj istoj mjeri kao što se Nijemcima može svidjeti ili ne svidjeti vjerski i kulturni obrasci ponašanja i življenja muslimanih zajednica u Njemačkoj. Šarolikost obrađenih izdanja, koja neupitno participiraju u kreiranju i usmjeravanju javnog mišljenja naspram islama, iznova i upečatljivo potvrđuju navedene osobine i principe njemačkog otvorenog društva. U procesima oblikovanja javnog mišljenja, izdavaštva i publiciranja u tom govornom području, muslimani, među kojima je i značajan broj Bošnjaka, trebaju imati aktivan i afirmativan stav kroz pisanje, publiciranje i širinjje tumačenja islama koji odgovaraju vremenu i prostoru u kojem žive i djeluju.

دينو مقسوميث

ماذا ينشر ويقرأ عن الإسلام باللغة الألمانية - مثال الناشر Herder

تتناول هذه المقالة موضوع الإصدارات الألمانية المتصلة بالإسلام بلمحة خاصة إلى منشورات دار Herder للنشر والإصدار المشهورة. ومن أكثر هذه الإصدارات إقبالا من قبل القراء منشورات - للمسلمين وغير المسلمين من المؤلفين - تهدف إلى تقديم الإسلام كأسلوب مقبول للحياة المسالمة والمتسامحة. وتتلوها منشورات تتناول مسألة حريات المرأة في المجتمع الإسلامي، والإسلام في أوروبا وتحديات المسلمين فيها، وموقف الإسلام من حماية البيئة الطبيعية. ونخص بالذكر كتابا لعضوين من أعضاء البرلمان الألماني تسعى فيه مجموعة من المؤلفين إلى تخويف العامة بما يسمى الإسلام السياسي، وكتابا يتناول فيه الرئيس الألماني السابق مسألة التسامح، ثم كتابا فيه انتقادات للإسلام موجهة من قبل بعض من تركوا هذا الدين، وكتابا لأستاذة جامعية تعود نشأتها إلى مدينة موستار.

وقد عولج في المقالة خمسة عشر عنوانا راهنا منشورا في الربع الثالث من عام ٢٠٢٠م وكلها تتناول الموضوعات

Dino Maksumic

What is Published and Read about Islam in German – the Herder Publishing Example?

Summary

Among the most sought-after publications are as many as two editions that seek to bring Islam closer to an acceptable, peaceful and merciful system of living, by Muslim and non-Muslim authors, then the issue of women's freedom in Muslim society; edition on Islam in Europe and Challenges; Islamic theology of environmental protection; a book that seeks to intimidate the public with political Islam through a group of authors and their works led by two parliamentarians; the issue of tolerance treated by the former German president; a book criticizing Islam by ex-Muslims; work of a university professor originally from Mostar, etc. We bring you 15 current titles in the third quarter of 2020, which represent a set of nearly a hundred editions that deal with the topic of Islam.

Dovište na vrelu Bune čuvar tradicije i identiteta

Salem Dedović

mostarski muftija
salem_de@yahoo.com

*Nigdje bojama ljepšijem, nigdje vještijim kistom
Priroda nije svoj na kršu slikala lik.
Svaki je kamen tude narod okitio pričom,
tude je narodni duh sebi sagradio hram.¹*

Sažetak

U ovome radu predstavljena je tradicija i značaj dovišta na Vrelu rijeke Bune kao važnog duhovnog centra u Hercegovini, koje baštini dugi kontinuitet okupljanja pobožnih muslimana radi zikra, namaza i dove. U toj prepoznatljivoj oazi duhovnosti, mira i dijaloga, kroz stoljeća su se učeni ljudi, svih znanstvenih profila, okupljali, da razgovaraju i razmjenjuju mišljenja o aktuelnim vjerskim, akademskim i društvenim pitanjima koja zaokupljaju pažnju i interesovanje čovjeka kao jedinke i zajednice kao cjeline. Na toj plemenitoj i bogatoj tradiciji izrasla je i vjersko-kulturna manifestacija *Dani mevluda i zikra* kao najmasovniji društveni događaj Bošnjaka u Hercegovini u čijim raznolikim sadržajima participiraju eminentni učenjaci, javni i kulturni djelatnici, umjetnici i čuvari višestoljetne narodne tradicije i običaja. Poseban prostor se ukazuje domaćim autorima i istraživačima, koji u svojim djelima daju originalni doprinos na

¹ Safvet-beg Bašagić: Izabrane pjesme, str. 113.

polju otkrivanja nepoznatih dionica u povijesti Hercegovine, te naučnikā, književnikā i pisacā čija su pisana ostvarenja ostavila duboki trag u duhovnoj i kulturnoj riznici Bošnjaka, a nepoznata su novim generacijama.

Ključne riječi: Dovište na Vrelu Bune, vjersko-kulturna manifestacija *Dani mevluda i zikra*, tradicija, savremenost, identitet, značaj obnove kompleksa

Vrelo Bune, kao ljudsko stanište i mjesto bogoštovlja, ima svoj kontinuitet od najstarijih vremena pa je, kao takvo, značajno za sve ranije kulture koje su kroz povijest ostavile svoj trag na području današnjeg Blagaja. Ovdje se susreću spomenici kulture iz ranijih epoha, počevši od neolita - Zelena pećina, pa do vremena srednjovjekovnog Huma i Bosne te turskog doba. Blagajski grad se spominje već u X stoljeću (Konstantin Porfirogenit). U istom kamenom kompleksu uz Tekiju nadvisuju se kameni ostaci srednjovjekovnog grada iz XIV stoljeća. O njegovom posljednjem vladaru iz doba bosanske državne samostalnosti, herceg-Stjepanu, pričaju se brojne legende - jedna ga povezuje i sa Sari Saltukom. Stoga se podizanje Tekije na Vrelu Bune može smatrati kontinuitetom duhovnog života na tom mjestu, kojem se nesumnjivo pridavao poseban značaj, pažnja i poštovanje.

Tekija je smještena u izvanredno lijepom prirodnom ambijentu. Vrelo se nalazi u prodolici ogromne kamene mase, visoke oko 100 metara. Buna izvire, kako se R. Michel slikovito izražava, „iz ogromnih kamenih usta sa tamnim usnama“ i započinje svoj tok „u bujnom širokom mlazu čiji se hladni dah osjeti nadaleko“.²

Tekija na Vrelu Bune je od svoga osnutka značajan duhovno-kulturni centar. Pored brojnih narodnih predanja i memorije starosjedilačkih blagajskih rodova - o tome nalazimo i pisane zapise i svjedočanstva poput onog Evlije Čelebije iz 1664, koji ujedno predstavlja i prvi pisani dokument o ovoj tekiji, te šejh Ali-efendije Vaiza, mostarskog, blagajskog i ljubinskog muftije. U njihovim opisima izvor rijeke Bune i njen tok u dužini od 300 metara smatraju se zaštićenim prostorom, gdje je zabranjen ribolov. Na njenim obalama kolju se kurbani i ostavljaju orlovima, koji su pitomi i ne bježe od čovjeka, dok mještani ribama bacaju ovčiju

---

2 Muhamed Hadžijahić, Tri etape u historijatu Tekije na Vrelu Bune u Blagaju (bogumilska, bektashijska i halvetijska), u: *Zbornik radova Dani mevluda i zikra za 2010*, Muftijstvo mostarsko i Medžlis IZ Mostar, Mostar, 2010, str. 152.

džigericu vjerujući da će im se, ako je pojeđu, ispuniti želja. Čelebija bilježi da je ona centar okupljanja učenih ljudi i derviša, koji se okupljaju na tekijkom čošku i balkonima i vode „duge prijateljske razgovore i naučne rasprave“. Šejh Ali-Vaiz ističe da „ovdje ljudi s raznih strana kušaju svoju sreću... utočište je dobrih ljudi i okupljalište svetih ljudi, *erenlera*“.³ S obzirom na takav karakter i značaj Tekije, u njenom kompleksu su, pored glavnog objekta, zgrade Tekije sa semahanom, turbeta, džamije pod kupolom, izgrađene i musafirhana, imaret, mlinice i drugi manji objekti komunalne infrastrukture, koji su osiguravali uvjete za stalni boravak derviša - što je bilo u njenoj bektašijskoj fazi, a kasnije, u halvetijskoj fazi, za potrebe ugošćavanja musafira, dakle i onih koji nisu morali biti derviši.⁴

Tokom svoje višestoljetne historije tekijiski kompleks više puta je obnavljan a posebno se izdvaja obnova sredinom XVII stoljeća, izvedena od strane tadašnjeg mostarskog muftije, ujedno i tekijskog šejha, hadži Ahmed-efendije Milavića. Tekija je dobila barokni izgled, koji je sačuvan do danas, poslije velike restauracija izvršene oko 1850. od strane Omerpaše Latasa. Trideset godina kasnije musafirhana je srušena, nakon što se stijena odronila na nju. S vremenom su njene ruševine svedene na manje ostatke zidova i jasne temelje.⁵

Tekijska zdanja su u toku svog višestoljetnog opstajanja dosta često stradala zbog obrušavanja stijena. Tekija je poslije ovakvih stradanja više puta obnavljana. To se desilo, prema onome što znamo, polovicom XVII stoljeća, te dalje godine 1716, 1871, 1923, 1949, 1951, 1972. Temeljitu obnovu izvršio je 1952. godine Zavod za zaštitu spomenika kulture Bosne i Hercegovine.⁶ Pisani izvori kao i usmena predanja kazuju da tokom duge historije trajanja tekijskog kompleksa i brojnih obrušavanja stijena

3 Alija Dilberović, O nazivu Blagajske zavije iz 1867., u: *Zbornik radova Dani mevluda i zikra za 2015*, Muftijstvo mostarsko i Medžlis IZ Mostar, Mostar, 2016, str.80.

4 Muhamed Hadžijahić, *Isto*, str. 158.

5 Prof.dr. Amir Pašić sa saradnicima, Historijska rekonstrukcija ansambla Tekije, u: *Zbornik radova Prirodno-graditeljska cjelina blagajske tekije i Vrela Bune*, Medžlis Islamske zajednice Mostar, Mostar, 2009, str. 166.

6 Muhamed Hadžijahić, *Isto*, str. 152-153.

s okomitih i tvrdih hercegovačkih litica na njene objekte nikada nikoga nije povrijedilo ili odnijelo ljudski život.⁷

Tradicija Dovišta na Vrelu Bune kao duhovni kontinuitet Bošnjaka u Hercegovini

Još u srednjovjekovnoj bosanskoj duhovnoj tradiciji nalazimo da su ovdašnji stanovnici okupljali na izvorima rijekâ i izvorima živih, pitkih i bistrih vodâ, zatim na planinskim visovima gdje su izlazili sa svojim stadima u čistu netaknutu prirodu i uzvisine koje su im davale osjećaj slobode i blizine Svevišnjeg - otuda Džamija na Visočici, Ćabenske stijene na bosanskim planinama te uz pećine i špilje plemenita stabla poput stabla lipe i crnog bora.⁸ Ova okupljanja su se vezivala za srednjovjekovni kalendar i njegov ključni proljetni termin po Jurjevu⁹ - prvi ponedjeljak, drugi, treći sedmi, deveti, a po kojem se računao svaki posao vezan za proljetnu sjetvu i usjeve, da bi se osigurala ljetna ili jesenja žetva, pa se na taj način tražio i molio Božiji blagoslov. Ova okupljanja bi imala i karakter svenarodnog veselja - teferiča, kao što to imamo u primjeru stanovnika Mostara koji bi u proljeće dolazili na vrelo Babun tu se zabavljali, kupajući se u njemu i vjerujući da je njegova voda ljekovita.¹⁰

Na toj srednjovjekovnoj tradiciji molitve i islamske dove nastajala su i razvijala se dovišta - u najvećem broju primjera ostajala su vezana za te iste lokalitete a nove generacije, zaogrnutе plaštom islamske vjere i kulture cijeneći baštinu, naslijeđe i tradiciju prethodnih pokoljenja, to su ljubomorno čuvali i njegovali - prenoseći je kao vrijednost u emanet svojim potomcima. Dovište na Vrelu Bune je specifično i možemo konstatirati da je njegov lokalitet objedinio tri bitna elementa duhovne geografije: izvor rijeke, pećinu i tekiju te historiju - događaje i ličnosti koji se ogledaju u kaburima Sari Saltuka i Ačik-baša.

7 Senad Mičijević, *Blagaj*, SLOVO Mostar, Mostar, 2004, str.80.

8 Ismet Bušatlić, Tradicija dovišta kao kontinuitet duhovnog trajanja Bošnjaka na ovim prostorima u: *Zbornik radova Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe Vrela Bune i Blagajske tekije*, Medžlis Islamske zajednice Mostar, Mostar, 2009, str. 98.

9 Jurjev (Đurdevdan) 6.maj.

10 Hivzija Hasandedić, *Spomenici kulture turskog doba u Mostar*, Islamski kulturni centar, Mostar, 2005, str.68.

Obnavljanje tradicije blagajskog mevluda

Odmah iza Prvog svjetskog rata naglo je oslabila popularnost blagajske tekije. Posljednji mevlud u njoj proučen je 1925. Iste godine umro je i posljednji šejh. Tekija je više-manje postala samo turistička atrakcija, ali ni turizmu se između dva rata nije poklanjala dovoljna pažnja.¹¹ Tekija u socijalističkom sistemu vlasti nije nacionalizirana kao svi drugi vakufski objekti u vlasništvu i posjedu Islamske zajednice u Mostaru, ali jeste pedesetih godina oduzeta i pretvorena u muzej s etnografskom postavkom, koji će u njoj ostati sve do početka 1975. godine, kada će se desiti veliko obrušavanje kamenja s litica na Tekiju, što je bio povod da osoblje Muzeja u potpunosti iseli a ona ostane bez ikakve zaštite, prepuštena devastiranju i skrnavljenju. Islamska zajednica u Mostaru i Tarikatski centar u Bosni i Hercegovini su mudro, strpljivo i istrajno, u tada vrlo nepovoljnim društveno-političkim okolnostima, radili na preuzimanju Tekije, njenom vraćanju u okrilje svoje nadležnosti i reaktiviranju tradicije dovišta na Vrelu Bune u Blagaju.¹² Dakle, nakon pedeset godina, proučen je prvi mevlud u Tekiji i obnovljena tradicija okupljanja derviša na zikru.

Obnova musafirhane i drugih pratećih objekata u kompleksu tekije

Blagajska tekija s nekadašnjim pratećim objektima graditeljska je cjelina. Prepoznata je i kao vrijedan potencijalni vakufski resurs, čijom bi se obnovom znatno povećao potencijal vakufa u Mostaru. Obnova kompleksa tekije prepoznata je i kao kulturna, vjerska, ekonomska i historijska vrijednost za Islamsku zajednicu u Mostaru, lokalnu sredinu i Mostar.

Projekt revitalizacije musafirhane u okviru tekije, uz još neke manje prateće objekte, koji su u prošlosti bili u funkciji tekijskog života, postavljen je kao prioritetan cilj Medžlisa Islamske zajednice Mostar nakon završetka obnove vakufskih objekata u Starom gradu u Mostaru. Ovaj vrlo zahtjevan projekt realiziran je postepeno.

¹¹ Muhamed Hadžijahić, *Isto*, str. 155

¹² Seid Smajkić, Obnavljanje tradicije Blagajskog mevluda, u: *Zbornik radova Dani mevluda i zikra za 2015*, Muftijstvo mostarsko i Medžlis IZ Mostar, Mostar, 2016, str.72-79.

Prirodno-graditeljska cjelina blagajske tekije proglašena je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika donesenom 6. decembra 2003. Budući da je riječ o nacionalnom spomeniku kulture i jasno definiranim zakonskim procedurama u vezi sa svim radnjama na nacionalnom spomeniku, a i u njegovoj blizini, Medžlis IZ Mostar suočio se s velikim barijerama i poteškoćama prilikom realizacije obnove musafirhane i izvođenja bilo kakvih građevinskih zahvata u kompleksu tekije.

Iako je jedini preostali objekat kompleksa, zgrada tekije, bila u vrlo trošnom stanju, bez postojanja adekvatne infrastrukture u minimalnim uvjetima, poput mokrih i sanitarnih čvorova, teško je bilo dobiti potrebne saglasnosti nadležnih organa za radove u kompleksu. Prvi službeni zahtjev za izdavanje saglasnosti za rekonstrukciju objekata u kompleksu tekije upućen je 14. jula 2004. Administrativno-pravna procedura za izdavanje saglasnosti potrajala je do 2010, kada je Federalno ministarstvo prostornog uređenja izdalo odobrenje za građenje.¹³

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika je 17. maja 2006. godine usvojila izmjene i dopune odluke o proglašenju prirodno-graditeljske cjeline blagajske tekije nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, te je u novoj odluci definirano da nacionalni spomenik čine: Tekija, turbe, ostaci musafirhane, ostaci mesdžida Ali-paše Rizvanbegovića, mlinice na Buni, kao i prirodno okruženje s izvorom Bune, pećinom i stijenama. Objema odlukama je definirano da su dopušteni arheološki radovi, koji neće ugroziti integritet cjeline, održavanje, konzervatorski i restauratorski radovi - uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, kao i radovi na rekonstrukciji musafirhane, mesdžida Ali-paše Rizvanbegovića i mlinica na Buni.

Prvi korak u zakonskoj proceduri za dobijanje saglasnosti za radove na rekonstrukciji tekijskog kompleksa bio je organiziranje naučnog skupa „Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe vrela Bune i blagajske tekije“, na kojem su izloženi referati naučnih radnika i istraživača čija

---

¹³ Salem Dedović, *Vakufi u Mostaru od 1931. do 2013. godine*, Vakufska direkcija Sarajevo, Muftijstvo mostarsko i Medžlis Islamske zajednice Mostar, Sarajevo-Mostar, 2019, str. 124-125.

su polja interesovanja vezana za arheologiju, historiju srednjeg vijeka i osmanskog perioda, orijentalnu filologiju i tesavvuf.

Naučni skup, kojem su prisustvovali i službenici državnih institucija zaduženih za brigu o kulturno-historijskom i prirodnom naslijeđu i zaštitu nacionalnih spomenika, dao je naučnu i stručnu utemeljenost zahtjevu Medžlisa IZ Mostar da se na lokalitetu obave arheološki istraživački radovi koji bi potvrdili historijski kontinuitet nestalih objekata u kompleksu tekije.

Enver Imamović, profesor arheologije na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, sa saradnicima je obavio arheološka iskopavanja na lokalitetu blagajske tekije u dva navrata, 2007. i 2008. U njegovom izvještaju stoji da je sadašnja, preostala tekija, samo mali ostatak nekadašnjeg tekijskog kompleksa. Ostaci se naziru u nekim segmentima avlijskih zidova i podzida uz obalu Bune. Rijetke sačuvane fotografije ovog lokaliteta skraja 19. i početka 20. stoljeća, na kojima se vidi dio ruševina nekadašnjeg tekijskog kompleksa, bili su putokaz da se krene u iskopavanje i otkriju njegovi temelji i dimenzije.

Arheološka iskopavanja potvrdila su da je taj kompleks prekrivao gotovo svu slobodnu površinu koja pripada jedinom sačuvanom objektu u kompleksu - sadašnjoj zgradi tekije, da su zgrade bile s obje strane pristupnog puta i da je postojao splet brojnih većih i manjih zgrada s brojnim odajama, raznih dimenzija i namjena.¹⁴

Arheološka istraživanja pod rukovodstvom prof. dr. Envera Imamovića dala su odgovor na brojna pitanja vezana za izgled objekta musafirhane, glavnog pratećeg objekta u kompleksu. Naime, uz pomoć računarske tehnologije, koristeći se rezultatima arheološkog istraživanja i fotografijama, došlo se do solidne podloge za izradu projekta obnove musafirhane i drugih pratećih zgrada.¹⁵ Projekt je radio projektantski biro „Delta-Z Infinitet“ d.o.o. Mostar, na čelu s prof. dr. Amirom Pašićem. Projekt je finansijski realizirala turska turistička agencija „Fidan“ prema ugovoru s Muftijstvom mostarskim, Medžlisom IZ Mostar i Vakufskom direkcijom,

¹⁴ Isto, str. 125.

¹⁵ Amir Pašić i saradnici, Historijska rekonstrukcija ansambla Tekije u Blagaju, u: *Zbornik radova s naučnog skupa Prirodno-graditeljska cjelina blagajske tekije i vrela Bune*, Medžlis IZ Mostar, Mostar, 2009, str. 164-166.

čija je uloga u realizaciji ovog veoma zahtjevnog projekta vrlo važna. Kompleks je svečano otvoren 3. maja 2012. godine u prisustvu tadašnjeg reisu-l-uleme Mustafe-ef. Cerića, mostarskog muftije Seida-ef. Smajkića i generalnog konzula Republike Turske u Mostaru.¹⁶

Realizacijom ovog projekta stvoreni su uvjeti da se u harmoniji, a potpuno odvojeno i prema svojoj naravi, mogu realizirati vjersko-duhovni,¹⁷ kulturni i turističko-ugostiteljski sadržaji.

U vremenu prije rekonstrukcije kompleksa sama građevina tekije u prizemnom dijelu bila je opterećena komercijalnim i turističko-ugostiteljskim sadržajima koji joj ne pripadaju, kompleks je bio bez adekvatnih sanitarnih i mokrih čvorova i abdesthana, s improviziranim građevinskim zahvatima izvođenim u ranijim vremenima. Ovim projektom Islamska zajednica ostvarila je više ciljeva: revitalizirala je davno izgubljene vakufske objekte na historijski važnom i turistički zanimljivom mjestu, stvorila kvalitetne pretpostavke za razvoj sve popularnijeg vjerskog turizma u svijetu, zaštitila kompleks od daljnjeg propadanja i neiskorištavanja, osigurala kvalitetnije uvjete za realizaciju vjerskih sadržaja a imenovanjem imama u tekiji uspostavljen je institucionalni oblik vjerskog života. Komercijalni sadržaji potpuno su odvojeni u objekte koji su nekad služili kao pomoćni i prateći objekti. U tim objektima smješteni su restoran i kuhinja, gostinske sobe za odmor i rekreaciju te suvenirnica. Također, ti prostori služe kao višefunkcionalan prezentacijski i izložbeni kulturni prostor.

Vjersko-kulturna manifestacija *Dani mevluda i zikra*

Zahvaljujući drukčijem društveno-političkom kontekstu, dostignutoj slobodi i odbrani od agresijâ na bošnjački narod, otvorile su se mogućnosti javnog manifestiranja vjere i prezentiranja sadržaja bošnjačke kulture, bosanskog jezika, muzike i umjetnosti, pa je izobnovljene tradicije održavanja samo godišnjeg mevluda, druge subote u mjesecu maju i

¹⁶ Projekt obnove kompleksa započet je i završen u mandatu Ramiza Jelovca, predsjednika Izvršnog odbora Medžlisa Islamske zajednice Mostar.

¹⁷ U tekiji se obavljaju namazi i održavaju halke medžlisi-zikra.

medžlisi-zikra, u noći uoči mevluda, izrasla jednomjesečna manifestacija pod nazivom *Dani mevluda i zikra*.

Dani mevluda i zikra predstavljaju najveću i najmasovniju godišnju vjersko-kulturnu manifestaciju na području Mostara i Hercegovine, čiju realizaciju vodi Mostarsko muftijstvo zajedno sa Medžlisom IZ Mostar, Karadžoz-begovom medresom, BZK „Preporod“ Mostar i Tarikatskim centrom Bosne i Hercegovine. Ona predstavlja važan i dragocjen kulturni događaj za Bošnjake u Hercegovini jer u programskim sadržajima participiraju ugledna imena iz sfere vjere, nauke, kulture i umjetnosti. Poseban naglasak stavljen je na predstavljanju djela bh. autora, koji iz sadašnje aktuelne perspektive sagledavaju vjerske, kulturne i društvenopolitičke izazove našeg društva i države. Također, s obzirom na ogromno bogatstvo pisane i umjetničke baštine na prostoru Hercegovine koja je dovoljno neistražena i javnosti, kako onoj naučnoj tako i onoj općedruštvenoj, malo poznata, organizatori manifestacije vodili su se idejom da se publiciraju takva djela ali i dadne podrška savremenim autorima da obrađuju aktuelne teme važne za perspektivu Bošnjaka Hercegovine.¹⁸

Imajući u vidu da je Mostar višestoljetno religijsko središte za muslimane, pravoslavce, katolike i Jevreje u Hercegovini, u kojem te zajednice produciraju kulturu i, što je sasvim prirodno, međusobno se dodiruju i prožimaju, organizatori manifestacije *Dani mevluda i zikra* njegovali su kroz programske sadržaje koncept otvorenog Grada za sve, a kao najpoželjnijeg budućeg modela za njegovo političko i društveno funkcioniranje nakon što je u ratu i agresiji, od 1992. do 1995. godine, doživio najteže oblike ratnih strahota i potpuni kulturocid nad svojom kulturno-historijskom baštinom i naslijeđem.¹⁹ Na tom tragu organiziran je i okrugli

18 Na tom tragu je i odluka Organizacionog odbora da se u okviru manifestacije dodjeljuje godišnja nagrada „Fevzi Mostarac“ za doprinos u istraživanju, proučavanju i prezentiranju kulturne baštine Hercegovine i afirmaciju duhovnih, općehumanističkih i tradicijskih vrijednosti Bošnjaka Hercegovine.

19 Političko uređenje Mostara još od ratnog perioda i zaustavljanja hrvatsko-bošnjačkog sukoba Vašingtonskim sporazumom 1994, te njegovo posebno tretiranje u mirovnom Dejtonskom ugovoru iz 1995, ima posebnu međunarodnu pažnju i status, što je zadržana forma i kod svih poslijeratnih rješenja u vezi s njegovim organiziranjem: Grad sa šest općina, tri s većinskom bošnjačkom i tri s većinskom hrvatskom većinom a jedinstvenom administracijom, te nametnutog Statuta od strane Međunarodne zajednice o jedinstvenom Mostaru iz 2004, koji nije u potpunosti zaživio, čije su neke odredbe kasnije osporene što je dovelo do političke krize koja se razvlači do juna 2020. godine. Vodeće političke opcije koje okupljaju Bošnjake i Hrvate u Gradu pod patronatom Međunarodne zajednice usaglasile su politički sporazum koji donosi izmjene na Statut i izborna pravila (juni 2020).

sto posvećen hrvatskom iranisti, Mirzi (Milivoju) Maliću, konvertitu u islam, koji je zapadnom svijetu i kulturi predstavio mostarskog učenjaka Fevzija i njegovo poznato književno djelo *Bulbulistan* - po uzoru na slavne perzijske klasike. To je organizatore inspiriralo da, preko Malićevog doprinosa u uspostavljanju mostova među jezicima i kulturama, naprave svoj vlastiti iskorak s ovom vjersko-kulturnom manifestacijom ostvarujući saradnju s ustanovama kulture i pojedincima izvan Bosne i Hercegovine.²⁰ To je bio slučaj i na primjeru organiziranja okruglog stola posvećenog sve složenijem društvenom problemu i izazovu - ovisnosti o kocki i psihoaktivnim suptancama a koji je okupio učesnike iz sve tri vjerske zajednice Mostara - islamske, katoličke i pravoslavne.²¹

Pažljivijom analizom programskih sadržaja manifestacije *Dana mevluda i zikra* koja je, između ostalih, uključivala i velike koncerte duhovne muzike, s kojima je svečano otvarana manifestacija²², te organiziranje višednevnog programa *Dani bosnista* u okviru kojih je promovirana *Neretvanska deklaracija o bosanskom jeziku* u trenutku osporavanja njegova imena i onemogućavanja njegova izučavanja, da se razumjeti izniman i značajan doprinos koji Islamska zajednica daje općim interesima; jedinstvenom gradu Mostaru, bosanskom jeziku i bošnjačkoj kulturi.

U okviru manifestacije *Dana mevluda i zikra* od 2016. godine se dodjeljuje i posebna nagrada *Fevzi Mostarac* za afirmaciju duhovnih, općehumanističkih i tradicijskih vrijednosti Bošnjaka Hercegovine. Nagrada je posthumno dodijeljena Hivziji Hasandediću, Ahmedu S. Aličiću i Selimu Jelovcu, koji su u svom bogatom pisanom naučnom i književnom opusu iza sebe ostavili zapažena naučnoistraživačka djela, stručne radove i prikaze na planu rasvjetljavanja inspirativne baštine i bošnjačkog kulturnog naslijeđa.

---

20 Tako je uspostavljena saradnja s Državnim arhivom iz Zadra, a na okruglom stolu održanom u Mostaru posvećenom Mirzi (Milivoju) Maliću i njegovom djelu *Fevzijevoj perivoj slavju na Sorboni* učestvovala je gđa Zorica Manojlović, arhivska savjetnica.

21 Ilham Puce (ur.), okrugli sto na temu: „Snagom vjere protiv ovisnosti“, u: *Zbornik radova Dani mevluda i zikra za 2019*, Muftijstvo mostarsko, Mostar, 2020, str. 45-46.

22 Koncerti su održavani u Domu kulture na Rondou, koji je u poratnom Mostaru jednostrano od strane vlasti u tzv. Zapadnom Mostaru preimenovan u Hrvatski dom kulture Herceg Stjepan Kosača.

Programi vjersko-kulturne manifestacije *Dani mevluda i zikra* od 2010. godine održavaju se u Mostaru, kao u primarnoj lokaciji, ali i u drugim medžlisima Muftijstva mostarskog - u Stocu, Ljubuškom, Počitelju, Konjicu, Jablanici, Prozoru te na prostoru istočne Hercegovine, u cilju pružanja podrške tamošnjem vjerskom i kulturnom životu muslimana i značajnijem prisustvu Bošnjaka na javnoj i društvenoj sceni. To je posebno bilo važno za sredine u kojima je usljed rata i procesa izgon a protjerivanja Bošnjaka, njihov broj znatno smanjen a njihova uloga u društveno-političkim procesima marginalizirana, odnosno u nekim slučajevima potpuno isključena. *Dani mevluda i zikra* nisu zadobijali značajniju pažnju i podršku relevantnih društvenih struktura koje inače daju podršku projektima iz kulture, duhovnosti, jezika, umjetnosti i turizma, sve do 2015. godine, kada se uz napor organizatora daje jedan širi i otvoreniji koncept manifestaciji, pa ona postaje prepoznatljivijom od kantonalnih organa vlasti i bošnjačkih predstavnika u vlasti na Federalnom i državnom nivou.

Važan pisani trag i zapis o raznolikim programskim sadržajima manifestacije sačuvan je kroz izdavanje godišnje publikacije *Zbornik radova Dani mevluda i zikra* koja uključuje autorizirane radove s naučnih skupova, okruglih stolova, promocija knjiga, govore, saopćenja i prikaze djela.

Organizacijski i drugi izazovi

Imajući u vidu da je godišnji mevlud i zikr, zajedno s pratećim programima nadržastao lokalni karakter i prerastao u događaj u kojem sudjeluju gosti iz regije i muslimanskog svijeta, već odavno se kao gorući problem nameće pitanje rješavanja bolje putne komunikacije koja bi gostima omogućavala lakši pristup Tekiji te funkcioniranje drugih komunalnih servisa. To je nužno s obzirom da je to jedna od najpoželjnijih svjetskih turističkih lokacija.²³ Lokalna sredina u velikoj mjeri oslonjena prihod od turizma, posljednjih godina napravila je iskorake u pogledu ugostiteljsko- smještajnih kapaciteta. Ipak, nadležne vlasti nisu zavele red i

---

²³ Prema preporukama portala youramazingplaces.com, blagajska tekija danas je bila na vrhu ljestvice najpoželjnijih turističkih odredišta. Oni su Blagaj i tekiju odabrali između 23 izvanredna i jedinstvena mjesta u svijetu koja obavezno treba posjetiti; www.miz-mostar.com (pristupljeno: 23.10.2014).

nadzor na prostoru koji je u direktnom kontaktu sa zaštićenom prirodno-graditeljskom cjelinom blagajske tekije kao nacionalnog spomenika Bosne i Hercegovine.

Kao trajni akaidski izazov pred ulemom i šejhovima ostaje naučavanje i poučavanje vjernika i gostiju da islam ne poznaje kult ličnosti, turbeta i grobova, te da ustrajno valja isticati da se na naša sva dovišta dolazi s nijjetom da se od Svevišnjega Allaha traži i moli - onako kako nas uči poslanik Muhammed, a.s.:

إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعْنَيْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ

„...Kada nešto moliš, moli (prvo) Allaha, i kad tražiš kakvu pomoć, traži je prvo od Allaha...“²⁴

Turbeta istaknutih šejhova, gazija i dobrih ljudi mogu biti motivacija i inspiracija živima - onima koji dolaze njima u zijaret da im Fatihu prouče - da ponosni što su dio njihovog potomstva i njihovi nasljednici u vjeri, zamole Allaha da im podari milost i odlučnost da istrajavaju u dobru i ibadetu samo Njemu Jedinome.

Prateća pojava svih velikih skupova jeste dio onoga što bi se moglo nazvati narodnim veseljem - teferičem i vašarom - trgovinom. Čistoća, dostojanstvo i Božiji bereket sudaraju se s tim dunjalučkim koje u određenoj mjeri nagriza integritet manifestacije. I kod ovog izazova organizatori su u pravilu redovno komunicirali s nadležnim organima vlasti, ali i lokalnom zajednicom i tražili najbolji obrazac da se u harmoniji i redu sačuva dostojanstvo vjerskog skupa.

Zaključak

Zbog značaja same manifestacije *Mevluda i zikra*, te uloge Tekije na Vrelu Bune u vjerskom, naučnom i kulturnom životu bosanskohercegovačkih muslimana, s posebnom pažnjom i iskrenim nijjetom pristupilo se obnovi tog predivnog graditeljskog kompleksa. Taj jedinstveni sklad prirode i graditeljskog umijeća, u koji su utkane vjera, historija, kultura i umjetnost prethodnih generacija, privlači brojne posjetioce iz čitavog svijeta. Mevlud i dovišta su sastavnim obilježjima vjerskog i kulturnog

²⁴ Tirmizi (Et-) Ebu Isa Muhammad, *Tirmizijina zbirka hadisa*, prijevod i komentar Mahmut Karalić, Elči Ibrahim-pašina medresa, Travnik, 2007, VI, str. 71.

bića muslimana naših prostora. Ta tradicija i duhovna praksa stoljećima je brižno njegovana i ljubomorno čuvana. U prošlim vremenima neslobode i marginaliziranja vjere, bila je iznimno važna kao generator pozitivnih vrenja i čuvar vjerske prakse i duhovnosti. I u novijem vremenu potrošačkog mentaliteta, hedonizma i krize vjerskog i kulturnog identiteta, suočeni s novim tumačenjima koji zagovaraju radikalni raskid sa svim oblicima autohtonog i tradicijskog izraza u vjeri, kulturi i životu bosanskohercegovačkih muslimana, značaj dovišta na Vrelu Bune dolazi do izražaja. Pred organizatorima će i dalje ostajati stari ili se javljati i novi izazovi koji će zahtijevati stalnu interakciju između tradicije i inovacije.

سالم ديدوفيتش

مصلى على منبع نهر بونا - حافظ التقاليد والهوية

في المقالة تقديم لتقاليد وأهمية المصلى الواقع على منبع نهر بونا بوصفه موقعا روحانيا هاما في بلاد الهرسك والذي له تراث متصل طويل في اجتماع المتدينين من البشائقة وغيرهم من المسلمين من أجل الذكر والصلاة والدعاء. هذه الواحة من واحات الروحانية والسلام والحوار التقى فيها خلال القرون علماء في كافة مجالات العلم للتحدث وتبادل الآراء حول المسائل الدينية والأكاديمية والاجتماعية الراهنة. وعلى هذا التراث الغني الكريم نشأ الاحتفال الديني والثقافي السنوي «أيام المولد والذكر» كأبرز حدث اجتماعي للبشائقة في بلاد الهرسك.

Salem Dedovic

Pilgrimage Site at the River Buna Springhead - Guardian of Tradition and Identity

Summary

The paper presents the tradition and significance of the river Buna springhead as an important spiritual centre in Herzegovina, which inherits a long continuity of gathering of devout Muslims for dhikr, prayers and supplication. Over the centuries, scholars of all scientific profiles have met in this oasis of spirituality, peace and dialogue to discuss and exchange views on current religious, academic and social issues. On this noble and rich tradition, the religious-cultural manifestation Days of Mawlid and Dhikr grew into the most massive social event of Bosniaks in Herzegovina.

Kasida Burda svjetski islamski pjesnički dragulj

Ebu Abdullah Šerefuddin el-Busiri

Uvodna bilješka

U književnosti nadahnutoj islamom ljubav i posvećenost životu i misiji posljednjeg Allahova poslanika Muhammeda, a.s., zauzima jednu od najinteresantnijih dionica u književnim tradicijama mnogih muslimanskih naroda. Mevludski spjevovi, hvalospjevi Poslaniku, miradžije i ostali književni oblici koji su se stoljećima pojavljivali u književnostima mnogih muslimanskih naroda izraz su najdublje ljubavi prema posljednjem Allahovu poslaniku. Nedvojbeno je da *Kasida Burda*, u svim svojim prepisujućim i nadopunjujućim varijacijama, predstavlja nešto što privlači ponajveću pažnju historičara islamske književne tradicije.

Prva *Kasida Burda* (*Kaside-i-Burda*) pripada arapskom pjesniku Ka'bu b. Zuhejru, koji je bio savremenik vjerovjesnika islama Muhammeda, a.s. Prema predajama koje su došle do našeg vremena, Poslaniku se jako dopala ova kasida, pa je pjesniku, u znak osobne podrške, poklonio svoj ogrtač (*burda*). Taj ogrtač se danas čuva u istanbulskom nacionalnom muzeju "Topkapi saraj". Kasida Ka'ba b. Zuhejra ušla je u sve muslimanske književne tradicije. Međutim, kad se spomene *Kasida Burda* ne misli

se direktno na onu koju je napisao Ka'b b. Zuhejr, već se misli na kasidu koju je u 13. stoljeću napisao čuveni egipatski sufija i pjesnik Busiri. Njegova *Kasida Burda* pokupila je najveću slavu među svim sličnim kasidama u islamskom svijetu.

Ebu Abdullah Šerefuddin Muhammed b. Said b. Hammad b. Muhsin el-Busiri rođen je 7. marta 1212. godine u Behšimu, u sjevernom Egiptu. Otac mu je porijeklom iz Busira, zbog čega je i ponio ime Busiri. Pripadao je šazelijskom sufijskom tarikatu i bio učenik čuvenog mutesavufa Ebu-l-Hasana Šazelije. U Kairu je dostigao zvanje hafiza Kur'ana. Spominje se i da je imao vrlo zavidna znanja iz islamske historije, Poslanikova životopisa, retorike, hadisa, kaligrafije te arapske gramatike. U Kairu je za života otvorio i svoju samostalnu školu. Iz dostupnih biografskih podataka se zaključuje da je Busiri imao dosta dramatičan život u postojećim političkim i društveno-psihološkim kontekstima. Slovio je kao čovjek snažnog, stamenog, dosljednog karaktera; međutim, bijaše dosta krhkoga tjelesnog zdravlja. Njegova bolest još više je uznapredovala u godinama starosti. Pred kraj života potpuno bijaše paraliziran, što se često spominje kad god se govori o nastanku njegove *Kaside Burde*. Prema onome što, prema predajama, prenose književnopovijesni izvori, u noći kad je Busiri završio svoju kasidu u stanju teške tjelesne paraliziranosti, u snu je vidio Pejgambera koji je zatražio od njega da mu pročita svoj pjesnički uradak. Poslaniku se, u Busirijevu snu, kasida veoma dopala, zbog čega je pjesnika ogrnuo svojim ogrtačem, kojim je i potrljao Busirijevo paralizirano tijelo. Kad se probudio iz sna, Busiri je ustanovio da je potpuno ozdravio. Presretan, krenuo je na sabah-namaz i na putu do džamije susreo je čovjeka koji mu je bez ikakva prethodnog kontakta i saznanja šta je to pisao izrecitirao prve stihove njegove kaside i zatražio od Busirija ostatak stihova. Od toga dana, pa sve do danas, ova kasida ušla je u narod kao svojevrsan lijek, prevedena je na mnoge svjetske jezike, o njoj su napisani mnogi književni i teološki komentari. Veliki dio izvora navodi da je pjesnik, nakon što je izliječen od bolesti, doživio duboku starost i da je preselio na onaj svijet 1297. godine u Aleksandriji.

Poznato je da se *Kasida Burda* predavala u medresama diljem Osmanskoga carstva, na nastavnim satima retorike i književnosti, da se

tumačila na privatnim sijelima i da su oni koji su je naučili napamet dobijali posebnu idžazetnamu. Bila je i nezaobilazna referenca mnogih autora, koji su, radi spisateljskog berićeta u pisanju svojih književnih djela, započinjali ili prožimali vlastiti tekst stihovima *Burde*. A s obzirom na to da su joj pripisivana određena nadnaravna ljekovita svojstva, u narodu je učena radi stjecanja i očuvanja materijalnog i duhovnog zdravlja i blagostanja.

Mnogi su pjesnici u kulturnim povijestima muslimanskih naroda nastojali dati vlastiti pjesnički doprinos Busirijevoj *Kasidi Burda*. Među njima je i rukopisno djelo *Miftahu-s-Sa'ade* (*Ključ sreće*) osmanskoga autora Sejjida Hasana Rizajija el-Aksarajija, čiji se jedan od prijepisa čuva u gradskom muzeju u Novom Pazaru, a u pitanju je stihovani prijevod i komentar *Kaside Burde* na osmanski jezik. Brojni prijepisi *Kaside Burde*, koji se nalaze u mnogim javnim i privatnim bibliotekama, govore o tome da je ova kasida na našim prostorima prisutna više od pet stoljeća. Prvi prijepis Busirijeve *Kaside Burde* pripada Halilu, sinu Husamovu, iz Donjeg Vakufa (1617), dok je cjelovit prijevod na bosanski jezik uradio Halil Hrlje, Stočanin (1868). Prijevod imama i književnog historičara Hifzije Suljkića (1973) može se ocijeniti kao najbolji i najdosljedniji dosadašnji prijevod *Kaside Burde* na bosanski jezik.

Busirijeva *Kasida Burda* u originalnoj verziji ima 161 distih. Komentatori i prevodioci spjev dijele na deset tematskih cjelina. U prvom dijelu obrađuje se ljubav prema Poslaniku (12 bejtova/distiha). U drugom dijelu govori se o lošim nastojanjima čovjekova nefsa i da se treba kloniti strasti (16 distiha). Treći dio vezan je za veličanje Božijega poslanika Muhammeda. U tom dijelu su opisani životni i misijski problemi kroz koje je Vjerovjesnik prolazio (30 distiha). U četvrtom dijelu spomenu te su mudžize koje su se dogodile Poslanikovim rođenjem (13 distiha). U petom dijelu govori se o Poslanikovim mudžizama (16 distiha). U šestom dijelu obrađuje se Kur'an časni (17 distiha). Poslanikov miradž obrađen je u sedmom dijelu (13 distiha). Osmi dio bavi se Poslanikovim džihadom (22 distiha). U devetom dijelu pjesnik od Poslanika traži šefa (12 distiha). U posljednjem, desetom dijelu, pjesnik upućuje dovu

za Poslanikovu porodicu, njegove prijatelje i sve one koji slijede islamski životni put (10 distiha).

Ovaj novi prijevod *Kasida Burde* egipatskog sufije, pjesnika, muderisa Ebu Abdullaha Šerefuddina Muhammeda b. Saida b. Hammada b. Muhsina el-Busirija na bosanski jezik samo je poziv na još jedno čitanje ovoga svjetskog pjesničkog dragulja.

Prepjev na bosanski jezik povjeren je pjesniku Hadžemu Hajdareviću.

I.

Dušo, da li zbog spomena na voljenog iz Selema
teku tvoje suze, s krvlju, iz očiju kojih nema?

Da li vjetar od Kazima puhnu kao iz nigdine
Il', u tmimi mrkloj, bljesnu munja s Izamske planine?

Šta bi oku kojem kažeš ne plači, a ono plače?
Šta sa srcem kog smiruješ, a ono, pak, tuče jače?

Pa zar ašik misli da će ljubav biti mu skrivena
spram plamenog srca i spram oka plačem izdubljena?

U srušenu domu ne bi plak'o da ljubavi nije,
niti noću budan bio, snatreć' vrbe žalosnije!

Kako ljubav da porekneš ako protiv tebe zbore
tvoje suze, boljke, sve što žudi prave odgovore?

Kako ljubav da prikriješ kad obrazi žare kao
da krasuljak, s tulipanom, iz bora je procvjetao?

Ljubav noću nerve shrva, ne osjetih ni tren sneni.

Jer su ljubav, slast i tuga jedno s drugim propleteni.

O, ti što me zbog uzrijskog aška vazda koriš jako,
oprosti mi, jer pravedan da si, nikad ne bi tako!

Stanje moje poznato je, pa ni tajne nisu moje
kleveticima skrivene, s brigama sam trajno spojen.

Savjetova me iskreno, ne mogah te saslušati
– gluhu uhu ašikovu uzalud je savjet dati.

Ja sumnjičih sve savjete što bijele kose daše
bez obzira što bijeloj kosi sumnja baš ne paše.

II.

Nefs navodi me na loše zbog neznanja i ne prima
pouke, iskustva koja steknu se sa starostima.

Ni jedno mi nefis ne daje dobro starost da ugostim,
već mi glavu nefis naseli sadržajima priprostim.

Da sam znao da svom gostu čast ne mogu ukazati,
bijelu bih kosu skrio bojom koja djelo prati.

Ko će pomoć' – azgin nefis moj da odvratim od zablude
kao kad se dizginima kroti konjče huje lude?

Loše želje svoga nefisa ne slamaj u grijehu zato
što će jelo ojačati pohlepu u času datom!

Nefis, razmažen k'o dojenče – pustiš li ga, ono doji,
odbiješ li ga od grudi, prestat će u časak koji.

Odbij nefs svoj od prohtjevā, ne daj da ti naređuje!
Te su želje – il' pogibelj, il' je bruka zauvijek.

Pripazi ga, kontroliraj na pašnjaku željā raznih!
Čim postane paša slatka, s pašnjaka ga ti odstrani!

Čovjek katkad i ne sluti – u slasti je otrov zao,
jer nefs mu je mnogo puta smrtni okus uljepšao.

U sitosti i u gladi pričuvaj se skritih zlosti!
Koliko je gladi koje štetnije su od sitosti?

Prolij suze iz očiju haramima kad su pune
i tad čvrsto pokajnički ravnaj zemne sve račune!

Pobuni se protiv nefsa i šejtanskih zavrzlica;
ne vjeruju im savjetima i iskrena kad su lica!

K'o dušmanu nit' k'o sucu, nemoj im se potčiniti!
Za podvale dušmanske im, i sudijske, znadeš i ti.

Utječem se Svevišnjemu zbog riječi a bez djela.
– To je k'o da nerotkinja porod svoj je iznijela!

Naređujem dobro, a sâm ne radim ga – pravo nije...
Koja korist kad ti kažem: "Bud' ispravan odlučnije?"

Ne snabdješ se prije smrti nafilema namazima;
osim farza, ja ne ne klanjah, niti postih... – Gdje to ima?

III.

Zapostavih sunnet onog Poslanika što je mnoge
noći zgrijo ibadetom – dok bol ne bi uz'o noge.

Usljed gladi na stomak bi katkad kamen on privio
pa bi tako nježnu kožu svoju gužv'o i gnječio.

Gorske visi pune zlata njega sebi privlačiše,
on se na njih ne osvrnu, već pokaza vîsi više.

Jer, usprkos siromaštvu, pobožnost mu bješe jača.
Bezgriješnost snažnija je od potrebā i nedaća!

Zar potreba dunjalučna da za sebe onog veže
radi kojeg i dunjaluk stavljen je u ravnoteže?

Muhammed je vođa svima, i ljudima i džinima,
svim grupama, svjetovima, Arapima i drugima.

Naš poslanik poziva nas dobrinama, protiv zālā;
niko nije iskreniji – Milost Božja nam ga dala.

Od voljenog pejgambera šefa'at se očekuje
kad na Sudnjem danu bahne strah što bićem strašno ruje.

Pozvao je ljude Tvorcu da Ga štuju, da Mu služe.
Oni što Ga prigriše, drže čvrsto Božje uže.

Iznad svih je pejgamberā djelima i svojom ćudi,
a u znanju i dobroti iznad svega i svih ljudi.

Svi od njega, k'o iz mora, uzimaju pregrštima,
ili k'o kad kapi kiše skupe se u gutljajima.

Pejgamberi pred njim stoje mirno, skladno nivoima;
razmaknuti k'o stupovi – mudrost se u znanje prima.

I nutrinom i vanjštinom savršen je kao niko,
pa ga zato Allah uze uzoritim Poslanikom.

Niko nije kadar sudit' o svojstvima što ih ima,
jer je suštost ljepote mu nedjeljiva smrtnicima.

Kršćanskih se tlapnji trsi o svojemu poslaniku,
potom vidi šta sve misliš o Božijem miljeniku.

I pripiši kakvu hoćeš vrlinu mu uzvišenū;
vrijednosti uzveličaj svim svojstvima u tom trenu!

Znaj, granicā ne imade svim svojstvima Muhammeda;
niko nikad nije kadar da jezikom njih poreda.

Kad bi vanjski znaci bili na deredži velikosti,
pri spomenu imena mu, živnule bi tad i kosti.

Iz ljubavi prema nama, nije um nam steretio,
pa u sumnju ne padosmo; u vjeri je vjernik smion.

Jer, da shvate savršenstvo, nemoćna su bića zemna;
blizu smo mu i daleko kroz suštastva neizmjerna.

On je poput žarkog sunca – iz daleka malehno je,
a uvijek zaslijepi kad je bliže s vidom spojen.

Kako na svijetu ovom mogu njega razumjeti
oni koji spiju, sniju i kroz sne se ćute svetim?

Krajnje znanje o njemu je da bijaše čovjek kojeg
Allah stvori k'o najboljeg od stvorenjā što postoje.

A mudžize koje drugi donesoše pejgamberi
jesu samo onē što su u njegovoj núrli sferi.

Jer je sunce on vrline, a drugi su poslanici
zvijezde što svjetlost daju ovosvjetskoj ljudskoj tmici.

Silni poklon je Allahov pejgamber sa zlatnom ćudi;
ljepotom je obavijen; lice – ukras ispred ljudi...

Kao cvijet u nježnosti, kao mjesec prepun časti,
on je more darežljivō, i vrijeme što će rasti!

Sretneš li ga usamljena, il' u kakvu dičnom hodu –
kao da je ispred vojske, il' je u svom vjernom rodu.

Biseri što stoje skrivi u školjkama kao da se
iz njegova osmijeha i govora baš tu skrasi!

I nijedan miris nije ravan zemlji koja kosti
pokriva mu! – Blago usni koja sebe njim pogosti.

IV.

Rođenje je pokazalo čistost bića njegovoga.
Od početka, sve do kraja, ljepota bī dar od Boga.

Na dan kad se on rodio Perzijanci osjetiše
prijetnju i kaznu koje digoše tjeskobe više.

Razruši se Kisrin dvorac i raspade u komade
da nikad se ne sakupe i iznova se izgrade.

Pa je vatra usljed tuge utrnula, bez plamena,
i rijeka presušila, korito bi od kamena.

Žitelji su Save tužni zbog jezera potonula;
traže vodu, ali žeđca rasrđuje sva im čula.

Vatra se u tuzi zgasi, kao voda da postade,
a iz vode istom plamen – tečno svojstvo vodi krade.

Kad Miljenik rodio se, uzbunjeni bjehu džini;
kroz riječi sinu svjetlo – u istini i suštini...

Slijepima i gluhima sretna vijest stigla nije;
ne vidješe munju koja zasvijetli zauvijek.

Čak ni onda kad njihovi vrači svima ukazaše:
Krivovjerje nema više moćnost koja ljudstvu paše!

Ne vidješe čak ni kada sa neba su meteori
popadali na kipove – tako da ih se razori.

I šejtani okrenuše svoja lica od Objave
i sunuše da umaknu – jedan drugom preko glave.

U bježanju bjehu nalik Ebrehinim vojnicima,
il' na koje Muhammed se bacao kamenčićima.

Iz dlana mu kamenje je, po tespihu, izletjelo,
kao onaj što izbačen bi iz ribe, s tespih-djelom.

V.

A na poziv drveće bi sedždu njemu učinilo,
prišlo mu na korijenju i presretno učas bilo.

Ponajljepše bi linije to drveće iscrtalo.
Korijenjem posred stazā višnje pismo bi istkalo.

Kada nekud krenuo bi, iznad glave bi ga oblak
zaštutio od vrućine, da korak mu bude lahak.

U raspolučeni mjesec kunem se, sigurno ima
veza sa njegovim srcem – oni jesu baš sličnima.

Mudžiza je da slijepim bjehu oni oči čije
ne vidješe da pećina oličenje dobra krije

Nevjernici govorahu: U pećini nema niko!
– A tu Sadik i, s njim, Siddik skloniše se tom prilikom.

Mislili su da tu nije, iza mreže paučije
i gnijezda golubijeg – to stvorenje najčasnije.

Kad pomaže Allah, onda druga pomoć i ne treba
– višeslojni oklopnjaci, ni tvrđave sve do neba!

Kad od Njega pomoć moliš zbog zla, il' zbog štetnih dobā,
ništa drugo nećeš naći do štit čvrst za Božjeg roba.

Kad zatražiš blagodeti na svijeta oba, istom
tvoj Najbolji Darivatelj častit će te dobročinstvom.

Ne poriči kad Objava Poslaniku u san kroči!
Srce mu je vazda budno koliko god spiju oči.

To je ono nadahnuće kad deredžu poslanstva je
dostigao da kroz sne se Objava od Tvorca daje.

Jer Objava ne stječe se radom, voljom, već u vjeri.
U vijestima iz gajba ne griješe pejgamberi.

Koliko on dlanom svojim izliječi bolesnika!
I koliko od ludila oslobodi ovisnika!

Sušna ljeta njegove bi hair-dove napajale;
u tamnini vremena bi te godine k'o nur sjale.

Pa bi učas pomislio: Iz oblaka to rijeka
potekla je dólom Arim... K'o poplava da će neka?

VI.

Dopusti mi da mudžize Muhammeda objasnim ti
– jasne poput brdske vatre kad rad' gozbe sva usplamti!

Biser, kada naniže se, ljepšim u ogrlici je
ali, i kad sâm je, manje vrijednim on ništa nije.

Sve su hvâle nedovoljne da uzvise Poslanika
– čistu narav i vrline njegovoga časna lika!

U značenju, vječiti su ajeti od Gospodara;
u njihovu izgovoru milost vjernim se otvara.

Dok govore o Iremu, Adu, ili Ahiretu,
ajeti su vazda iznad svih vremenā u svijetu.

Ajeti su nad svim drugim pejgamberskim mudžizama;
sve bijahu u svom dobu, dok je Kur'an vazda s nama.

Nepobitni su dokazi, tu sumnjama mjesta nije;
nemaju nad sobom suca, ni poslije, a ni prije.

Ko pokrene rat sa njima, izgubio je na kraju.
I najžešći dušmani su primorani na predaju.

Dična staza rječitosti protivnike sve ušutka
– k'o kad častan čovjek skloni zlobnu ruku iz svog kutka.

Ajeti se udružuju, k'o vâli u morsku struju;
vrijednošću i krasotom sve dragulje nadmašuju.

Ajetske nadnaravnosti ne mogu se izbrojiti
niti mogu, do Sudnjega, učačima dosaditi!

Učači su zadovoljna i smirena srca, oka,
zato svakom kažem: Drži Božje uže do svog roka!

Učiš li u strahu da ćeš u ognjici Pakla biti,
tom ćeš vodom moći vatru džehenemsku ugasiti.

On je poput Kevser-vrela – i griješni u nj da kroče,
izići će čisti, makar lica da su ugljen-ploče.

Ispravni su i k'o *sîrât* i k'o *mizân* – jer, pravda je
samo ona koju Kur'an, nad svim drugim, ljudstvu daje.

Ne čudi se zavidniku kad niječe Kur'an kao
da ga nije razumio i potpuno poznao.

Nekad oko zbog upale svjetlost sunca zaniječe
k'o što usta zbog bolesti okus vode poznat' neće.

VII.

O, najbolji, čijem domu žure oni što hitaju
dobročinstvu – pješke, ili na devama – k'o svom Raju!

Ko pouku bi da uzme, stožernica si najveća!
Ko priliku bi da stigne, blagoslovna ti si sreća!

Bi u tamnoj noći putnik od harema do harema,
– kao Mjesec kad putuje, a prepreka za to nema.

Uspeo si se do stupnja gdje ne stiže niko prije.
Za tim mjestom ni ranije, znaj, tragao niko nije.

Svi nebiji i resuli ispred sebe te pustiše
– k'o hizmećar gospodara kad počasti ponajviše...

I s njima si prolazio kroz nebeskih sedam kata,
prednjačeći u skupini čuvstvenoga poduhvata.

Uzdignuvši se toliko, nisi mjesta ostavio
nikom, da bi ikad iko toj se tačci približio.

Kad si pozvan k uzdignuću, položaj si ostavio
– kao bajrak kad ostavlja ispod sebe svijet cio.

Uzdignuo si se da bi Skrivenome bio bliže
i shvatio mnoge tajne do kojih se čuvstvom stiže.

Pojavom si, bez takmaštva, višnje hvále sakupio
i sva mjesta čuvstvenosti sâm prešao – sretan, čio...

Uzvišeni su stupnjevi što su tebi povjereni!
Blagodati tvoje teško spoznati je, o, Iskreni!

Blago nama, muslimani, što, ponosni i bez straha,
trajni oslonac imamo u milosti svog Allaha!

Kad Bog pozva na pokornost preko Svoga najčasnijeg,
postadosmo i mi, uz njegov, najčasniji zauvijek.

VIII.

Poslanička vijest srca neprijateljska uplaši
– kao što bi rika lava plašno stado na ispaši.

Ne posusta s dušmanima ni u jednoj teškoj bici;
u truplima ubijenih prepoznaše se gubici.

Željeli su umaknuti, zavideć' komadu sebe
– organi im bjehu plijen za orlove i jastrebe.

Noć za noći, a oni im broj ne znaju, osim noći
"ešhuri-huruma", što će jednoga im časa doći.

K'o da islam gost je bio pa zasjeo kod gospode
željne mesa dušmanskoga, gdje borbe se stalno vode?!

Na konju je predvodio silnu vojsku poput mora,
a junaci, k'o talasi, udarahu bez umora.

Ti junaci napadahu da korijen kufra zbrišu
i nagradu Allahovu pridobiju u jurišu.

Zahvaljujuć' tada njima, pripadnici islama su
povezani međusobno – u najvećem vjerskom spasu.

Jer najbolji očevi su, i muževi, postignuli
da siročad, žene, djeca slobodu su dosegнули.

Svaki od njih sad se može porediti s planinama,
a dušmane pitaj šta su doživjeli u borbama.

Pitaj Hunejn, Bedr i Uhud, bojišnice mnoge druge
o stradanju mušričkome, pogubnijem i od kuge!

Smiriše ih b'jele sablje, još crvene od udarā
u vratove s kosom koja još crnilo sobom stvara.

Vrške str'jela iz Hatta su pera kojim borci pišu
po dušmanskim tijelima; te slovke se i ne brišu.

Kao što se nježna ruža odvaja od hrasta, tako
borce oštra oružja već odvaja od drugih svako.

Lijep miris do nas vjetri pobjednički smjerno nose;
svaki junak u oklopu k'o cvijetak prepun rose.

Na leđima konjskim k'o da jašu stabla podnebesna
– ne zbog uzdi i kolanā, već ponosa snage svjesna.

Neprijateljska se srca razbježaše od napada;
ne mogahu razvidjeti junake i janjce tada.

I lavovi bi u šumi zašutjeli usljed straha
pred junačkim pobjedama, uz pomoć Resulullaha.

Nećeš vidjet' prijatelja što pobjedu s njim ne stječe,
nit' ćeš vidjet' dušmanina kojeg poraz ne opeče!

Svoj ummet je u sklonište čvrste vjere on spustio,
poput lava s mladuncima kad bi u grm se sklonio.

Riječ Božja protivnike na zemlju je oborila;
nepobitni dokazi su pobjednička bili sila.

Dovoljna ti je mudžiza da čitati nije znao,
a i ahlak, k'o jetima, u svemu bi svijetao.

IX.

Pohizmetih mu kasidom, nadajući se oprost
grijeha što pisah drugim, il' griješih u životu.

O vrat su mi objesili teret teških posljedica,
pa postadoh k'o živinče žrtvovano zbog zlih lica.

I u jednom i u drugom mladalačke me zablude
zavedoš u grijehe, gdje zaradih sve pokude.

O, moj nefsu koji gubiš trgujući s dunjalukom!
– Ne kupi ga vjerom, jer si loš trgovac svojom rukom!

Onaj što za sadašnjosti prodaje budućnost znat će
da prevara veresijom otkrit će mu sve nedaće.

Učinim li grijeh, nije prekinuto vjerovanje,
moja veza s Poslanikom dušino je stalno stanje.

Zbog imena svog Muhammed, zaštićen sam Poslanikom;
vjernijega datoj r'ječi ne imade s ljudskim likom.

Ako me na Sudnjem danu milosno ne takne rukom,
slobodno mi kaž'te: "Gdje si, posrnuli, s jadnom brukom?"

Ah, daleko je od toga da iza nas on ne stane!
Ko skloni se kod Resula, s šefa'atom će da svane.

Otkako sam odvojio sve mi misli da ga hvalim,
otkrio sam: on spas moj je, pa šta god mi da zafali.

Poput kiše, on učini cvjetovi da niknu kršom;
i obilni šefa'at će zabavit' se žudnom dušom.

Ja ne tražim dunjalučko cvijeće kog Zuhejr rukom
ubra nakon pohvalnica Heremu, sa ličnim zvukom.

X.

O, Resule, najbolji si! Kad Kijamet dođe, ištem:
Zaštiti me od strahota, drugo nemam ja sklonište!

Tvoja čast, i velik ugled, moj Božiji poslaniče,
ostavit' me neće sama dok odluke On izriče.

Svijet ovaj zahvalan je velikosti tvog imena.
Levhi-mahfuz, Kalem Njegov – duša tim ti obdarena!

Pa ne gubi, dušo, nadu u samilost i oprostite;
velik grijeh biva mali kad milošću njegov' pogoste.

Možda milost Gospodara dijeljena bit će prema
mnoštvu gr'jehā u kojima pokajanja su golema.

Ne odbijaj moju nadu, Gospodaru, kad u dovi
molim da moj račun bude čvrst gdje god su izazovi.

I na oba svijeta se smiluj, Tvorče, svome robu,
čiji sabur prekrhak je čim oćuti, tren, tegobu.

I dozvoli da oblaci salavata siplju trajno
Tvoj rahmet na Poslanika i biće mu veličajno!

I na dičnu porodicu, drugove i sljedbenike,
na sve ljude blagih duša, na sve čiste pobožnike!

Sve dok vjetar sa istoka ban-drveću srće priće
i dok gonić devā pjesmom u tihi ih kās podstiće.

Prijevod i uvodna bilješka:
Avdija Salković

Upjevavanje na bosanskom:
Hadžem Hajdarević

أبو عبد الله شرف الدين البوصري

قصيدة البردة - لؤلؤ إسلامي شعري عالمي

إن البوصري من شخصيات مصرية مرموقة في القرن الثالث عشر. كان حافظا للقرآن الكريم وصوفيا وعالما في البلاغة ومحدثا وعالما كبيرا لسيرة الرسول صلى الله عليه وسلم. نظم البوصري هذه القصيدة المشهورة في أواخر حياته وقد استقبلت القصيدة من قبل المسلمين على انتشار العالم استقبالا استثنائيا وهي لؤلؤ شعري عالمي.

Abu Abdullah Sharafuddin al-Busiri

Qasīdat al-Burda - World Islamic Poetic Gem

Summary

Al-Busiri is a prominent 13th-century Egyptian figure. He was a hāfiz of the Qur'an, a Sufi, a rhetorician, a great connoisseur of the Prophet's, a. s., life, a good connoisseur of hadith, etc. He composed this famous Qasīdah before the very end of his life. Qasīdah was well received by Muslims around the world. It is a world poetic gem.

Hāfiz Širāzī o dvoličju krik jednog vremena

Haris Dubravac

svršenik fakulteta islamskih nauka u sarajevu
dubravacharis@gmail.com

Sažetak

Na tragu značaja kojeg učenja islama pridaju iskrenosti, a samim time i suzbijanju dvoličja, jedan od najvećih perzijskih pjesnika, Hāfiz Širāzī, svojim stihovima oslovljava fenomen licemjerstva. Nakon uvoda, autor se ukratko osvrće na Hāfizov jezik i njegovo razumijevanje da bi se lakše prohodilo navedenim stihovima. Oni su razdijeljeni na one koji iznose kritiku religijskog establišmenta, kritiku lažnih sufijskih, samokritiku i liječenje licemjerstva pri čemu ovaj perzijski pjesnik redovno upućuje na ljubav kao najbolji lijek za licemjerje. Autor se nastojao, u najvećoj mjeri, služiti samim Širāzijevim riječima pa otuda najveći dio ovog teksta zauzimaju njegovi neprolazni reci u rihu bosanskog jezika.

Ključne riječi: Hāfiz Širāzī, dvoličje, iskrenost, samokritika, liječenje licemjerstva, ljubav.

Uvod

Mnoštvo je uporišta u islamu koja pokazuju kolika je važnost iskrenosti.¹ Nemamo prostora ovdje temeljito podupirati ovu tvrdnju. Samo ćemo usputno spomenuti da je sura El-Ihlās - *Iskrenost* ravna trećini

1 Vidjeti: Ebu Hamid el-Gazali, *Oživljavanje vjerskih znanosti*, s arapskog preveli: Zuhdija Hasanović... [et al.], Bookline, Sarajevo, 2007., knj.8, Mundžijat, str. 501-97; Mustafa Prljača, *Manifestacije islama*, Hadžijski fond Austrije, Sarajevo, 2011., str. 195-201.

Kur'ana.² Također, Iblis priznaje da samo iskrene robove neće moći zave-
sti (Kur'an: XV, 39-40). Kao antipod iskrenosti, nalazi se pretvaranje - *ri-
jaluk* a nasuprot imāna se nalazi *nifāk*.³ Otuda tako oštre Božije prijjetnje
u Kur'anu upućene licemjerima (IV, 145).⁴

Jedan od najvećih perzijskih pjesnika, Hāfiz Šīrāzī (1325-1389), osje-
ćao se dužnim upozoriti (u) svojim stihovima na raširenost licemjerstva
i pretvaranja zarad zadobijanja određene koristi. Bio je svjestan kakve
dalekosežne posljedice može taj fenomen ostaviti na vjerničku ličnost.
Čitajući njegov *Dīvān*, na trenutke pomislimo kao da su reci o licemjer-
stvu tek daleki odjek el-Gazzāljevog djela *Otkrivanje i raspoznavanje
iluzija kod ljudi*.⁵

Zašto se Hāfiz⁶ obrušava na licemjerstvo u tolikoj mjeri (u) stihovi-
ma svojim? Taqi Pournamdaryan objašnjava da spoznaja veličine teškog
bremena ljudskosti daruje duši nepomućenost i pročišćava srce. U blije-
sku tog pročišćenja, kratkovidne ostrašćenosti, uskogrudnosti, naivnosti
i nedostojne, banalne sklonosti gube značaj, a u nama se rasplamsava
snaga časti, traganja za istinom i borbe protiv licemjerja. Prema tome,
tvrdi on, Hāfizova poezija je kapija koja omogućava ulazak u središte
ovakvog iskustva i prisustvo u njemu.⁷ Osvrti u Hāfizovoj poeziji na ideje
i vjerovanja preovladavajuća u tadašnjem društvu kazuju da ih sam pje-
snik ne prihvata. Oni predstavljaju sredstvo kritike i prikriveni prigovor

2 El-Buhari, *Buharijeva zbirka hadisa*, prijevod: Hasan Škapur i grupa prevodilaca, Visoki saudijski komi-
tet, Sarajevo, 2008., sv. 3, str. 974-5, broj hadisâ 5013, 5014 i 5015. Vidjeti: Hasan Džilo, Ibn Sinaova inter-
pretacija Ihlasa u kontekstu njegova učenja o bitku, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*,
god. L, br. 5, 1987., str. 612-30.

3 Sedad Dizdarević, Sufizam kao bunt protiv društvene iskvarenosti ozrcaljene u Hafizu Širaziju, *Živa
baština* - časopis za filozofiju i gnozu, vol. III, br. 7, 2017., str. 88; id., Buntovni duh sufizma i Hafiz Širazi,
Novi Muallim - časopis za odgoj i obrazovanje, god. XIX, br. 76, 2018., str. 7; id., *Bošnjaci i islamska kultura*,
Fondacija Baština duhovnosti, Mostar, 2019., str. 122.

4 Vidjeti: Samedin Kadić, Fenomenologija nifāqa, *Takvim 2020*, 2019., str. 73-81. Pošto je rijaluk jedno od
očitovanja licemjerstva, mi ćemo u ovom radu radije govoriti o licemjerstvu, ali ne onom u osnovama
već u ispoljavanjima vjere. O licemjerstvu vidjeti: El-Gazali, *Ibid.*, 2006., knj. 6, *Muhlakat*, str. 309-439.

5 Ebu Hamid Muhammed el-Gazali, *Otkrivanje i raspoznavanje iluzija kod ljudi*, s arapskog preveo: Abdu-
llah Čelebić, *Islamska misao* - časopis za islamske znanosti i praksu, god. X, br. 113-114, 1988., str. 7-12; god.
XIII, br. 147-148, 1991., 36-42.

6 Cyril Glasse, *Enciklopedija islama*, s engleskog preveo: Fikret Pašanović, Libris, Sarajevo, 2006., str. 181.

7 Taqi Pournamdaryan, *Pristup Hafizovoj poeziji*, s perzijskog preveo: Namir Karahalilović, u: Hafiz Širazi,
Divan, s perzijskog preveo: Bećir Džaka, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2009., str. XII.
Ovaj predgovor je prvobitno objavljen u: *Znakovi vremena* - časopis za filozofiju, religiju, znanost i druš-
tvenu praksu, god. VII, br. 22/23, 2004., str. 10-26.

onima koji, tvrdeći da to vjerovanje i ideje prihvataju, na djelu ih se ne pridržavaju.⁸

Zbog toga, naš cilj je rasvjetljavanje ove teme - ne našim jezikom, već onim Hāfizovim. Najbolje je pustiti da sam pjesnik iz Širaza (pro)govori.⁹

Razumijevanje Hāfizovog jezika

Da bismo se približili razumijevanju Hāfiza onako kako su ga pokoljenja spoznavalaca, učenjaka i pobožnih muslimana shvatali,¹⁰ kazat ćemo najprije da se radi o hafizu Kur'ana zbog čega je i prozvan Hāfizom. On to i naglašava u nekim svojim stihovima (G, 94; G, 443).

To je važno imati na umu prije negoli se osvrnemo na simbole koje on upotrebljava. Kada govori, naprimjer, o "vinu", Hāfiz veli:

*Nezalicama ne govori o tajnama opijanja. (G, 242)
Pred sirovim pobožnjakom o pijanstvu ne govori,
pred liječnikom nevještim ne priča se o tajnoj boli. (G, 473)¹¹*

Vino i piće kao termin koji sufijski autoriteti koriste da bi označili stanje koje proizlazi iz duhovnog promatranja Božijeg Lica čija ljepota i

⁸ Ibid., str. XIV.

⁹ Tako je, naprimjer, William C. Chittick pustio da sâm Mevlānā govori u svome poznatom djelu *Sufijski put ljubavi*. Vidjeti: William C. Chittick, *Sufijski put ljubavi: Rumijeva duhovna učenja*, s engleskog preveo: Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2005., 429 str.

¹⁰ Leonard Lewisohn (ur.), *Hafiz and the Religion of Love in Classical Persian Poetry*, I. B. Tauris, New York, 2010., str. xv, xxiv, 32, 65, bilješka 245, 91-2, 150, 198, 209, 214, 217, 245, 288.

¹¹ Kao da se prirodno na to nadovezuju Mevlānini stihovi: *I ne spominji ime vina pred nezrelim čovjekom, jer/ njegov um se vraća vinu koje je sramotno.* (W. C. Chittick, *Ibid.*, str. 360.) O Hāfizovoj metaforičkoj upotrebi vina, vidjeti: L. Lewisohn (ur.), *Ibid.*, str. ix, 118, 218, 220-1, 243, 289. Veli el-Gazzālī: "Svaka riječ može se shvatiti kao metafora; pa u čijem srcu prevladava ljubav prema Uzvišenom Allahu, on će se prisjetiti crnih uvojaka zulumčara nevjernika, blještavilo obraza podsjetit će ga na svjetlo imana, spominjanje susreta podsjetit će ga na susret s Allahom, dž.š., rastanak će ga podsjetiti na razdvajanje od Allaha, dž.š." (el-Gazālī, *Oživljavanje vjerskih znanosti*, 2005., knj. 4, Adat, str. 277.) Vidjeti također: Victor Danner, *Opijenost i razboritost u sufizmu*, s engleskog preveo: Zijo Sućeska, *Islamska misao*: časopis za islamske znanosti i praksu, god. XII, br. 143, 1990., str. 46; Muhamed Huković, *Alkoholna pića u epskoj poeziji, Islamska misao*: časopis za islamske znanosti i praksu, god. XI, br. 125, 1989., str. 39. Zanimljiv slučaj prenosi Ibn Kesir: "Omer ibn Hattab dobio je vijest da je jedan njegov namjesnik iz Mejsana, iz Basre, sastavio jedan stih u kome je spomenuo opojnost vina i slušanje muzike od robinja-pjevačica. Omer ga je izolirao i nije nad njim izvršio kaznu jer je utvrdio da on nije ništa učinio od onoga što je spomenuo u svojim stihovima. Kad mu je taj namjesnik došao, upitao ga je: 'Tako mi Allaha, o vodo pravovjernih, nisam ga nikada ni okusio, a što se tiče stihova, to je samo ono što mi je prešlo preko jezika', a Omer mu odgovori: 'Znam i ja da je tako, međutim, tako ti Allaha, ne radi više nikada ovakav posao, a već si rekao ono što si rekao.'" (Ibn Kesir, *Tefsir: skraćeno izdanje*, drugo izdanje, prevela grupa prevodilaca, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 2002., str. 969.) Zahvaljujem se prijatelju Ammaru Ljevakoviću za ovaj posljednji podatak.

zanosnost čovjeka čini besvjesnim je, za Mahmūda Šabestarija, pravo i stvarno značenje ove riječi, dok je imenovanje vinom alkoholne tekućine koja čovjeka fizički opija, ustvari, metaforička i figurativna upotreba. Jer Božija ljepota i stizanje na nivo Božije blizine čovjeka dovodi u trans te zaboravljanje sebe i svog postojanja naspram Božije uzvišenosti i ljepote. U takvom stanju čovjek je besvjestan i opijen prizorom u kojem se našao; stoga su ljudi na osnovu sličnosti alkohol nazvali vinom, pritom zaboravljajući njegovo izvorno i prvobitno značenje te su vremenom ovu njegovu metaforičku upotrebu zaboravili i držali da je to izvorno značenje ove riječi.¹²

Bilo je potrebno ponuditi određene smjernice, budući da Hāfiz često upotrebljava tu riječ, da ne bismo upali u zamku kako se lažnoj pobožnosti treba suprotstavljati iskrenim griješenjem. Lažnoj pobožnosti se suprotstavlja iskrenom pobožnošću! To nam Hāfiz tako vjerno oslikava svojim gazelima:

*Ti ne spavaj, jer je Hafiz kod Boga primljen i prist'o,
virdovima noću i dovom u zoru on se Bogu umiljava. (G, 239)*

Hāfizov savremenik koji je na kraju i sakupio njegove gazele u jedinstvenu zbirku, Muhammed Golandam, u predgovoru *Dīvāna* navodi da je Hāfiz "bio posvećen čuvanju hifza, odan bogobožnosti i dobročinstvu, i predan proučavanju *Keššāfa* i *Miftāha*..." Uz to je bio i cijenjen profesor u školi Kur'ana.¹³

U nastavku slijede Hāfizovi stihovi koji oslovljavaju licemjerje. Napominjemo da smo objašnjenja, koja smo smatrali nužnim, pojedinih sufijskih termina ili nejasnih izraza preuzimali iz bosanskog izdanja u

12 Mahmud Šabestari, *Sufijski ružičnjak*, s perzijskog preveo: Ekrem Tucaković, Ljiljan, Sarajevo, 2003., str. 131, bilješka 169. Sām osmanski šejhu-l-islam Jahja-efendi je pisao pjesme o ljubavi i vinu, razumije se, u sufijskom smislu, iako neke njegove pjesme, neshvaćene, nisu naišle na odobravanje. Usp. Fehim Name-tak, Šejhulislam Jahja i njegovi gazeli, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, vol. V, br. 7-8, 1982., str. 135-54. Vidjeti također: Seyyed Hossein Nasr, 'Umar Khayyam kao filozof, s engleskog preveo: Rasmir Šadić, *Logos*: časopis za filozofiju i religiju, vol. 5, br. 1-2, 2017., str. 188.

13 Usp. Elvir Musić, *Univerzum Hafiza Širazija*, Fondacija Baština duhovnosti, Mostar, 2018., str. 20-1, 5. O tumačenju Hafiza, vidjeti: Kasim Kakaji, Razumijevanje Hafiza i tumačenje ljubavi/aška, s perzijskog preveo: Amar Imamović, *Živa baština* - časopis za filozofiju i gnozu, vol. III, br. 7, 2017., str. 18-32. O vezi islama, odnosno teološkog naslijeđa i Hāfiza, vidjeti: L. Lewisohn (ur.), *Ibid.*, str. 16-20. Vidjeti također: Mohammad Ja'far Yahaqqi, *Kratak pregled historije perzijske književnosti*, s perzijskog preveli: Ahmed Zildžić, Munir Drkić, Dobra knjiga, Sarajevo, 2018., str. 94.

prijevodu Bećira Džake, bilo da su preuzeti iz *Rječnika stranih, manje poznatih termina, Kratkog pojmovnika irfanskih termina*,¹⁴ ili ona koja prate određene stihove, kao što su bilješke pod brojem 21, 24, 25 i 26.

Licemjerstvo

Za Hāfiza je najveći grijeh licemjerje.¹⁵
*Piti vino,¹⁶ bez prevare, bez igre sa dva-tri lica -
bolje je od pobožnosti licemjera pod krinkama!* (G, 25)
*Možda ipak život spasiš; zbaci hrku tu, Hafize,
guvno čuda nadnaravnih, licemjerja vatra žeže!* (G, 27)
Slade je kad Draga mori neg' licemjer kad b' mario. (G, 94)
*Sutra, kad na Sudnjem danu dođe djelo na vidjelo,
postiđen će biti svako sa dva lica ko j' živio!
O Hafize, nemoj da bi ti boheme¹⁷ prekorio;
ni dvoličnim, ni pobožnim Bog nas nije satvorio!* (G, 129)
*Zavjesa¹⁸ je sad spuštена, ljudi mogu sve činiti,
al' kad zastor podigne se, čime će se opravdati?
Vino popij, jer grijesi što se čine u tajnosti
vr'jede više nego brojni licemjera ibadeti!* (G, 192)
*Ne daj, Bože, kad katanci na vratim' se krčme¹⁹ stvore,
da se dveri licemjerja i obmane tad otvore!* (G, 198)
*Druženje s licemjerom nek je od mene daleko,
od krupnijih stvari svijeta dosta mi je čaša čista.²⁰* (G, 264)
Baš me briga, poderat ću ovu hrku licemjerja,

14 Vidjeti: H. Širazi, Ibid., str. 525–41.

15 E. Musić, Ibid., str. 120. O Hāfizovom osuđivanju licemjerstva, vidjeti: L. Lewisohn (ur.), Ibid., str. 171-2, 174-5, 194, bilješka 102.

16 Piće spoznaje duhovnih istina, uzaviruća ljubav kao plod svetih emanacija, ljubav i želja u stanju potpune opijenosti Bogom. Svi tradicionalni komentatori, izuzev Ahmeda Sūdija Bošnjaka, tvrdili su da Hafiz pod vinom ne misli na opojno piće nego mistički zanos prema Bogu (dakle, duhovnu ekstazu). Vidjeti: Namir Karahalilović, Munir Drkić, Divan Hafiza Širazija u recepciji Safvet-bega Bašagića, Fehima Bajraktarevića i Bećira Džake, *Živa baština* - časopis za filozofiju i gnozu, vol. III, br. 7, 2017., str. 37.

17 Onaj koji je od sebe odstranio svaku vrstu mnoštva, egzoterijskih zbilja i određenja; savršeni arif, oslobođen od svih ovozemaljskih prohtjeva.

18 Prepreka između Voljenog i zaljubljenog bića. Sve što prekriva ono što je željeno.

19 Mjesto na kojem se ispija piće spoznaje, ljubavi i približavanja Voljenom zazivanjem na putu ljubavi; duhovno opijanje.

20 Srce arifa ispunjeno spoznajom tako da se ovdje izraz čaša čista odnosi na čisto srce.

jer razgovor s nečovjekom ne mož' dušu da zagrije. (G, 360)
Vatra lažne pobožnosti čini da guvna vjere plamte;
Hafize, hrku vunenu skini i odmah idi odatle! (G, 402)

Kritika religijskog establišmenta

Iako u mnogim studijama koje tretiraju Hāfizove poglede na društvo u prvi plan dolazi kritika dvostrukog ponašanja religijske elite, sâm broj stihova koje je Hāfiz njoj posvetio govori da je veću pažnju obraćao na kritiku prijetvorne sufijske pobožnosti, na što, čini nam se, treba obratiti pažnju.

Iz mihraba i s minbera sve vaizi dično zbore;
osame l' se, sakriju l' se, baš suprotno tome tvore! (G, 195)
Popij vina i pogledaj muhtesiba²¹ i muftiju,
i Hafiza, a i šejha - predali se svi dvoličju! (G, 196)²²
Licemjer ne posta musliman dok se drža licemjernim,
premda se gradski vaiz ne bi složio s ovim.
Daj pouči se bohemstvu i postani plemenit,
živinče dok ne kuša pića ne postaje čovječnim. (G, 223)
Makni se, propovjedniče, uzalud se ne deri,
Nisam neko ko sluša šta zbore licemjeri! (G, 343)
Ljubav čuvaj, ona znak je iskrenoga pobožnjaka,
kod velikaša u ovom gradu ja ne vidim toga znaka. (G, 354)
Šta je u srcu znalca - neću pričati prostom puku:
ono što imam reći nek čuju u muzike zvuku! (G, 461)

Kritika lažnih sufija

Sufijski autori su značajnu pažnju dali fenomenu licemjerstva.²³ Otuda, nećemo biti začuđeni Hāfizovim obraćanjem pažnje na isti u ovalikoj mjeri.

²¹ *Muhtesib* je nadzornik i čuvar javnog morala, reda i mira.

²² Ovdje ćemo naglasiti da se ovaj distih može odnositi i na naredna dva poglavlja.

²³ Usp. S. Kadić, *Ibid.*, str. 74; Murteza Mutahari, *Hafizov irfan*, s perzijskog preveo: Sedad Dizdarević, Fondacija "Mulla Sadra" u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2009., str. 120. Nije Hāfiz prvi koji se stihovima suprotstavio licemjerstvu, primjerice, druga zvijezda na nebu perzijske (sufijske) poezije, Feriduddin 'Attār govori o istoj pošasti koja kvari muslimansku zajednicu. Vidjeti: Mubina Moker, *Duhovne postaje poslanika u svjetonazoru šejha 'Attāra*, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2007., str. 124-5.

*Nije stanje sufijino bez dvoličja, sasvim čedno:
puno hrka sufijskih tek je ognja, vatre vr'jedno!
Da je kamen lidijumski²⁴ imat', baš bi bilo zgodno:
da prokaže dvoličnjake, i crno im lice grdno. (G, 155)*

*Ćud je lošu suknom skrio, ljubav ne omirisao;
Kaži soft²⁵ p'janstvo aška, ne bi l' razbor ostavio! (G, 187)*

*Imam problem, de upitaj sa tog skupa znane, stare.²⁶
što li tobu ne učine oni koji druge kore? (G, 195)*

*Zaslužuje ako želi srce vino mirišljivo,
miris lažnog asketizma ne pruža blaženstvo. (G, 229)*

*Gdje je sada lažni sufija i otpadnik od vjere;
reci: Zaštitnik vjere Mehdi stiže da spasava. (G, 239)*

*Dušu svoju vinom mošusnim namirim,
od onih iz tekije bije dah licemjerstva hladni. (G, 241)*

*Ako lažni abid stavi meni na put trn prijekora,
samog sebe time samo iz dženetskih bašči tjera. (G, 369)*

*Hej, sufijo, dođi 'vamo, baci hrku od zablude,
da mi nismo dvoličnjaci - neka svakom jasno bude!*

*Darove hramu nam'jenjene potrošimo sad na vino,
taj ogrtač licemjerstva vodom harabata operimo. (G, 371)*

*Ne zasjedaj, o Imučni, sa dvoličnim sufijama,
okreni se i ud'jeli pijancima nešto nama!*

*Ta, kako će plemenita narav Tvoja podnositi
svu dvoličnost i sve laži što će oni govoriti!?*

*I ta hrka što je nose prljavštine mnoge krije,
čistija je mnogo halja u mog dobrog mejhandžije!*

*Ja ne vidjeh truni derta kod tih što ih suf'je zovu,
a Bog dragi očistit će pijanica družbu ovu! (G, 385)*

*U mejhanu²⁷ ja otidoh sa sufijskog jednog s'jela,
dosadi mi u životu slušat' r'ječi - nigdje djela!*

(...)

24 *Lidijumski kamen*, ili kamen za testiranje, služio je za razaznavanje zlata.

25 *Sofo* - pejorativno: sufija; prijetvorni sufija.

26 *Starac* je naziv za sufijskog prvaka.

27 Na jednom mjestu govori i o *mejhani spoznaje* (G, 216).

*Usne Drage, čašu vina uvjek Hafiz će ljubiti;
Šejhu lažnom ko cjeliva ruke - na kraju će tužan biti! (G, 389)*
*Crvenim se vinom opij i lice Drage gledaj;
onom što sufije kažu nikakve važnosti ne daj!
Ispod hrke pobožnjačke nose pojas od prevare;
gledaj samo kako krađu oni što se skromni prave. (G, 399)*
*Dvoličnjaci vino piju, a Hafiz se čaše kloni;
gde sufije licemjerne, kako tuđe grabe oni! (G, 429)*
*Kad dervišku hrku nose licemjери - to svijet ništi,
put da pravi pokaže mi - pošten treba, treba čisti! (G, 430)*
*Licemjere što hrku nose pitaš o tajni prisutnosti;
gdje bi takvu tajnu mogli znati ovi ljudi prosti? (G, 448)*
*Dajte vino što pokaže gdje je prava vjera;
već odavno na vatri sam zbog sufija licemjera! (G, 488)²⁸*

Najsažetije objašnjenje svog odnosa prema sufijama izražava ovako:

*Ja sam sluga sufijama što imaju volju čvrstu;
ne onim što crno srce zagru u modru kutu. (G, 197)*

Prema tome, on (u) nekim stihovima govori pozitivno o sufijama tako da toliki broj stihova gdje kritizira njihov odnos prema tesavvufu možemo protumačiti samo kao veliku Hāfizovu brigu za njega, zbog koje žudi sačuvati njegovu izvornu vrijednost.²⁹ Iz tog razloga, pored osuđivanja licemjerstva, on usmjerava oštricu svoje kritike i prema sufijском formalizmu:

*O mom stanju pojma nema pobožnjak³⁰ što formu štuje;
on o meni što god rekne, ni pobit' ga vr'jedno nije! (G, 71)³¹*

²⁸ Usp. Bećir Džaka, *Historija perzijske književnosti: od nastanka do kraja 15. vijeka*, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 1997., str. 407-8.

²⁹ O gazelima u kojima se pozitivno izražava o tarikatu, sufizmu i sufijama vidjeti sljedeće gazele: 39, 49, 140, 213, 256, 257. Što se tiče moguće veze Hāfiza s tesavvufom, vidjeti: Elvir Musić, *Različiti pristupi tumačenju Hafizovog Divana*, Živa baština - časopis za filozofiju i gnozu, vol. III, br. 7, 2017., str. 7; L. Lewisohn (ur.), *Ibid.*, str. xiii, xxii-xxiii, 42, 47, 72, bilješka 385, 149, 152, 159-60, 207-8, 283, 287-8; Leonard Lewisohn, *Hafez and his Genius*, u: Robert Bly, Leonard Lewisohn (prev.), "The Angels Knocking on the Door: Thirty Poems of Hafez", HarperCollins, New York, 2008., str. 67-91.

³⁰ Hāfiz ovdje koristi riječ *zāhid*.

³¹ O stihovima u kojima kritizira sufijски formalizam i nepotpunu posvećenost ljubavi, vidjeti naredne gazele: 81, 111, 175, 272.

Samokritika

Kao posljedica samopropitivanja, što u tesavvufskom učenju igra značajnu ulogu, nastali su sljedeći Hāfizovi stihovi, (u) kojima razmatra vlastitu ličnost:

Hram molitve pohoditi, bit' licemjer dodija mi. (G, 2)
Nit' sam bohem - varalica, nit' licemjer od čovjeka:
onog što sve tajne znade, ja pozivam za svjedoka! (G, 25)
Zbog lažne se pobožnosti kaje savjest Hafizova! (G, 126)
Tajno nosim pokal vina, sv'jetu knjigom se doima,
čudno, vatra licemjerstva što te knjige se ne prima. (G, 146)
O Hafize, Kur'ana ti, napusti licemjerje,
možda tebe i iskrene pun pogodak obradije! (G, 148)
Pjesnik Hafiz iz tekije u mejhanu pravo kroči;
i pobožnost licemjernu opamećen da preskoči. (G, 171)
Hafiz sutra će spoznati da suknene mu odore
kite lažni pojasevi, kojih ima kao more! (G, 198)
Ove hrke ja se stidim što je vinom pokvašena,
kao što je zakrpama licemjerja iskrpljena. (G, 306)
Da je Hafiz licemjeran, sinoć je rekla draga,
a ja se družim samo sa zemljom s njenog praga! (G, 323)
O Hafize, ovu hrku licemjerja odmah spali,
budem li ti vatra, da te ne zapalim! (G, 327)
U potaji Hafiz se opija, a pobožnost glumi vajnu. (G, 346)
Uzimam čašu i sklanjam se od svih ljudi licemjera,
od svjetine oko mene čisto srce ću spasiti.
Od knjige i čaše boljega društva mi nije,
ovosvjetske varalice od očiju držim dalje.
Oholo, u hrku odjeven, pričah često da vjernik sam pravi;
pred krčmarom i rujnim vinom samog sebe sad se sramim! (G, 351)
Već je dugo kako sam se ja u Tebe zaljubio,
pretvaranje pred narodom odavno sam napustio. (G, 361)
Nikad više neću na se obući hrku licemjerja,
već ću živjeti' kako živi onaj kom je ljubav vjera! (G, 367)
Ja nikada grešne r'ječi ne stavljam u knjigu znanja,

niti tajne Istinitog pišem radi pretvaranja. (G, 373)
Dvoličnosti kod mene ne imade puta,
za dušmane lav sam ili zmija ljuta! (G, 377)
O Hafize, nađe li se i tebi kod Šaha mjesta,
vino popij i govori: "Ja se prodoh licemjerstva!" (G, 411)
Ti si rekla kako Hafiz miriše na licemjerstvo;
istina je, to si, draga, opazila vrlo vješto! (G, 481)

Hāfiz Šīrāzī se počesto služi ironijom u svome *Dīvānu*, pa tako pronalazimo ovdje skrivenu kritiku licemjerstva posredstvom ironije:

Jesam ašik, i pijan sam, sklon bohemstvu, gr'jehu ljutu;
Bogu hvala, svi u gradu zrače čednost i vrednotu! (G, 197)

Liječenje licemjerstva

Na svakom mjestu gdje govori o uklanjanju licemjerstva, Hāfiz redovno upućuje na ljubav koja će sažgati svaki vid licemjerstva.

Dodaj vina, njim ću bojiti odijelo dvoličnosti. (G, 66)
O Hafize, licemjerstvo čistim srce ne ostavi,
Zato biram put ljubavi, kud idu bohemi pravi! (G, 131)
O krčmaru, vina daj mi, jer na putu ljubavi,
ko ne posta zaljubljeni, munafik je pravi, tako mi dina! (G, 209)
U proljeće čašu uzmi i ne budi dvoličnjak. (G, 271)
Ko dervišku hrku nosi, znam, ne treba vino piti;
ovim vinom ja se hoću licemjerstva očistiti. (G, 375)
Vino toči! Ta, Hafiz je fetvu dao nama svima:
licemjerje da se smije prati čašom rujnog vina! (G, 376)
Dosta mi je licemjerstva, ljudskoga poganstva;
najbolje je da razvijem zastavu pijanstva! (G, 463)
Vina se lati, pa budi kao stari junaci,
laž i licemjerstvo ti odmah odbaci! (G, 468)³²

³² Vidjeti druge gazele koji govore u nešto širem potezu o licemjerstvu i lažnoj pobožnosti pod sljedećim brojevima: 5, 11, 128, 173, 200, 208, 336, 370, 396, 409, 413, 477, 483.

U vrtlogu lažne pobožnosti, licemjerja, prijetvornosti, borbi za položaj i ličnu korist, podmetanjâ drugima i gloženjâ, ovaj pjesnik iz Širaza je pustio svoj krik koji čujemo i u našem vaktu.

حارس دوبرافاتس

أشعار حافظ شيرازي عن النفاق - صيحة زمان من أزمنة

جريا على آثار الأهمية التي تنسبها تعاليم الإسلام إلى الصدق والإخلاص ومنع الرياء يخاطب حافظ شيرازي، وهو أحد أشهر شعراء الفرس، بأشعاره ظاهرة النفاق. أما هذه المقالة فبعد أن أتى المؤلف بمقدمتها خصص لمحة قصيرة إلى لغة شيرازي وذلك لتسهيل متابعة وفهم ما اقتبس من أشعاره، والتي هي عبارة إما عن الانتقاد للمتمكنين من رجال الدين والكاذبين من المتصوفين وإما عن الانتقاد الذاتي والمداواة من النفاق، وعند ذلك يدعو هذا الشاعر الفارسي باستمرار إلى الحب كأفضل دواء للنفاق. والتجأ صاحب المقالة عند الكتابة بأعلى حد ممكن إلى الاقتباس من أقوال الشاعر نفسها، ولذا فإن معظم النص في المقالة مؤلف من أبياته الخالدة وهي متردية برداء اللغة البوسنية.

Haris Dubravac

Hāfiz Širāzī on Hypocrisy - The Cry of One Time

Summary

Following the significance that the teachings of Islam attach to sincerity, and thus to the suppression of hypocrisy, one of the greatest Persian poets - Hāfiz Širāzī, addresses in his verses the phenomenon of hypocrisy. After the introduction, the author briefly reviews Hāfiz's language and understanding of it to make it easier to walk through the above verses. They are divided into those that criticize the religious establishment and false Sūfis, and those that point to self-criticism and the treatment of hypocrisy, with this Persian poet regularly referring to love as the best remedy for hypocrisy. The author tried to use Širāzī's words to the greatest extent, so the large part of this text consists of poet's imperishable lines in the guise of the Bosnian language.

Svršenici i svršenice naših medresa u 2020. godini

Gazi Husrev-begova medresa - Sarajevo

Svršenici: IVa

Alibabić Kenan, Ljubljana
Aljović Alem, Sarajevo
Arifagić Tarik, Kozarac
Begović Abdulah, Gornji Vakuf – Uskopje
Berbić Faris, Kiseljak
Čolaković Vedad, Vogošća
Čoraj Hamza, Sarajevo
Gagula Ismail, Visoko
Hadžić Abdurahman, Doboj Istok
Hadžić Fatih, Sarajevo
Halilović Abdulah, Sarajevo
Halilović Elmin, Goražde
Hodžić Davud, Sarajevo
Islamović Davud, Sarajevo
Jusić Halid, Visoko
Karajbić Abdulah, Maglaj
Kavazović Osman, Gradačac
Kohnić Tarik, Sarajevo
Korić Ali, Sarajevo
Mahmutović Eldin, Sarajevo
Meša Ferhat, Fojnica

Pajalić Abdurahman, Sarajevo
Suljević Harun, Sarajevo
Sušić Hamza, Hadžići
Zahirović Naser, Kakanj
Ždralović Ismar, Sarajevo

Razrednik
Salih Haušić

Svršenici: IVb

Ahmetagić Imran, Sarajevo
Berbić Ahmed, Kakanj
Buljubašić Ahmed, Sarajevo
Čolaković Nedžmin, Kiseljak
Delić Zakir, Tešanj
Fattah Omar, Sarajevo
Gulamić Azzam, Zenica
Hadžirić Enes, Maglaj
Hamidović Bilal, Sarajevo
Huskić Sinan, Zavidovići
Küçükaytekin Abdullah Samil, Sarajevo
Kukuljac Ernad, Sarajevo
Lendo Ramiz, Novi Travnik

Malkić Osman, Sarajevo
Muhammed Abdulah, Ž. Polje - Žepče
Mujezin Vildan, Sarajevo
Mulahusejnović Ahmed, Modriča
Pirija Tarik, Sarajevo
Ramić Fetah, Srebrenica
Spahović Ahmed, Tešanj
Šadinlija Ahmed, Sarajevo
Šarić Almir, Hadžići
Šorlija Ervin, Sarajevo
Šošić Ismail, Sarajevo
Zukić Emin, Visoko

Razrednik:
Hajrudin Mešić

Svršenice: IVc

Ademović Emina, Sarajevo
Ademović Sinana, Sarajevo
Bajrić Selma, Kakanj
Bećirović Selma, Brčko
Begić Rumejsa, Sarajevo
Berbić Emina, Kiseljak
Čaušević Amila, Goražde
Dervišić Amina, Jajce
Dževlan Amina, Sarajevo
Hasak Šejma, Tešanj
Hurem Naila, Fojnica
Kadribegović Sumeja, Sarajevo
Kadrić Fatima, Sarajevo
Klisura Esmā, Sarajevo
Kozlić Amina, Vareš
Kukan Dželila, Sarajevo
Latifović Saima, Vogošća
Maksumić Nedžma, Sarajevo
Mujak Lamija, Konjic
Mustafić Salihā, Vareš
Nezirovac Selma, Slovenija
Nezirović Lamija, Konjic
Oputar Amila, Sarajevo
Osmanović Eldina, Ilijaš
Osmić Dženisa, Kiseljak
Pašalić Adna, Sarajevo

Petrovac Esmā, Konjic
Salković Sara, Novi Pazar – R. Srbija
Tabaković Emina, Ilijaš
Višća Lamija, Vogošća
Zubača Emina, Vareš

Razrednica:
Maida Vuković Džakmić

Svršenice: IVd

Behlil Amila, Kiseljak
Bekrić Almina, Tešanj
Bošnjak Maida, Sarajevo
Brkanović Amina, Kiseljak
Brković Hafsa, Sarajevo
Čengić Hatidža, Sarajevo
Čolaković Nasiha, Olovo
Dizdarević Jakuta, Zenica
Džihan Lejla, Hadžići
Hamidović Nedžma, Sarajevo
Hasić Maida, Sanski Most
Herić Ilma, Konjic
Hodžić Aida, Švicarska
Hodžić Sajra, Tešanj
Hrgić Elmedina, Vogošća
Hurem Emina, Fojnica
Kapetanović Lejla, Bijelo Polje
Kovač Aida, Goražde
Kurtović Amera, Sarajevo
Maati Amina, Sarajevo
Malanović Selma, Travnik
Maslo Amna, Sarajevo
Mehić Sumeja, Fojnica
Mušanović Merjema, Sarajevo
Mušibegović Lejla, Fojnica
Nil Betul, Sarajevo
Osmanović Irma, Ilijaš
Salihović Larisa, Sarajevo
Sulejmani Emina, Vogošća
Tokmić Lejla, Tešanj
Valjevac Sumeja, Ilijaš

Razrednica:
Maida Ćerimović

JU medresa „Džemaludin-ef. Čaušević“ Cazin

Svršenici: IVa

Durić Abdulmelik, Velika Kladuša
Džehverović Benjamin, Cazin
El- Merdud Abdurahman, Sanski Most
Frendi Ahmed, Bužim
Harčević Harun, Bosanska Krupa
Hukić Selman, Cazin/ Rijeka
Kajtezović Ibro, Prijedor
Kapić Ibrahim, Cazin
Kličić Eldin, Cazin/ Rosenheim
Kržalić Mesud, Cazin
Kurtović Belmin, Bihać
Mulalić Amir, Bužim
Mušić Zejd, Bosanska Krupa
Muzaferović Omer, Bosanska Krupa
Nadarević Ilhan, Cazin
Nadarević Muhamed, Velika Kladuša
Novkinić Harun, Bosanska Krupa
Nuhanović Emanulah, Cazin
Rekić Sejman, Cazin

Razrednik:
Abdullah Benić

Svršenice: IVb

Bajrektarević Sajma, Bužim
Borić Sara, Cazin
Burzić Ilma, Bužim
Cazinkić Fatima, Bužim
Duraković Samra, Cazin
Harčević Amra, Bosanska Krupa
Hodžić Bilal, Cazin
Kaljiković Amir, Cazin
Kozlica Fatima, Bihać
Livaković Esma, Bužim
Muminović Sara, Bužim
Pehlić Aldin, Bužim
Puškar Sumeja, Cazin
Šahinović Ismail, Bužim
Šišić Sara, Bužim

Toromanović Arifa, Cazin
Zulić Šejma, Bihać

Razrednica:
Sabaheta Kudić

Svršenice: IVc

Aldžić Sumejja, Bužim
Alešević Amra, Bužim
Atajić Minela, Bosanska Kupa
Babić Ajša, Bihać
Bećirević Amina, Cazin
Dedić Kadifa, Bužim
Hadžalić Amna-Zejneb, Cazin
Hadžić Ajla, Prijedor
Hamulić Emina, Cazin
Jušić Ilhana, Velika Kladuša
Kapić Amina, Cazin
Kendić Amira, Cazin
Krkalić Azra, Bužim
Miskiće Esma, Velika Kladuša
Muratović Selma, Bužim
Ogrešević Adna, Cazin
Ogrešević Ilma, Bihać
Talić Minela, Cazin
Velić Adna, Bosanska Kupa

Razrednica:
Mirsada Pašić

Elči Ibrahim-pašina medresa u Travniku

Svršenici: IVa

Bešić Fadil, Gornji Vakuf
Buljina Amer, Travnik
Buljina Harun, Busovača
Buljina Irhad, Bugojno
Dautović Malik, Travnik
Hadžić Senad, Travnik
Hodžić Ismet, Travnik
Hodžić Šefik, Travnik
Ješilović Ibrahim, Jajce
Kokić Abdulah, Donji Vakuf
Kokić Hamza, Travnik
Kozar Harun, Travnik
Ljevaković Ahmed, Travnik
Mecavica Emin, Jajce
Nasup Abdullah, Travnik
Nourallah Anas, Bugojno
Nuspahić Musa, Bugojno
Omanović Amar, Bugojno
Omeragić Usume, Novi Travnik
Patković Harun, Vitez
Pilav, Ahmed, Bugojno
Tatarević Arnel, Jajce
Tekešić Mirnes, Salzburg, Austrija

Razrednica:
Admira Karadža

Svršenici: IVb

Aganović Jusuf, Žepče
Baručija Ahmed, Zenica
Bećirović Abdulah, Prnjavor
Bećirović Hamza, Žepče
Buljina Abaz, Busovača
Burkić Bekir, Zavidovići
Davarović Senid, Teslić
Delić Zejd, Prijedor
Dubičanac Mirza, Gradiška
Đozović Anur, Ilidža
Đulan Sedin, Zenica

Efendić Namir, Žepče
Efendić Vehbija, Željezno Polje
Juhić Ibrahim, Zenica
Kadrić Emrah, Zenica
Karalić Evel, Zenica
Karašin Adnan, Bugojno
Kendić Sakib, Žepče
Muharemović Bedrudin, Zenica
Purak Malik, Žepče
Ridžal Malik, Žepče
Sinanović Hamza, Žepče
Ševkić Jusuf, Teslić
Šiljić Ibrahim, Lukavica

Razrednica:
Enisa Kadrić

Svršenice: IVc

Avdić Anisa, Zenica
Avdić Lejla, Zenica
Babić Amna, Zenica
Brdarević Lamija, Zenica
Buljubašić Lamija, Zavidovići
Buljubašić Merima, Zenica
Čamdžić Aldina, Zenica
Čančar Ajla, Zenica
Dizdarević Umihana, Žepče
Fejzić Sabiha, Zenica
Gačić Amina, Zenica
Golić Subhija, Vitez
Gračić Amina, Zenica
Halilović Sara, Zenica
Kadić Amina, Zenica
Mujetekić Amina, Zenica
Mujkić Fata, Žepče
Osmančević Adelisa, Vitez
Osmančević Zerina, Busovača
Patković Mubina, Sanski Most
Pivić Rabija, Zenica
Sinanović Rumejsa, Nemila
Skomorac Adela, Zavidovići

Skopljak Ismihana, Zenica
Tatar Amina, Zenica
Tutnjić Amila, Kotor Varoš
Zulić Elvina, Kotor Varoš

Razrednica:
Aida Džulabić

Svršenice: IVd

Bajrić Sumeja, Ilijaš
Bećirović Merima, Žepče
Čelam Zejneba, Travnik
Čolić Medina, Bugojno
Dervišić Hana, Travnik
Dogan Safija, Zenica
Durmo Esmā, Novi Travnik
Duvnjak Muanisa, Travnik
Hadžibegović Fatima, Travnik
Hadžić Senida, Vitez

Haskić Unejsa, Travnik
Hečimović Lamija, Nemila
Imamović Mersudina, Travnik
Indžić Kanita, Zenica
Kahriman Adina, Travnik
Karić Nedžmija, Donji Vakuf
Kelić Adna, Zenica
Kozlić Vahdeta, Travnik
Malanović Zilka, Travnik
Omerdić Asmira, Fojnica
Pugonja Armina, Nemila
Spahić Edna, Novi Travnik
Šeper Lejla, Travnik
Šiljak Hana, Travnik
Tarakčija Merima, Žepče
Vereget Adelisa, Jajce
Zahirović Raida, Novi Travnik

Razrednica:
Dženita Ajanović-Muratović

Berham-begova medresa – Tuzla

Svršenici: IVa

Alić Armin, Kalesija
Arnautović Muamer, Janja
Baković Ensar, Brčko
Bašić Faruk, Tuzla
Bešić Almin, Gradačac
Dedić Armin, Sapna
Đonlić Emar, Gradačac
Halilbašić Belmin, Živinice
Halilović Salkan, Sapna
Hrnjić Ahmed, Srebrenik
Imamović Faris, Lukavac
Jagodić Sead, Živinice
Jašarević Emir, Živinice
Kahrić Muhamed, Živinice
Kapić Elvis, Tešanj
Mahmutović Abdullah, Živinice
Mahovkić Vedad, Lukavac

Mehmedčehajić Emir, Gradačac
Memić Omer, Gračanica
Mešić Muhamed, Tešanj
Muratović Enes, Kalesija
Muratović Hamed, Doboj Jug
Nezić Nasir, Gradačac
Rahmanović Emil, Banovići
Rakovac Mirza, Tuzla
Selimović Dino, Slovenija
Smajlović Mudžahid, Živinice
Sprečak Mustafa, Tešanj
Šabanović Safet, Tešanj
Šiljić Abdulah, Doboj Istok

Razrednik IVa:
Spahić Samir

Svršenici: IVb

Alić Muharem, Kalesija
Bajramović Aldin, Brčko
Delić Belmin, Kalesija
Halilović Aldin, Kalesija
Hasanović Muhamed, Sapna
Huremović Malik, Tuzla
Huskanović Adnan, Gračanica
Ibrahimović Said, Živinice
Ibrahimović Smajo, Srebrenik
Karić Saudin, Brčko
Klapić Eldar, Živinice
Kopčalić Isa, Brčko
Malkić Armin, Živinice
Mehmedović Adnan, Tuzla
Mehmedović Ensar, Sapna
Mrkonjić Abdullah, Zavidovići
Muminović Hasanaga, Kladanj
Muškić Mirzet, Lukavac
Omerović Davud, Lebnitz, AUT
Orić Nermin, Srebrenica
Ramić Senahid, Tešanj
Sakić Dženan, Zvornik
Sendić Teufik, Gračanica
Sinanović Almedin, Kalesija
Sinanović Husmin, Kalesija
Smajlović Muhidin, Sapna
Spahić Semir, Gračanica
Špijodić Zejd, Gradačac
Tokalić Amel, Kladanj
Tursunović Senad, Živinice
Vejszović Hajrudin, Živinice

Razrednik IVb:
Jusufović Kemal

Svršenici: IVc

Abd el Rahman Aziza, Tuzla
Agić Merjem, Živinice
Bečić Belkisa, Kalesija
Bešić Rešida, Gračanica
Čičkušić Amina, Živinice
Džananović Hajrunisa, Srebrenica

Fatić Enida, Tešanj
Halidović Medina, Gračanica
Hasanović Adna, Sapna
Husanović Nudžejma, Gradačac
Huskić Almedina, Gračanica
Ibrahimbegović Kanita, Srebrenik
Jukić Emra, Srebrenik
Karić Ajla, Gračanica
Krajinović Dženita, Tuzla
Medić Adisa, Brčko
Medić Meliha, Brčko
Mehmedović Mirha, Tuzla
Mešić Dženana, Kalesija
Murati Azra, Lukavac
Murselović Lejla, Lukavac
Mustafić Medina, Gračanica
Nuhanović Zineta, Lukavac
Nurikić Osmana, Gračanica
Osmanović Ajla, Austrija
Poljić Ajla, Živinice
Sakić Nudžejma, Kalesija
Sinanović Almina, Zavidovići
Smajić Melika, Tešanj
Stupar Nadira, Lukavac
Šabanović Ilma, Brčko
Turnadžić Nudžejma, Srebrenik
Tursunović Belmina, Brčko
Velić Suada, Bratunac
Zlatić Belma, Brčko

Razrednica:
Fazlović Azra

Svršenice: IVd

Ahmetović Melisa, Brčko
Alagić Esmā, Lancaster, USA
Badžić Amina, Gračanica
Bošnjak Lejla, Tešanj
Ćosić Biba, Zvornik
Dervišević Džehva, Živinice
Gutić Dženeta, Bijeljina
Hadžić Emina, Brčko
Hadžić Semina, Brčko

Hamidović Edina, Wethersfield, USA
Hasanbašić Selsebil, Tuzla
Husarić Elma, Srebrenik
Huskić Ajla, Gradačac
Imamović Esmā, Tuzla
Kadribašić Dženita, Gračanica
Kulović Mujesera, Gračanica
Ljeskovića Alija, Srebrenica
Mašić Zehra, Živinice
Mehinbašić Dženita, Gračanica
Mehmedović Melika, Čelić

Mujezinović Amela, Banovići
Noćić Amra, Sapna
Omerović Mirha, Kladanj
Skula Merjem, Doboj Jug
Smajić Selma, Tešanj
Spahić Amina, Tuzla
Tokić Aiša, Lukavac
Tokić Zerina, Gradačac
Zlatić Kadira, Brčko

Razrednica:
Hatunić Emina

Medresa „Osman ef. Redžović“ Veliko Čajno, Visoko

Svršenici: IVa

Alijagić Hamza, Visoko
Akšamović Amer, Fojnica
Alispahić Elvir, Zenica
Arnaut Adem, Zenica
Bukva Dževad, Ilijaš
Čeliković Imran, Kakanj
Đokić Senad, Kakanj
Goralija Nermin, Kakanj
Hodžić Alija, Sarajevo
Husić Usama, Visoko
Isaković Ahmed, Zenica
Karalić Belmir, Kiseljak
Kečić Velid, Visoko
Kriještorac Malik, Visoko
Lužić Velid, Zenica
Malatić Imran, Visoko
Muslija Emir, Visoko
Mušibegović Kenan, Visoko
Ormanović Ajdin, Zenica
Pašanbegović Samir, Zenica
Raščić Sidik, Sarajevo
Selimović Harun, Kakanj
Suljić Naser, Visoko
Šabić Admin, Visoko
Šaćirović Adem, Tešanj
Šuvalić Samed, Zenica

Razrednik:
Muhamed Mušibegović

Svršenice: IVb

Baković Dženeta, Sarajevo
Bektić Fatima, Kladanj
Čelenka Sukejna, Zenica
Džafić Elma, Visoko
Haračić Mirha, Visoko
Hašimović Mubina, Visoko
Hodžić Zuhra, Visoko
Hodić Saudina, Zenica
Husika Adna, Kakanj
Huskić Ajla, Žepče
Ibrahimspahić Amina, Kakanj
Jahić Berina, Zenica
Lemeš Amina, Visoko
Memišević Zerina, Sarajevo
Mudrov Medina, Tešanj
Mujić Aida, Kakanj
Neimarlija Ifeta, Zenica
Sejmenović Sumeja, Zavidovići
Šišić Amina, Visoko
Zerdo Lamija, Visoko

Razrednik:
Amela Šahinović

Karađoz-begova medresa u Mostaru

Svršenici: IVa

Bajrić Aldin, Visoko
Brkić Haris, Konjic
Buljubašić Jusuf, Zavidovići
Cero Benjamin, Konjic
Gološ Hasan, Mostar
Hrgić Afan, Sarajevo
Hrgić Amar, Sarajevo
Hujdur Kerim, Prozor
Husić Armin, Brčko
Keskin Said, Mostar
Lizde Ensar, Mostar
Maksumić Belmin, Mostar
Marić Ilham, Mostar
Mekanić Mustafa, Milići
Merzić Mirza, Mostar
Mezit Kenan, Mostar
Šćuk Benjamin, Prozor
Šehić Harun, Mostar
Šuta Haris, Mostar
Topalović Bilal, Livno

Razrednik:
Šefko Tinjak

Svršenice: IVb

Alam Amna, Mostar
Bajrić Aldina, Visoko
Bešić Merisa, Jablanica
Butković Dženana, Živinice
Čevra Sumeja, Čapljina
Čolak Zijada, Konjic
Čomaga Almedina, Konjic
Filan Aiša, Gornji Vakuf
Gološ Harisa, Mostar
Gvozden Lejla, Gornji Vakuf
Hodžić Emina, Sarajevo
Jazvin Amira, Konjic
Jazvin Emira, Konjic
Kovačević Dalila, Prozor
Kuko Merima, Gornji Vakuf

Landžo Elma, Konjic
Macić Elda, Konjic
Marić Lejla, Mostar
Omerika Hana, Mostar
Proho Hurija, Jablanica
Rabjić Hedija, Gornji Vakuf
Šehić Binas, Zavidovići
Šić Smaila, Bugojno
Šijak Alema, Gornji Vakuf
Šošić Dula, Gornji Vakuf
Šišić Lamija, Konjic
Žiko Ilma, Konjic

Razrednica:
Ramiza Bandić Kafadar

Svršenici: IVc

Bašić Enver, Mostar
Bikić Abdulah, Brčko
Cikotić Hamza, Mostar
Čelenka Bejnamin, Zenica
Čolak Eldar, Mostar
Ćorić Aldin, Mostar
Dilberović Mirnes, Mostar
Džafić Imran, Mostar
Đulić Nihad, Mostar
Hodžić Enes, Brčko
Hrnjica Edis, Konjic
Kosović Mustafa, Mostar
Nišić Damir, Živinice
Pobrić Alija, Mostar
Pezić Alem, Mostar
Pintul Ismail, Mostar
Redžović Ibrahim, Mostar
Šipković Adis, Mostar
Šunje Arman Nur, Mostar
Zukić Ines, Konjic

Razrednik:
Aldin Boškailo

Medresa „Gazi Isa-beg“ Novi Pazar

Svršenici: IVa

Ademović Amar, Tutin
Ajanović Muhamed, Pljevlja
Arifi Anel, Prizren
Arifović Amil, Novi Pazar
Arslanović Faris, Novi Pazar
Arslanović Ensar, Novi Pazar
Avdović Ajet, Sjenica
Bećirović Iljaz, Novi Pazar
Bećirović Anes, Novi Pazar
Brakmić Emil, Novi Pazar
Dacić Ahmed, Rožaje
Fehratović Samir, Novi Pazar
Fijuljanin Mehmed, Novi Pazar
Hadrović Kemal, Novi Pazar
Hadžić Senaid, Novi Pazar
Karišik Mirsad, Sjenica
Karišik Emil, Sjenica
Karišik Ermedin, Sjenica
Martinović Emir, Bijelo Polje
Muratović Denis, Petnica
Murić Mersudin, Rožaje
Šehović Rijad, Prijepolje
Šutković Edin, Rožaje
Ujkanović Amsal, Tutin
Zukorlić Emin, Tutin

Razrednik:
Asmir Crnovršanin

Svršenice: IVb

Ahmetović Belkisa, Novi Pazar
Alić Almasa, Novi Pazar
Aljović Anida, Novi Pazar
Bačićanin Semra, Novi Pazar
Balićevac Muhidina, Prijepolje
Baltić Almira, Sjenica
Čolović Elma, Skoplje
Demirović Sajma, Tutin
Demirović Lejla, Novi Pazar

Duljević Kadira, Novi Pazar
Društinac Revda, Novi Pazar
Dreković Semra, Tutin
Eminović Aiša, Novi Pazar
Fehratović Šejla, Novi Pazar
Kačapor Elmedina, Tutin
Lošović Medina, Novi Pazar
Ljajić Aldina, Novi Pazar
Ljajić Ajla, Novi Pazar,
Međedović Basila, Novi Pazar
Muratović Ernela, Sjenica
Nurović Merisa, Novi Pazar
Nurović Maida, Novi Pazar
Nurović Kanita, Novi Pazar
Paljević Sajda, Novi Pazar
Sejdović Lejla, Sjenica
Sinanović Belkisa, Novi Pazar
Ugljanin Mubina, Novi Pazar
Vusljanin Almira, Novi Pazar
Vejselović Ezana, Novi Pazar

Razrednica:
Šemsa Plojović

Svršenice: IVc

Dacić Drita, Rožaje
Džudžević Elma, Rožaje
Fejzić Belma, Rožaje
Feković Dženeta, Tutin
Halilović Anela, Rožaje
Murić Ajla, Rožaje
Murić Almira, Rožaje
Murić Dženana, Rožaje
Murić Emina, Rožaje
Škrijelj Sara, Rožaje

Medresa “Mehmed Fatih “ - Podgorica

Svršenici: IVa

Abazaj Omar, Berane
Agović Eldin, Berane
Bećiragić Hamza, Rožaje
Bralić Afrim, Berane - Rožaje
Burdžović Seid, Podgorica
Burdžović Zijad, Podgorica
Dizdarević Miralem, Podgorica - Tuzi
Erović Asad, Bijelo Polje
Fejzić Elvis, Rožaje
Feleć Velid, Rožaje
Halilović Kerim, Bijelo Polje
Halilović Rešad, Rožaje
Kalač Rejhan, Bar
Krnić Medin, Podgorica - Tuzi
Lekić Omar, Cetinje-Tuzi
Mašović Tarik, Novi Pazar
Mehović Muhamed, Berane
Mujević Semin, Berane - Rožaje
Murić Hasib, Rožaje
Nurković Ševal, Berane - Rožaje
Omeragić Tahir, Plav - Gusinje
Pepić Benjamin, Podgorica - Tuzi
Ramović Bakir, Podgorica - Tuzi
Šabotić Aldin, Podgorica
Topuzović Medžid, Bijelo Polje

Razrednik:
Ernad Redžepović

Svršenici: IVb

Al Mafalha Ansam, Priština
Bećović Amar, Podgorica - Tuzi
Bećović Rabija, Podgorica - Tuzi
Dermaja Behadir, Brescia - Ulcinj
Djoković Naida, Podgorica - Tuzi
Đoković Anesa, Podgorica - Tuzi
Đoković Arta, Podgorica - Tuzi
Đoković Elma, Podgorica - Tuzi
Drešević Mensur, Podgorica - Tuzi

Duraković Ajdina, Bar - Ulcinj
Ljuljanović Aferdita, Podgorica - Tuzi
Micović Esmir, Podgorica - Tuzi
Niković Amina, Podgorica - Tuzi
Niković Saljha, Podgorica - Tuzi

Razrednik:
Šemsudin Đoković

Svršenice: IVc

Adžović Dina, Pariz - Tuzi
Agović Minela, Berane - Podgorica
Bašini Adela, Prizren
Becić Emsela, Podgorica - Tuzi
Bektešević Elma, Podgorica - Tuzi
Drešević Lejla, Kalifornija - Tuzi
Gutić Ajeta, Podgorica
Hadžijić Lejla, Berane - Plav
Kočan Melisa, Podgorica
Kreponić Esmira, Podgorica - Tuzi
Krnić Rukija, Podgorica - Tuzi
Krnić Samira, Podgorica - Tuzi
Kuljići Almira, Prizren
Luković Ajla, Plav
Luković Alberina, Plav
Malagić Edina, Prijepolje - Tuzi
Padović Fatima, Podgorica - Tuzi
Piranić Selma, Podgorica - Tuzi
Rastoder Šejla, Podgorica
Taljanović Adelisa, Podgorica
Turković Nejla, Podgorica

Razrednica:
Vaida Drešević

Svršenice: IV (Rožaje)

Dacić Edina, Rožaje
Dučić Adelisa, Berane - Plav
Fejzić Amela, Rožaje

Hot Amila, Rožaje
Murić Anisa, Rožaje
Nurković Amina, Istanbul- Rožaje
Nurković Anita, Rožaje
Nurković Dženeta, Rožaje
Nurković Dženisa, Rožaje
Pitić Džejlja, Bar- Rožaje

Razrednica:
Amela Kardović

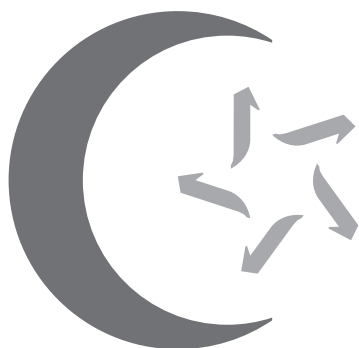
Medresa / Islamska gimnazija „Dr. Ahmed Smajlović“ – Zagreb

Emina Arifagić, Zagreb
Nejla Baltić, Sisak
Šejma Blažević, Kozarac
Sumea Duraković, Cazin
El-Kerim Dželilović, Konjic
Aida Đogić, Slunj
Najda Đogić, Slunj
Benjamin Fejzić, Zadar
Melisa Hadžić, Vrbanja
Iman Hađiarapović, Zagreb
Alhena Hevešević, Pula
Ajla Huskić, Kozarac
Erika Jakupović, Potpićan

Ubeida Mehmedović, Zagreb
Merisa Merseli, Gostivar
Fatima Osmić, Zavidovići
Harun Rahmanović, Kiseljak
Sarah Ramić, Prijedor
Abdulrahman Salem, Alep
Hamza Salem, Alep
Ahmet Kemal Serdar, Tekirdag
Amil Smajić, Zagreb
Sumeja Žigić, Kostajnica

Razrednik:
Idriz Hasanović

Službeni dio

Aktivnosti Vijeća muftija

Broj: 04-1-176-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Tufekčić Fikret, sin Bege, iz Puračića može, za potrebe džemata Gnojnica, Medžlis IZ Puračić, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1645 zv. „Igrište“, voćnjak 3. klase ukupne površine 1105 m² u pl. br. 1074 K.O. Gnojnica uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Puračić – Vakuf džemata Gnojnica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Puračić i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-177-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Tufekčić Dževad, sin Omera, iz Puračića može, za potrebe džemata Gnojnica, Medžlis IZ Puračić, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1643 zv. „Igrište“, pašnjak 4. klase ukupne površine 755 m² u pl. br. 1161 K.O. Gnojnica uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Puračić – Vakuf džemata Gnojnica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Puračić i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-178-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Tufekčić Hajrudin, sin Ibrahima, iz Puračića može, za potrebe džemata Gnojnica, Medžlis IZ Puračić, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1644/1 zv. „Igrište“, oranica/njiva 7. klase ukupne površine 925 m² i k.č. br. 1644/2 zv. „Igrište“, voćnjak 3. klase ukupne površine 330 m² upisane u pl. br. 2230 K.O. Gnojnica uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Puračić – Vakuf džemata Gnojnica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Puračić i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-179-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.
30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Medžlis IZ Jablanica, može za potrebe izgradnje vjerskog objekta, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 2567/13, zv. „Zlate“, pašnjak 4. klase ukupne površine 638 m² upisane u zk.ul. br. 215 K.O. Jablanica uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Jablanica – Vakuf Medžlisa Jablanica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Jablanica i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-180-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.
30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hećimović Kada, kći Muje, iz Mionice III kod Gradačca može, za potrebe formiranja mezarja džemata Mahmut Mahala, Medžlis IZ Gradačac, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 498, zv. „Džakulićka“, ornica/njiva 5. klase ukupne površine 6443 m² upisane u pl. br. 1020 K.O. Donji Lukavac uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Gradačac – Vakuf džemata Mahmut Mahala.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Gradačac i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-181-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.
30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Aganović Sabiha i Aganović Ibrahim mogu, za potrebe školovanja djece, Medžlisa IZ Tuzla, uvakufiti svoju nekretninu, jednosoban stan označen kao k.č. br. 3504, koji se nalazi u ulici Ismeta Mujezinovića br. 57, sprat V, stan broj 22, a sastoji se od 1 sobe, kuhinje i ostalih pomoćnih prostorića, ukupne površine od 43,00 m² upisan u zk. ul. br. 13690 K.O. Tuzla II, sa zadržavanjem prava doživotnog korištenja (ususfructus) navedene parcele. Predmetna nekretnina ima se uknjižiti na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Tuzla– Vakuf Medžlisa Tuzla.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Tuzla i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-182-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.
30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj re-

dovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hromo Nusret, sin Mustafe, iz Sarajeva može, za potrebe džemata Kovači-Hrasnica, Medžlis IZ Sarajevo, uvakufiti svoj porodični dvosoban stan označen kao k.č. br. 2515/1, koji se nalazi u Ilidži ulica Sabita Užičanina broj 32. u prizemlju stan br. 17, a sastoji se od 2 sobe, kuhinje i pomoćnih prostorija ukupne površine 66 m² upisan u zk. ul. br. 2515 K.O. Ilidža, sa zadržavanjem prava doživotnog korištenja navedenog stana. Predmetna nekretnina ima se uknjižiti na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Sarajevo – Vakuf džemata Kovači-Hrasnica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Sarajevo i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-183-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Kukuruzović Refija, kći Ahmeda, iz Lukavca Gornjeg kod Gradačca može, u ime rahmetli roditelja Omeragić Ahmeda i Naile za potrebe džemata Omeragići, Medžlis IZ Gradačac, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 43 (FBIH/RS) 2/4, zv. „Kruševica“, ornica/njiva 3. klase ukupne površine 5896 m² upisane u pl. br. 1088 K.O. Sibovac uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Gradačac – Vakuf džemata Omeragići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Gradačac i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-184-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Mujić Bekrija, sin Muniba, iz Puračića može, za potrebe džamije u Gornjem Šepku, Medžlis IZ Zvornik, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 1272 zv. „Potok“, njiva 6. klase ukupne površine 2907 m² i k.č. br. 1272 zv. „Potok“, njiva 7. klase ukupne površine 1112 m² upisane u pl. br. 332/7 K.O. Šepak uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Zvornik – Vakuf džamije u Šepku.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Zvornik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-185-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Spahić Faketa, kći Ferida, iz Kalesije može, za potrebe džemata Rainici Donji, Medžlis IZ Kalesija, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 2342/1 zv. „Kruška“, oranica/njiva 5. klase ukupne površine 2214 m², k.č. br. 2342/2 zv. „Kruška“, oranica/njiva 5. klase ukupne površine 1933 m² i k.č. br. 2342/3 zv. „Kruška“, oranica/njiva 5. klase ukupne površine 3011 m² upisane u pl. br. 4580 K.O. Rainici Donji uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kalesija– Vakuf džemata Rainici Donji.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifi izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Kalesija i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-186-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Pjanić Ibro, Pjanić Sejid, Mujkić Ajša rođ. Pjanić i Rizvić Lutvija rođ. Pjanić mogu, za potrebe džemata Rainici Gornji, Medžlis IZ Kalesija, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u omjeru 6/24 na zemljišnim parcelama označenim kao k.č. br. 868 zv. „Igrište“, šuma 4. klase ukupne površine 800 m² i kao k.č. br. 961 zv. „Kućište“, oranica/njiva 6. klase ukupne površine 1554 m² upisane u pl. br. 2872 K.O. Miljanovac uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kalesija – Vakuf džemata Rainici Gornji.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Kalesija i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-187-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Džematski odbor džemata Brežani može, za potrebe proširenja mezarja džemata Brežani, Medžlis IZ Kakanj, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1158 zv. „Stop“, oranica/njiva 2. klase ukupne površine 1007 m² upisane u pl. br. 324 K.O. Brežani uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Kakanj– Vakuf džemata Brežani.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Kakanj i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-188-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da „Neformalna grupa Bošnjaka u Dijaspori – Vakuf za Srebrenicu“ mogu, za potrebe Medžlisa IZ Srebrenica, uvakufiti svo-

ju nekretninu označenu kao k.č. br. 301/3 zv. „Mlinište“, bz. 1 stambeno posl. Zgrada površine 274 m² u A1 listu poduložak 14 označen kao jednosoban stan površine 33 m², Sp 3, odnosno jednosoban stan broj 12 na 3. spratu, ulaz I, površine 32,91 m² (tlocrtna površina 32,91 m²), izgrađen na k.p. 83/31, upisanoj u List nepokretnosti br: 72 K.O. Srebrenica, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Srebrenica – Vakuf Medžlisa Srebrenica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Srebrenica i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-189-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Pozderović Mustafa, sin Emina, iz Banovića može, za potrebe izgradnje mekteba Grivice – centar u džematu Grivice, Medžlis IZ Banovići, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1285/3 zv. „Lukićevac“, livada 2. klase ukupne površine 74 m² upisane u zk. ul. br. 594 K.O. Grivice uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Banovići – Vakuf džemata Grivice.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Banovići i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-190-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Ramić Ahmet, sin Rame, iz Konjica može, za potrebe džemata Brđani, Medžlis IZ Konjic, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 642 zv. „Okućnica“, dvorište ukupne površine 325 m² i stambena zgrada ukupne površine 57 m² upisane u pl. br. 183 K.O. Brđani uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Konjic – Vakuf džemata Brđani.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Konjic i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-191-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Grbić Hasan, sin Nezira, iz Rovaša može, za potrebe formiranja mezarja Medžlisa IZ Vlasenica, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 442/1 zv. „Kućište“, voćnjak 4. klase ukupne površine 2033 m² upisane u pl. br. 378 K.O. Rovaši uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Vlasenica – Vakuf Medžlisa Vlasenica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija za predmetno uvakufljenje i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Vlasenica i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-192-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Mujić Mujo, Mujić Fejza i Habibić Hasiba rođ. Mujić, iz Novog Travnika mogu, za potrebe džemata Lisac, Medžlis IZ Novi Travnik, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu 1/3 na zemljišnoj parceli označenoj kao k.č. br. 1278/3 zv. „Demirovica“, šuma 3. klase ukupne površine 12512 m2 upisane u pl. br. 516 K.O. Opara uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik – Vakuf džemata Lisac.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Novi Travnik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-193-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Omeragić Sejo, Omeragić Rešad, Omeragić Ismet i Omeragić Idriz, iz Novog Travnika mogu, za potrebe džemata Čakići, Medžlis IZ Novi Travnik, uvakufiti svoje suvlasničke dijelove u udjelu $\frac{1}{4}$ na zemljišnoj parceli označenoj kao k.č. br. 1511/1 zv. „Lazina Bašta“, voćnjak 4. klase ukupne površine 256 m² upisane u pl. br. 259 K.O. Rankovići uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik – Vakuf džemata Čakići.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifima izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Novi Travnik i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-194-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Hasanović Abdulah, sin Osmana, iz Teočaka može, u svoje ime, ime svoje supruge Bejde rođ. Bilalić – kćerke rah. Behrije i svog oca rah. Osmana i majke rah. Tife za potrebe džemata Sniježnica, Medžlis IZ Teočak, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 8351 zv. „Mehići“, oranica/njiva 7. klase ukupne površine 6663 m² upisane u pl. br. 698 K.O. Teočak uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Teočak – Vakuf džemata Sniježnica.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Teočak i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-195-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.
30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Kadrić Alija, sin Mustafe, iz Gračanica kod Visokog može, za potrebe mekteba u Prhinju, Medžlis IZ Gračanica kod Visokog, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 1326/2 zv. „Bašća“, dvorište ukupne površine 122 m2 upisane u pl. br. 84 K.O. Vijasolići uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Gračanica kod Visokog – Vakuf mekteba u Prhinju.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Gračanica kod Visokog i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-196-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.
30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se naknadna saglasnost da Udruženje „Asocijacija za kulturu, obrazovanje i sport“ – „Akos“ može, za potrebe džemata Begov Han, Medžlis IZ Žepče, uvakufiti svoje nekretnine označene kao k.č. br. 387/164 zv. „Zgon-džamija“, zgrada vjerske zajednice ukupne površine 163 m2, dvorište ukupne površine 53 m2 i k.č. br. 387/168 zv. „Zgon“, oranica/njiva 2. klase ukupne površine 500 m2 upisane pl. br. 143 K.O. Mrčaj, uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži

na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Žepče – Vakuf džemata Begov Han.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija za predmetno uvakufljenje i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Žepče i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-197-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Ahmetašević Kemal, sin Saliha, iz Gradačca može, za potrebe formiranja mezarja džemata Bagdale, Medžlis IZ Gradačac, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 3586/2 zv. „Njiva“, oranica/njiva 4. klase ukupne površine 2142 m2 upisane u pl. br. 4086 K.O. Gradačac I uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Gradačac – Vakuf džemata Bagdale.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Gradačac i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-198-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj re-

dovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Grabus Salih, sin Halida, iz Željeznog Polja može, u ime svog rahmetli oca a za potrebe džemata Mjestova Ravan, Medžlis IZ Žepče, uvakufiti svoje zemljišne parcele označene kao k.č. br. 623/2 zv. „Vrličica“, oranica/njiva 4. klase ukupne površine 740 m² i k.č. br. 624/1 zv. „Vrličica“, oranica/njiva 4. klase ukupne površine 1500 m² upisane u pl. br. 1997 K.O. Željezno Polje uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Žepče – Vakuf džemata Mjestova Ravan.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Žepče i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-199-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Husić Himka, kći Hilme, iz Željeznog Polja može, za potrebe džemata Mjestova Ravan, Medžlis IZ Žepče, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 994 zv. „Hasanbašića ravan“, livada 5. klase ukupne površine 3200 m² upisane u pl. br. 1055 K.O. Željezno Polje uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Žepče – Vakuf džemata Mjestova Ravan.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Žepče i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 04-1-200-2/20

Datum: 15. rebiu-l-ahir 1442. h. g.

30. novembar 2020. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj dvadeset sedmoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu 15. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 30. novembra 2020. godine, na prijedlog Vakufske direkcije, donijelo sljedeći

ZAKLJUČAK

Daje se saglasnost da Brakmić Fadil, sin Edhema, iz Žepča može, za potrebe izgradnje vjerskog objekta u džematu Žepče, Medžlis IZ Žepče, uvakufiti svoju zemljišnu parcelu označenu kao k.č. br. 578/15 zv. „Božinovača“, oranica/njiva 3. klase ukupne površine 500 m2 upisane u pl. br. 1624 K.O. Žepče-Van uz uvjet da se predmetna nekretnina uknjiži na ime: Islamska zajednica u BiH - Medžlis Islamske zajednice Žepče – Vakuf džemata Žepče.

Nakon dobivene saglasnosti Vijeća muftija o predmetnom uvakufljenju i provedbe pravnih radnji u zemljišnim knjigama i katastarskom operatu, Vakufska direkcija će vakifu izdati vakufnamu.

Za provođenje ovoga zaključka zadužuje se Medžlis IZ Žepče i Vakufska direkcija Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Aktivnosti Rijaseta

Broj: 02-03-2-4195-3/20

Datum: 19. rebiu-l-evvel 1442. h.g.

05. novembar 2020. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu, a u skladu sa Naredbom Kriznog štaba Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo, broj: 45-20/2020 od 04.07.2020. godine, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 29. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 19. rebiu-l-evvela 1442. h.g., odnosno 05. novembra 2020. godine, razmatrajući prijedlog Kriznog plana pripravnosti i odgovora na pojavu COVID-19, na prijedlog Uprave za pravne i administrativne poslove, donio je:

KRIZNI PLAN PRIPRAVNOSTI I ODGOVORA NA POJAVU COVID – 19

Ovim planom se poduzimaju preventivne mjere u cilju usmjeravanja službenika Rijasetu Islamske zajednice (u daljem tekstu: Rijaset) u okolnostima izazvanim pojavom korona virusa (COVID-19).

Plan sadrži sljedeće:

I. SLUŽBENICI RIJASETA I OSTALI POSJETIOCI

- Smanjenje fizičkih kontakata

Svi službenici Rijasetu u obavezi su da smanje broj direktnih kontakata posebno na udaljenosti manjoj od dva metra.

Svi službenici Rijasetu moraju se pridržavati mjera fizičke udaljenosti i ukoliko borave u zajedničkim prostorijama moraju poštovati mjeru razmaka od dva metra.

- Smanjenje radnih sastanaka

Svi službenici Rijasetu u obavezi su da održavaju sastanke video vezom, te pojačati komunikaciju putem telefona i e-mail komunikaciju.

Preporučuje se sve sastanke u Rijasetu održavati online ili ako je to neophodno, u zatvorenom prostoru sa ne više od 30 osoba uz obavezno nošenje maski i poštivanje fizičke distance ne manje od dva metra.

U slučaju neophodne potrebe, može se organizovati rad od kuće ukoliko takva mogućnost postoji.

- Mjerenje temperature i praćenje pojave simptoma kod službenika

Svakodnevno kod dolaska i odlaska s posla, službenicima se beskontaktnim toplomjerom mjeri tjelesna temperatura i utvrđuje imaju li respiratornih ili drugih simptoma koji se mogu povezati sa oboljenjem COVID-19.

Kod osobe s povišenom temperaturom (37,2°C i veća) mjeri se temperatura i standardnim toplomjerom pod pazuhom, te se zaključak donosi na temelju rezultata mjerenja temperature pod pazuhom.

U slučaju povišene tjelesne temperature ili bilo kog respiratornog simptoma, isti se vraćaju kući i javljaju izabranom ljekaru porodične medicine.

Službeniku koji ima povišenu temperaturu nije dozvoljeno raditi.

Svaki put dezinfikovati termometar koji se koristi za aksilarno mjerenje temperature.

Temperaturu mjeri portir ili drugo lice zaduženo za mjerenje i evidentiranje temperature i respiratornih simptoma kod službenika i posjetilaca Rijaseta.

Evidenciju o vrijednostima izmjerene tjelesne temperature i eventualnom postojanju respiratornih simptoma upisuje se u zasebnu evidencijsku knjigu.

Svaki službenik koji tokom radnog vremena posumnja ili utvrdi da ima povišenu temperaturu ili bilo kakve respiratorne ili druge simptome bolesti obavezno ih mora prijaviti neposrednom rukovodiocu koji je obavezan udaljiti službenika sa radnog mjesta i uputiti ga da se javi nadležnom ljekaru porodične medicine.

U slučaju sumnje na kontakt sa zaraženim ili oboljelim od COVID-19, službenik se telefonom odmah mora javiti nadležnom epidemiologu ili u COVID ambulantu na pripadajućoj općini te nadležnom ljekaru porodične medicine.

U slučaju saznanja za mogućeg prenositelja/mogući izvor infekcije svaki službenik dužan je odmah obavijestiti neposrednog rukovodioca.

- Obaveza obavještanja u slučaju pojave simptoma zaraze korona virusom

Svi službenici Rijaseta obavezni su u slučaju pojave simptoma zaraze korona virusom (povišena temperatura, suhi kašalj i dr...) ostati kod kuće, te o tome obavijestiti nadležnu zdravstvenu ustanovu i poslodavca/Rijaseta.

Na isti način dužnost svih službenika je postupiti i u slučaju kontakta sa oboljelim osobom od korona virusa.

- Tim za dalje poduzimanje neophodnih aktivnosti

Rijaset će imenovati tim za dalje poduzimanje neophodnih aktivnosti u vezi sa sprečavanjem širenja zaraze u radnim prostorijama Rijaseta, te u vezi sa istim donosi potrebna radna uputstva i instrukcije.

- Prijave u vezi sa nepoštivanjem propisanih mjera

Sve prijave u vezi sa nepoštivanjem propisanih mjera utvrđenih ovim Kriznim planom, dostavljaju se na e-mail: pisarnica@rijaset.ba .

- Nepridržavanje mjera utvrđenih Kriznim planom

Nepridržavanje mjera utvrđenih ovim Kriznim planom od strane službenika Rijaseta predstavlja kršenje Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Sl.novine FBiH“, broj 29/05).

II. MJERE HIGIJENE

- Ulazak u poslovne zgrade Rijaseta

Obavezuju se svi službenici i posjetioци Rijaseta da prije ulaska u poslovnu zgradu Rijaseta dezinfikuju obuću u dezbarijeri postavljenoj na službenim ulazima, da dezinfikuju ruke sredstvom za dezinfekciju postavljenim na službenim ulazima, uz obavezno nošenje maske za lice i održavanje fizičke distance u svim smjerovima najmanje dva metra.

Obavezuju se svi službenici i posjetioци Rijaseta da prilikom ulaska u poslovnu zgradu ispune obrazac kojim izjavljuju da su zdravi, da nemaju temperaturu niti respiratorne simptome i da nisu imali kontakt sa osobom koja je pozitivna na COVID-19, pri čemu im se mjeri temperatura i upisuje u zasebnu evidenciju.

- Higijena

Svi službenici su dužni pridržavati se mjere higijene izdatih od nadležnih institucija koje podrazumijeva redovno pranje ruku.

- Provjetravanje, čišćenje i dezinfekcija prostora

Zajedničke prostore obavezno je provjetravati dva puta dnevno najmanje pola sata uz nadzor ulaznih vrata tamo gdje je potrebno, kako bi se spriječio ulazak osoba bez nadzora.

Sve kancelarije će se redovno provjetravati u trajanju od minimalno pola sata a u skladu sa vremenskim prilikama.

Kvake na ulaznim vratima obavezno dezinficirati što češće.

Najmanje jednom dnevno će se dezinficirati električni prekidači u zajedničkim prostorijama, kvake u zajedničkim prostorijama i kancelarijama, rukohvati u hodnicima i stubištima, telefoni u zajedničkim prostorijama i kancelarijama.

Broj: 02-03-2-4012-4/20

Datum: 19. rebiu-l-evvel 1442. h.g.

05. novembar 2020. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 29. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 19. rebiu-l-evvela 1442. h.g., odnosno 05. novembra 2020. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset daje saglasnost na izbor doc. dr. Elme Begagić u zvanje vanrednog profesora za naučnu oblast Socijalna pedagogija na Islamskom pedagoškom fakultetu Zenici.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-4012-5/20

Datum: 19. rebiu-l-evvel 1442. h.g.

05. novembar 2020. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 29. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 19. rebiu-l-evvela 1442. h.g., odnosno 05. novembra 2020. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset daje saglasnost na izbor doc. dr. Semira Rebronje u zvanje vanrednog profesora za naučnu oblast Književnost na orijentalnim jezicima-Arapski jezik na Islamskom pedagoškom fakultetu Zenici.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-4123-3/20

Datum: 19. rebiu-l-evvel 1442. h.g.

05. novembar 2020. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 29. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 19. rebiu-l-evvela 1442. h.g., odnosno 05. novembra 2020. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset daje saglasnost na Odluku Školskog odbora JU Medrese „Osman-ef. Redžović“, broj: 818/20 od 23.10.2020. godine, o izboru i saglasnost na imenovanje Dženana Handžića za direktora JU Medrese „Osman-ef. Redžović“ u Velikom Čajnu, Visoko, na mandatni period od četiri godine, od 18.01.2021. godine do 18.01.2025. godine.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-4454-3/20

Datum: 04. rebiu-l-ahir 1442. h.g.
19. novembar 2020. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 30. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 04. rebiu-l-ahira 1442. h.g., odnosno 19. novembra 2020. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset daje saglasnost za izbor doc. dr. Hajrudina Hodžića u naučno-nastavno zvanje vanrednog profesora iz naučne oblasti Arapski jezik na Islamskom pedagoškom fakultetu u Bihaću.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Dekreti

Broj: 03-07-1-4072-2/20

Datum: 1. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
16. novembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo broj: 02-09-2138/20 od 05. oktobra 2020. godine, i mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-02-1-563/20 od 21. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Srednje, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T

o postavljenju imama pripravnika

Šehić (Pašan) Senad, profesor islamske teologije, rođen 25. aprila 1992. godine u mjestu Moševići, općina Ilijaš, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Srednje, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 1. novembra 2020. godine do 31. oktobra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Senad Šehić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 1. novembra 2020. do 31. oktobra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2020. godine i važi do 31. oktobra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4002-2/20

Datum: 20. rebiu-l-evvel 1442. god. po H.

6. novembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tešanj broj: 01-07-421-11/20 od 12. oktobra 2020. godine, i mišljenja Muftije zeničkog broj: 01-07-1-406-3/20 od 13. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Bobare - Drinčići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Čatibušić (Halid) hfz. Eldar, bakalaureat/bachelor islamske teologije, rođen 8. jula 1998. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Bobare - Drinčići, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, počevši od 1. novembra 2020. godine do 31. oktobra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tešanj i Eldar Čatibušić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 1. novembra 2020. do 31. oktobra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2020. godine i važi do 31. oktobra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4753-2/20

Datum: 22. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.

7. decembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bugojno broj: 01-07-238/20 od 10. novembra 2020. godine, i mišljenja Muftije travničkog broj: 01-07-1-417 od 1. decembra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Glavice, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima

(*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama pripravnika

Hasanović (Alija) Mehdin, bakalaureat/bachelor teologije, rođen 8. maja 1996. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Glavice, Medžlis Islamske zajednice Bugojno, počevši od 10. novembra 2020. godine do 9. novembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bugojno i Hasanović Mehdin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 10. novembra 2020. do 9. novembra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 10. novembra 2020. godine i važi do 9. novembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3856-2/20

Datum: 19. rebiu-l-evvel 1442. god. po H.
5. novembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Doboj broj: 02-07-186-3/20 od 24. septembra 2020. godine, te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog broj: 01-07-1-418-2/20 od 19. oktobra 2020. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čehić (Meho) Husejin, rođen 12. 08. 1966. godine u mjestu Vukotići, općina Zenica, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Glavice, Medžlis Islamske zajednice Bugojno, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 09. 2020. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Sjenina, Medžlis Islamske zajednice Doboje, počevši od 01. 10. 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Doboje i Husejin Čehić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3859-2/20

Datum: 20. rebiu-l-evvel 1442. god. po H.
6. novembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Doboje broj: 02-07-214/20 od 05. oktobra 2020. godine, te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog broj: 01-07-1-418-4/20 od 19. oktobra 2020. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Vehabović (Jasima) Hazim, rođen 26. 03. 1987. godine u Doboju, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Sjenina Rijeka, Medžlis Islamske zajednice Doboje, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 09. 2020. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Miljkovac, Medžlis Islamske zajednice Doboje, počevši od 01. 10. 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Doboj i Vehabović Hazim će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4238-2/20

Datum: 1. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.

16. novembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo broj: 02-09-1882-2/20 od 05. oktobra 2020. godine, te na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-07-1-582/20 od 3. novembra 2020. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Šarić (Besim) Senedin, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 30. 07. 1987. godine u Zenici, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Župča, Medžlis Islamske zajednice Breza, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 10. 2020. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ahatovići, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 11. 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Šarić Senedin će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 11. 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3857-2/20

Datum: 19. rebiu-l-evvel 1442. god. po H.
5. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br. 01-07-1-418-2/2020 od 19. oktobra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Doboja br. 02-07-214-1/20 od 05. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Sjenina Rijeka-Bešići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Arnaut (Faruk) Harun, rođen 19. maja 1995. godine u Zenici postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Sjenina Rijeka-Bešići, Medžlis Islamske zajednice Dobj, počevši od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Dobj i Arnaut Harun će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2020. godine i važi do 30. septembar 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4001-2/20

Datum: 20. rebiu-l-evvel 1442. god. po H.
6. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br. 01-07-1-407-2/20 od 13. oktobra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 01-07-1-308-5/20 od 7. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Tišina, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održa-

noj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Karalić (Muhamed) Umejr, rođen 12. jula 1987. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Tišina, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 1. oktobra 2020. godine do 31. januara 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zenica i Karalić Umejr će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2020. godine do 31. januara 2021. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2020. godine do 31. januara 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3997-2/20

Datum: 20. rebiu-l-evvel 1442. god. po H.

6. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br. 01-07-1-409-1/20 od 13. oktobra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 01-07-1-308-1/20 od 7. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Smajići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Mulić (Adil) Mahir, rođen 20. jula 1988. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Smajići, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zenica i Mulić Mahir će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze

između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-3999-2/20

Datum: 20. rebiu-l-evvel 1442. god. po H.

6. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br. 01-07-1-411-1/20 od 13. oktobra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 01-07-1-308-4/20 od 7. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Pepelari, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Šanjta (Haris) Mehdi, rođen 13. oktobra 1997. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Pepelari, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zenica i Šanjta Mehdi će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4095-2/20

Datum: 1. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
16. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-275/20 od 21. oktobra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik br. 01-07-726/20 od 21. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Čakići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Helvida (Amir) Samed, rođen 3. septembra 1996. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Čakići, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, počevši od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik i Helvida Samed će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4275-2/20

Datum: 1. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
16. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 07-1-543-2/20 od 5. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 302/2020 od 19. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Omerovići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice,

održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Omeragić (Jahija) Meho, rođen 28. februara 1988. godine u mjestu Rankovići, općina Novi Travnik, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Omerovići, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, počevši od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad i Meho Omeragić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2020. godine do 30. septembra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2020. godine do 30. septembar 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4499-2/20

Datum: 1. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
16. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-319-1/20, od 10. novembra 2020. godine rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-217/2020-10 od 8. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Kalata, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Hodžić (Almina) Elvedin, rođen 24. augusta 1997. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Kalata, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2020. godine do 31. augusta 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Hodžić Elvedin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2020. godine do 31. augusta 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2020. godine do 31. augusta 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4404-2/20

Datum: 3. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.

18. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-1106-1/20, od 10. novembra 2020. godine rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Čelić br. 02-07-1-86-3/20 od 2. novembra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Brnjik, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Bubahmetović (Hasan) Admir, rođen 7. januara 1995. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brnjik, Medžlis Islamske zajednice Čelić, počevši od 1. decembra 2020. godine do 30. novembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Čelić i Admir Bubahmetović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. decembra 2020. godine do 30. novembra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. decembra 2020. godine i važi do 30. novembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4406-2/20

Datum: 3. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.

18. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-1125-1/20, od 10. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Čelić br. 02-07-1-86-3/20 od 2. novembra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Kovačevići-Koraj, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Halilović (Senahid) Mirza, rođen 3. februara 1994. godine u mjestu Maoča, općina Brčko, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Kovačevići-Koraj, Medžlis Islamske zajednice Čelić, počevši od 1. decembra 2020. godine do 30. novembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Čelić i Halilović Mirza će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. decembra 2020. godine do 30. novembra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. decembra 2020. godine i važi do 30. novembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4405-2/20

Datum: 3. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.

18. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-1124-1/20, od 10. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Čelić br. 02-07-1-86-3/20 od 2. novembra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Donji Humci, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske za-

jednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T
o postavljenju imama

Mešanović (Mustafa) Belmin, rođen 18. decembra 1993. godine u Fojnici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Donji Humci, Medžlis Islamske zajednice Čelić, počevši od 1. decembra 2020. godine do 30. novembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Čelić i Mešanović Belmin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. decembra 2020. godine do 30. novembra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. decembra 2020. godine i važi do 30. novembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4401-2/20

Datum: 4. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
19. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-323-1/20, od 10. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-202/2020-10 od 8. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Mujkanovići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T
o postavljenju imama

Smolo (Fikret) Ahmed, rođen 07. 06. 1987. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Mujkanovići, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 01. 01. 2018. do 31. 12. 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Ahmed Smolo će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti

Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 01. 2018. do 31. 12. 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. januara 2018. godine i važi do 31. decembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4402-2/20

Datum: 4. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
19. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-321-1/20, od 10. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-203/2020-10 od 8. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Brđani, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Mujanović (Nihad) Evelin, rođen 7. augusta 1990. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brđani, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2020. godine do 31. augusta 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Evelin Mujanović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2020. godine do 31. augusta 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2020. godine i važi do 31. augusta 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4403-2/20

Datum: 4. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
19. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihačkog br. 01-07-1-322-1/20, od 10. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-205/2020-10 od 8. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Mutnik – Stari Grad, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Glamočanin (Ejub) Jasmin, rođen 02. jula 1988. godine u Kraljevu-Srbija, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Mutnik – Stari Grad, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. jula 2020. godine do 30. juna 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Glamočanin Jasmin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. jula 2020. godine do 30. juna 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. jula 2020. godine i važi do 30. juna 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4400-2/20

Datum: 4. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
19. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihačkog br. 01-07-1-320-1/20, od 10. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-204/2020-10 od 8. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Dera, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održa-

noj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čelenka (Hamza) Džafer, rođen 30. novembra 1998. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Dera, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2020. godine do 31. augusta 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Džafer Čelenka će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2020. godine do 31. augusta 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2020. godine i važi do 31. augusta 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4518-2/20

Datum: 4. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
19. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-391/20, od 12. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gornji Vakuf br. 01-07-226/20 od 3. novembra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Osridak – Gornje Voljice, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Lužić (Salih) Halid, rođen 17. 06. 1997. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Osridak – Gornje Voljice, Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf, počevši od 01. 11. 2020. do 31. 10. 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf i Halid Lužić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti

Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 11. 2020. godine do 31. 10. 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2020. godine i važi do 31. oktobra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4575-2/20

Datum: 9. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
24. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-409/20, od 17. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bugojno br. 01-07-236/20 od 10. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Poljice, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ramić (Muharem) Mahir, rođen 03. 07. 1993. godine u Gornjem Vakufu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Poljice, Medžlis Islamske zajednice Bugojno, počevši od 01. 09. 2020. do 31. 08. 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bugojno i Ramić Mahir će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 09. 2020. godine do 31. 08. 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2020. godine i važi do 31. augusta 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4576-2/20

Datum: 9. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.

24. novembar 2020. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-408/20, od 17. novembra 2020. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bugojno br. 01-07-237/20 od 10. oktobra 2020. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Vrbanja, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čehaja (Salih) Senahid, rođen 04. maja 1997. godine u Bugojnu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Vrbanja, Medžlis Islamske zajednice Bugojno, počevši od 01. 09. 2020. do 31. 08. 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bugojno i Čehaja Senahid će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 09. 2020. godine do 31. 08. 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2020. godine i važi do 31. augusta 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4227-2/20

Datum: 1. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.

16. novembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prijedor br. 566-AV-2020 od 2. novembra 2020. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o razrješenju dužnosti imama

Kovačević (Sead) Hasan, rođen 8. januara 1997. godine u Bužimu, imam, hatib i muallim u džematu Gornja Puharska, Medžlis Islamske zajednice Prijedor, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Gornja Puharska, zaključno sa 02. 11. 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4096-2/20

Datum: 1. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
16. novembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik broj: 01-07-727/20 od 21. oktobra 2020. godine, a na osnovu mišljenja Muftije travničkog broj: 01-07-1-276/20 od 21. oktobra 2020. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Skopljak (Mehmed) Aziz, bakalaureat/bachelor islamske teologije, rođen 20. marta 1996. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Pečuj, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, počevši od 01. 10. 2020. godine do polaganja stručnog ispita.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovanom ostaje obaveza polaganja stručnog ispita.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4302-2/20

Datum: 2. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.

17. novembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tešanj broj: 01-07-467-1/20 od 21. oktobra 2020. godine, a na osnovu mišljenja Muftije zeničkog broj: 01-07-1-422-3/20 od 2. novembra 2020. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Sinanović (Zijad) Samed, profesor islamske teologije, rođen 17. augusta 1991. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Medakovo, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, počevši od 1. oktobra 2020. godine do polaganja stručnog ispita.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4577-2/20

Datum: 9. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.

24. novembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bugojno broj: 01-07-238/20 od 10. oktobra 2020. godine, a na osnovu mišljenja Muftije travničkog broj: 01-07-1-407/20 od 17. novembra 2020. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Vilajet (Mehmed) Haris, profesor islamske teologije, rođen 14. marta 1994. godine u Bugojnu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Voznik, Medžlis Islamske zajednice Bugojno, počevši od 10. oktobra 2020. godine do polaganja stručnog ispita.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po pozivu pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 10. oktobra 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4766-2/20

Datum: 22. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
12. decembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jablanica broj: 01-213-2/20 od 18. septembra 2020. godine, a na osnovu mišljenja Muftije mostarskog broj: 07-1-601-1/20 od 3. decembra 2020. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bandić (Mujo) Emin, rođen 9. juna 1968. godine u mjestu Zovik, općina Hadžići, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Jablanica 1, Medžlis Islamske zajednice Jablanica, počevši od 1. augusta 2020. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4513-3/20

Datum: 18. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
3. decembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu Islamske zajednice Bošnjaka u Italiji br: 0120, od 13. novembra 2020. godine, i mišljenju Zamjenika reisu-l-uleme br. 03-07-1-4513-20/20 od 19. novembra 2020. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te člana 8 i 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Tabaković (Mehmed) Ahmed, bakalareat/bachelor islamske teologije, rođen 11. novembra 1995. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Ital-Bosna, Islamska zajednica Bošnjaka u Italiji, počevši od 15. decembra 2020. godine do 14. decembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka u Italiji i Tabaković Ahmed će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka u Italiji i imama pripravnika u vremenu od 15. decembra 2020. do 14. decembra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 15. decembra 2020. godine i važi do 14. decembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4730-2/20

Datum: 18. rebiu-l-ahir 1442. god. po H.
04. decembar 2020. godine

Rješavajući po zahtjevu muftije Islamske zajednice Bošnjaka u Australiji br. 03-03-1-4730/20 od 1. decembra 2020. godine, shodno odredbi člana 52. Ustava Islamske zajednice – Prečišćeni tekst i člana 36. Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u Dijaspори, te odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T
o razrješenju dužnosti imama

Ćutahija (Sejfo) hfz. Ensar, profesor islamske teologije, rođen 14. 08. 1973. godine u Sarajevu, općina Stari Grad, imam, hatib i muallim u džematu Australian Islamic Society of Bosnia Herzegovina INC., Sydney, Islamska zajednica Bošnjaka u Australiji, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Australian Islamic Society of Bosnia Herzegovina INC., Sydney, Islamska zajednica Bošnjaka u Australiji zaključno sa 11. 03. 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijaseta Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službena akta organa Rijaseta Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijaseta IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna tran-

skripcija primjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozi moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAČA; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ lektura: AIDA KRZIĆ; dizajn korice: TARIK JESENKOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija BLICDRUK, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.

| Sadržaj

Tefsir

- 7-16 Enes Karić • 'Īsā Al-Masīh, Isus Krist, Isus Pomazani, Isus Mesija
- 181-186 Enes Karić • Prevođenje Bismille (Basmala) – “u ime Boga, Svemilosnog, Samilosnog” – u zapadnim prijevodima Kur’āna
- 333-338 Enes Karić • Prevođenje riječi islām
- 339-352 Zekija Krvavac - Ljevaković • O stvarima sa kojima Allah, dž.š., poredi riječi tevhida (lā ilāhe illallāh)
- 277-288 Ahmed Hindāvi Hilāl • El-Imām Fahrudin er-Rāzī
- 643-662 Prof. dr. Almir Fatić • Tefsir sure El-Fedžr
- 663-678 Dr. hfz. Elmir Mašić • Najpotpuniji opis vjernika - vjernice u Kur’anu: Analiza 35. ajeta sure El-Ahzab

Tesavuf

- 17-36 Azra Medara • Sufijska etika pravедnosti u narodnim kazivanjima

Izazovi vremena

- 187-198 Fikret Pašanović • Epidemija – poruka Božija
- 289-302 Amer Kulić • Islamska zajednica u vrijeme pandemije COVID-19
- 303-320 Sumeja Smailagić • Ibrahimovsko/abrahamovsko naslijeđe zajednička jevrejsko-kršćansko-islamska tradicija

- 353-368 Ekrem Tucaković • Elementi za definiranje kulturnih politika Islamske zajednice
- 369-384 Dino Maksumić • Hronološki prikaz uzurpacije/devastacije i borbe za lokalitet Lakišića harema u Mostaru

Aktuelne teme

- 679-688 Dr. Hazim Fazlić • Vjeronauka u doba pandemije u bošnjačkim mektebima na području Sjeverne Amerike
- 689-704 Dino Maksumić • Šta se o islamu objavljuje i čita na njemačkom jeziku - primjer izdavača herder

Eseji

- 37-48 Haris Dubravac • Vjerspoznavanjem u okrilje Božije
- 211-222 Muhamed Okić • Bedr u životu i poimanju bosanskohercegovačkih muslimana
- 385-398 Elmir Mašić • Kur'ansko kazivanje o hzr. Merjemi – uporedna analiza
- 479-488 Azra Lojić • Islam - život pun smisla: Na marginama Frankleove logoterapije

Studija

- 57-72 Haris Islamčević • Analiza učenjâ poznatih motivacionih govornika u kontekstu religije novog doba - primjer Deepaka Chopre i Jamesa Arthura Raya
- 199-210 Dr. Haris Islamčević • Kritički osvrt na pojavu fenomena religije Novoga doba sa posebnim osvrtom na učenje nove misli iz rakusa teologije muslimana
- 499-512 Jusuf Džafić • Državne plate i primanja u doba Muhammeda, a.s., hzr. Ebu Bekra i hzr. Omera
- 513-522 Hikmet Karčić Krvavi tragovi - 7. SS dobrovoljačka brdska divizija *Prinz Eugen* - pokolji Bošnjaka u Košuticama i Orašlju 12. jula 1943. godine.

Pogledi

- 321-334 Emir Brašnjčić • Nužnost oživljenja maturidijske škole mišljenja u Bosni i Hercegovini
- 739-750 Haris Dubravac • Hāfiz Šīrāzī o dvoličju - krik jednog vremena

Kulturna baština

- 49-56 Hikmet Karčić • Derviš M. Korkut i borba za vjerskoprosvjetnu autonomiju
- 223-238 Nesip Pepić, Tarik Haskić • Kaza Donji Kolašin u salnami kosovskog vilajeta za 1896. godinu
- 399-422 Ahmed Kico • Musafirhane kao segment islamske tradicije Bošnjaka i ukupnog naslijeđa Bosne i Hercegovine
- 423-436 Muhamed Busuladžić • Prijateljstvo Omera Šestića

- i princa Šekiba Arslana
- 437-450 **Adis Sultanović** • Vjersko-prosvjetne prilike u imamatu Goražde od 1945. do 1946. godine
- 335-350 **Seyyed Hossein Nasr** • Okvir za izučavanje historije islamske filozofije
- 351-364 **Azmir Jusufi** • Ilo Mitko Qafëzezi i prvi prijevod Kur'ana na albanski jezik
- 365-376 **Amra Hadžihasanović** • Islamska umjetnost i islamska duhovnost - razmatranje i razumijevanje fenomena islamske umjetnosti u savremenom svijetu
- 375-396 **Edin Lepenica** • Dokumenti o obavljanju hadža u SR BiH u fondovima Gazi Husrev-begove biblioteke (1945-1992)
- 425-444 **Vernes Menzilović** • Monumentalna arhitektura u Sarajevu u XV i XVI stoljeću
- 445-460 **Adis Sultanović** • Mektebi i mektebska nastava 1946/47. godine na području sreskog vakufsko-mearifskog povjerenstva u Goraždu
- 461-468 **Maksuda Muratović** • El-Kindi kao začetnik moderne metode dešifriranja
- 469-478 **Nadir Dacić** • Pljevaljski muftija Derviš-ef. Šećerkadić (1871-1943)
- 705-718 **Salem Dedović** • Dovište na vrelu Bune - čuvar tradicije i identiteta
- 719-738 **Ebu Abdullah Šerefuddin el-Busiri** • Kasida burda - svjetski islamski pjesnički dragulj

Osvrti

- 73-88 **Tahani Komarica** • Pokretni muzej - Multimedijalna izložba Muhammed, a.s.

Nove knjige

- 89-92 **Mirnes Kovač** • Riječ nade - vjerski govor kao utjeha
- 93-96 **Abdel Alibegović** • Propagiranje poslušnosti Konzumerizam – kontrola emocija i ponašanja

Povodi

- 263-276 **Admir Blitović** • Obnova tradicije islamske učenosti u Banjoj Luci

Službeni dio

- 99-123 Aktivnosti Ustavnog suda
- 124-133 Aktivnosti Rijaseta
- 134-174 Dekreti
- 241-257 Aktivnosti Ustavnog suda
- 258-261 Aktivnosti Vijeća muftija
- 262-291 Aktivnosti Rijaseta
- 292-324 Dekreti
- 453-460 Aktivnosti Ustavnog suda IZ u BiH
- 461 Aktivnosti Sabora IZ u BiH

463-483	Aktivnosti Rijaseta
485-524	Dekreti
399-416	Dekreti
525-534	Aktivnosti Ustavnog suda
535-549	Aktivnosti Vijeća muftija
551-592	Aktivnosti Rijaseta
593-635	Dekreti
765-780	Aktivnosti Vijeća muftija
781-790	Aktivnosti Rijaseta
791-809	Dekreti

فهرست

تفسير

أنس كاريتش • المسيح عيسى بن مريم	١٦-٧
أنس كاريتش • ترجمة البسمة في القرآن لدى الغربيين	١٨٠-١٧٥
أنس كاريتش • ترجمة كلمة «الإسلام»	٣٣٨-٣٣٣
مقطوعة من تفسير فخر الدين الرازي: عما يشبه به الله سبحانه وتعالى كلمة التوحيد لا إله إلا الله	٢٥٨-٢٣٩
أحمد هندواوي خلال • الإمام فخر الدين الرازي	٢٨٨-٢٧٧
ألمير فاتيتش • تفسير سورة الفجر	٦٦٢-٦٤٣
ألمير ماشيتش • أكمل وصف قرآني للمؤمن والمؤمنة (تحليل الآية ٣٥ من سورة الأحزاب)	٦٧٨-٦٦٣

التصوف

عذراء ميدارا • العدالة كخلق من أخلاق الصوفيين في الروايات المتداولة بين الناس	٣٦-١٧
---	-------

تحديات الزمان

فكرت باشانوفيتش • الوباء - آية من آيات الله	١٩٨-١٨٧
أمر كوليتش • المشيخة الإسلامية في زمن عدوى الفيروس كوفيد ١٩	٣٠٢-٢٨٩
سميا سمايلاغيتش • التراث الإبراهيمي - التقاليد اليهودية والنصرانية والإسلامية المشتركة	٣٢٠-٣٠٣
أكرم توتساكوفيتش • عناصر لتعريف السياسات الثقافية للمشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك	٣٦٨-٣٥٣
دينو ماقسومييتش • العرض التاريخي لما تعرض له موقع حرم لاكشيتش في موستار من الاغتصاب والتدمير والكفاح من أجل استعادته	٣٨٤-٣٦٩

موضوعات راهنة

- حازم فالنيتش • التعليم الديني في الكتابات البوشناقية في مناطق أمريكا الشمالية في فترة تفشي الفيروس كورونا ٦٨٨-٦٧٩
دينو مقسوميتش • ماذا ينشر ويقرأ عن الإسلام باللغة الألمانية - مثال الناشر Herder ٧٠٤-٦٨٩

مقالات

- حارس دوبرافاتس • بالمعرفة الصحيحة إلى أحضان الله ٤٨-٣٧
محمد أوكيتش • غزوة بدر في حياة وتصورات مسلمي البوسنة والهرسك ٢٢٢-٢١١
الحافظ أمير ماشيتش • قصة مريم في القرآن الكريم - التحليل المقارن ٣٩٨-٢٨٥
آزرا لوبيتش • الإسلام عيشة لها معنى كامل (على حواشي المعالجة بالمعنى لصاحبها Frankl) ٤٨٨-٤٧٩

دراسات

- حارس إسلامتشيتش • تحليل ما يلجؤ إليه الماكرون من الخطباء عند إلقاء محاضراتهم المشجعة في سياق «ديانة العصر الجديد»، من أمثال ديباك شوبرا وجيمز أرتور ري ٧٢-٥٧
حارس إسلامتشيتش • نظرة ناقدة إلى ما يسمى بديانة العصر الجديد بلمحة خاصة إلى تعاليم «الفكر الجديد» من منظور لاهوت المسلمين ٢١٠-١٩٩
يوسف جافيتش • الأجر والرواتب الحكومية في عهد الرسول صلى الله عليه وسلم ثم عهد أبي بكر وعمر رضي الله عنهما ٥١٢-٤٨٩
حكمت كارتشيتش • آثار دامية للكتيبة الألمانية SS Princ Eugen - المجازر على بشانقة قريتي كوشوتيتسا وأورشليا في اليوم ١٢ من العام ١٩٤٣م ٥٣٣-٥١٣

نظرات

- أمير براشنيشأمير براشنيش • ضرورة إحياء المذهب الفكري الماتوردي في البوسنة والهرسك ٣٣٤-٣٢١
حارس دوبرافاتس • أشعار حافظ شيرازي عن النفاق - صيحة زمان من أزمئة ٧٥٠-٧٣٩

تراث ثقافي

- حكمت كارتشيتش • درويش كوركوت وكفاحه في سبيل استقلال المسلمين في شؤونهم الدينية والتعليمية ٥٦-٤٩
نسب بيبيتش وطارق حسيكيتش • قضاء دوني كولاشين في سالنامة ولاية كوسوفو للسنة ١٨٩٦م ٢٣٨-٢٢٣
أحمد كيتسو • منازل المسافرين كقطاع من قطاعات التقاليد الإسلامية للبشانقة ومجموع تراث البوسنة والهرسك ٤٢٢-٢٩٩
محمد بوسولاجيتش • صداقة عمر شستيتش مع الأمير شكيب أرسلان ٤٢٦-٤٢٣
آدس سولطانوفيتش • الظروف الدينية والمعارفية في الجماعة الإسلامية لمنطقة غوراجدا في الفترة ما بين ١٩٤٥-١٩٤٦م ٤٥٠-٤٣٧
سيد حسين نصر • الإطار لدراسة تاريخ الفلسفة الإسلامية ٣٥٠-٣٣٥
أزمير يوسفى • إيلو ميتكو قفززي وأول ترجمة للقرآن الكريم إلى اللغة الألبانية ٣٦٤-٣٥١
أمرا حجيجسانوفيتش • الفن الإسلامي والروحانية الإسلامية ٣٧٨-٣٦٥
- دراسة وفهم ظاهرة الفن الإسلامي في العالم المعاصر
ورنس منزلوفيتش • الهندسة المعمارية في سرايفو في القرنين الخامس عشر والسادس عشر ٤٤٤-٤٢٥
آدس سلطانوفيتش • الكتابات والدراسة فيها في الفترة ما بين ١٩٤٦-١٩٤٧م في منطقة المفوضية الإقليمية للأوقاف والمعارف في غوراجدا ٤٦٠-٤٤٥
مقصودة مراتوفيتش • الكندي بمثابة رائدا في ما يخص المناهج الحديثة لفك الشفرات ٤٦٨-٤٦١
نادر دانتسيتش • مفتي ناحية بليفليا درويش أفندي شكرقاضييتش ٤٧٨-٤٦٩
سام ديدوفيتش • مصلى على منبع نهر بونا - حافظ التقاليد والهوية ٧١٨-٧٠٥
أبو عبد الله شرف الدين البوصري • قصيدة البردة - لؤلؤ إسلامي شعري عالمي ٧٣٨-٧١٩

لمحات

- تاهاني كوماريتسا • المتحف المنقول «معرض محمد عليه الصلاة والسلام بالوسائط المتعددة» ٨٨-٧٣

كتب جديدة

ميرنس كوفاتش • كلمة الرجاء - الكلام الديني كجبر للقلب	٩٢-٨٩
آبدل آلبيوغوفيتش • ترويج الطاعة: النزعة الاستهلاكية - التحكم في الأساس والسلوك	٩٦-٩٣
آدمير بليتوفيتش • تجديد تقاليد العلم والتعلم الإسلامي في بانبا لوكا	٢٧٦-٢٦٣

رسميات

نشاطات المحكمة الدستورية	١٢٣-٩٩
نشاطات الرئاسة	١٣٣-١٢٤
قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة	١٧٤-١٣٤
نشاطات المحكمة الدستورية	٢٥٧-٢٤١
لجنة المفتين للمشيخة الإسلامية	٢٦١-٢٥٨
نشاطات الرئاسة	٢٩١-٢٦٢
قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة	٣٢٤-٢٩٢
نشاطات المحكمة الدستورية	٤٦٠-٤٥٣
نشاطات المجلس الاعلى	٤٦١
نشاطات الرئاسة	٤٨٣-٤٦٣
قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة	٥٢٤-٤٨٥
قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة	٤١٦-٣٩٩
نشاطات المحكمة الدستورية	٥٣٤-٥٢٥
لجنة المفتين للمشيخة الإسلامية	٥٤٩-٥٣٥
نشاطات الرئاسة	٥٩٢-٥٥١
قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة	٦٣٥-٥٩٣
لجنة المفتين للمشيخة الإسلامية	٧٨٠-٧٦٥
نشاطات الرئاسة	٧٩٠-٧٨١
قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة	٨٠٩-٧٩١

| Contents

Tafsir

- 7-16 Enes Karic • 'Īsā Al-Masīḥ, Jesus Christ, Jesus Anointed, Jesus Messiah
- 181-186 Enes Karic • Translation of bismillah - „In the name of God, the Merciful, the Compassionate“ - in Western translations of the Quran
- 333-332 Enes Karic • Translation of the Word Islām
- 339-352 Zekija Krvavac - Ljevaković • Excerpt from Fahrudin ar-Razi's Tafsir: ON THINGS WITH WHICH ALLAH COMPARES THE WORDS OF TAWHID (LĀ ILĀHE ILLALLĀH)
- 277-288 Ahmed Hindāvi Hilāl • Al-Imām Fakhr ad-Dīn ar-Rāzī
- 643-662 Dr. Almir Fatić • Tafsīr of the Sūrah al-Fajr
- 663-678 Dr. Hfz. Elmir Masic • The most Complete Description of the Believer in the Qur'an (Analysis of the 35th Verse of Sūrah Al-Ahzāb)

Tasawuf

- 17-36 Azra Medara • Sufi Ethics of Righteousness in Folk Tales

Challenges of Time

- 187-198 **Fikret Pasanovic** • Epidemic - Message of God
- 289-302 **Amer Kulic** • Islamic Community at the Time of the COVID-19 Pandemic
- 303-320 **Sumeja Smailagic** • Ibrahamic / Abrahamic Heritage - Common Jewish-Christian-Islamic Tradition
- 353-368 **Ekrem Tucakovic** • Elements for Defining the Cultural Policies of the Islamic Community
- 369-384 **Dino Maksumic** • Chronological Overview of Usurpation / Devastation and Struggle for the Lakisic Haram in Mostar

Current Themes

- 679-688 **Dr. Hazim Fazlic** • Religious Education at the Time of the Pandemic in Bosniak Maktabs in North America
- 689-704 **Dino Maksumic** • What is Published and Read about Islam in German – the Herder Publishing Example?

Essays

- 37-48 **Haris Dubravac** • By Faith-Cognition Towards the Wing of God
- 211-222 **Muhamed Okic** • Badr in the Bosnian Muslims' Life and Understanding
- 385-398 **Elmir Masic** • The Qur'anic Narration of the Holy Mary - Comparative Analysis
- 479-488 **Azra Lojić** • Islam - A Life Full of Meaning (On the Margins of Frankl's Logotherapy)

Studies

- 57-72 **Haris Islamcevic** • An Analysis of the Teachings of Known Motivational Speakers in the Context of New Age Religion: The Case of Deepak Chopra and James Arthur Ray
- 199-210 **Dr. Haris Islamcevic** • Critical Review of the Emergence of the Phenomenon of the Religion of the New Age with Special Reference to the Teaching of New Thoughts from the Perspective of Muslim Theology
- 489-512 **Jusuf Dzafic** • State Salaries and Incomes in the Time of Muhammad, a. s., Hadhrat Abu Bakr and Hadhrat Umar
- 513-522 **Hikmet Karcic** • Bloody Traces of the 7th SS Volunteer Mountain Division "Prince Eugene": Massacres of Bosniaks in Kosutice and Orasje on July 12, 1943.

Views

- 321-334 **Emir Brasnjic** • The Necessity of Reviving the Māturīdī School of Thought in Bosnia-Herzegovina
- 739-750 **Haris Dubravac** • Hāfiz Shīrāzī on Hypocrisy - The Cry of One Time

Cultural Haretage

- 49-56 **Hikmet Karcic** • Dervis M. Korkut and the Struggle for Religious-Educational Autonomy
- 223-238 **Nesip Pepic, Tarik Haskic** • Kadiluk (district with a regional judge) of Donji Kolasin in the Kosovo Vilayat Yearbook (Salname) for 1896
- 399-422 **Ahmed Kico** • Musafirhanas (Guest Houses) as a Segment of the Islamic Tradition of Bosniaks and the Total Heritage of Bosnia-Herzegovina
- 423-436 **Muhamed Busuladzic** • Friendship of Omer Sestic and Prince Shakib Arslan
- 437-450 **Adis Sultanovic** • Religious and Educational Situation in the Imamats (Jama'ats) of Gorazde 1945 - 1946
- 335-350 **Seyyed Hossein Nasr** • A Framework for Studying the History of Islamic Philosophy
- 351-364 **Azmir Yusufi** • Ilo Mitko Qafezezi and the First Translation of the Qur'an into Albanian
- 365-376 **Amra Hadzihasanovic** • Islamic Art and Spirituality - Considering and Understanding the Phenomenon of Islamic Art in the Contemporary World
- 375-396 **Edin Lepenica** • Documents on the Performance of Hajj in SR B&H in the Funds of the Ghazi Husrev-Bey Library (1945-1992)
- 425-444 **Vernes Menzilovic** • Monumental Architecture in Sarajevo in the 15th and 16th Centuries
- 445-460 **Adis Sultanovic** • Maktabs and Maktab Classes 1946/47 in the Area of the District Waqf-Ma'arif Commission in Gorazde
- 461-468 **Maksuda Muratovic** • Al-Kindi as the Originator of the Modern Deciphering Method
- 469-478 **Nadir Dacic** • Mufti of Pljevlja Dervis-ef. Secerkadic (1871-1943)
- 705-718 **Salem Dedovic** • Pilgrimage Site at the River Buna Springhead - Guardian of Tradition and Identity
- 719-738 **Abu Abdullah Sharafuddin al-Busiri** • Qasīdat al-Burda - World Islamic Poetic Gem

Reviews

- 73-88 **Tahani Komarica** • The Moving Museum: "Multimedia Exhibition Muhammad, s.a.v.s."

New Books

- 89-92 **Mirnes Kovac** • The Word of Hope - Religious Speech as Consolation
- 93-96 **Abdel Alibegovic** • Propagation of Obedience to Consumerism - Control of Emotions and Behavior

Occasions

- 263-276 **Admir-ef. Blitovic** • Renewal of the Tradition of Islamic Scholarship in Banja Luka

The Official Part

99-123	Activities of the Constitutional Court
124-133	The Activities of Riyasat
134-174	Decrees
241-257	Activities of the Constitutional Court
258-261	Activities of the Council of Muftis
262-291	The Activities of Riyasat
292-324	Decrees
453-460	Activities of the Constitutional Court
461	The Activities of Sabor
463-483	The Activities of Riyasat
485-524	Decrees
399-416	Decrees
525-534	Activities of the Constitutional Court
535-549	Activities of the Council of Muftis
551-592	The Activities of Riyasat
593-635	Decrees
765-780	Activities of the Council of Muftis
781-790	The Activities of Riyasat
791-809	Decrees